

JÄMSTÄLLDHETS
MYNDIGHETEN

UPPGIFTER OM VÅLD ÄR INGET UNDANTAG

Redovisning av kartläggning av uppgifter om våld eller andra övergrepp i mål om vårdnad, boende och umgänge

Rapport 2022:1

Jämställdhetsmyndigheten

Göteborg, januari 2022

Rapport 2022:1

Dnr: ALLM 2020/7

Har du frågor om denna publikation, kontakta:

Mikael Thörn

Telefon 031-392 90 26

INNEHÅLL

FÖRORD	7
SAMMANFATTNING	8
Uppgifter om våld är inget undantag i vårdnadstvister	8
Riskbedömningar brister	9
Våld är inte ett uttryck för samarbetsvårigheter	10
Barns rättigheter behöver stärkas	10
Grupper i särskild utsatthet	11
Kunskapen om hedersrelaterat våld och förtryck brister	12
Överflyttning av vårdnad och boende sker sällan	12
Överenskommelser fastställs trots uppgifter om våld och andra övergrepp	13
ENGLISH SUMMARY	14
Information about violence is all too common in custody disputes	14
Risk assessments are lacking	15
Violence is not an outward expression of cooperation difficulties	16
Child's rights need to be strengthened	17
Especially vulnerable groups	18
Knowledge of honour-related violence and oppression is lacking	18
Transfer of custody and residence is rare	18
Agreements between parents are affirmed despite reports of violence and other abuses	19
1. UPPDRAGET	20
Definitioner av våld och begrepp	21
Övriga definitioner och begrepp	23
2. BAKGRUND	26
Utgångspunkter för uppdraget	26
FN:s konvention om barnets rättigheter	26
Särskilt om våld mot barn	27

UPPGIFTER OM VÅLD ÄR INGET UNDANTAG

Den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 28	
Särskilt om hedersrelaterat våld och förtryck	29
Sveriges internationella åtaganden.....	29
Domstolsprocessen i mål om vårdnad, boende och umgänge.....	31
Statistik över vårdnadsprocesser 2020.....	33

3. GENOMFÖRANDE 34

Dialogmöten och samverkansmöten.....	34
Forskning.....	34
Kartläggningen	34
Särskilda omständigheter i uppdraget	35
Barnsamtal.....	35

4. RESULTAT..... 36

Övergripande resultat.....	36
Statistik över personer och grupper i granskningen.....	36
Barn	36
Utgångspunkter i målen.....	38
Uppgifter om våld eller andra övergrepp mot förälder eller partner	38
Uppgifter om våld eller andra övergrepp mot barn.....	40
Domar till stöd för uppgifter om våld eller andra övergrepp.....	42
Utredningsunderlag i målen och uppgifter om våld eller andra övergrepp	42
Domstolarnas riskbedömning	44
Genomförande av riskbedömningar.....	44
Våld eller andra övergrepp som risk.....	44
Familjerättens riskbedömningar.....	48
Barns rätt till delaktighet och barns bästa	48
Barns rätt till delaktighet i målen	48
Bedömningar av barnets bästa i målen.....	49
Barns delaktighet i utredningsunderlagen.....	51
I vilken utsträckning beaktas uppgifter om våld eller andra övergrepp mot förälder eller partner eller barn i målen?	52
Förälder och barns vistelse i skyddat boende	54
Vad beslutades i målen	55

5. GRANSKNING AV SÄRSKILDA OMSTÄNDIGHETER	56
Hedersrelaterat våld och förtryck.....	56
Överflyttning av vårdnad eller boende.....	57
Överenskommelser vid uppgift om våld eller övergrepp.....	58
Exempel 1.....	61
Exempel 2.....	61
Exempel 3.....	62
Exempel 4.....	62
Barnens egna perspektiv – Redovisning från barnsamtal.....	62
Barnen och samtalets fokus	62
Barnens situation.....	63
Samtalet på familjerätten	64
Domstolens beslut.....	65
6. SLUTSATSER FRÅN KARTLÄGGNINGEN	66
Uppgifter om våld och andra övergrepp är inget undantag.....	66
Domstolens hantering av målen.....	67
Skillnader i hur uppgifter om våld och våldets omfattning framgår av domen....	67
Riskbedömningar brister.....	68
Våld är inte ett uttryck för samarbetssvårigheter.....	69
Barnets rättigheter behöver stärkas i praktiken	70
Barnets bästa	71
Behov av vidare forskning om grupper i särskild utsatthet.....	72
Kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck brister	73
Överflyttning av vårdnad och boende från en förälder som uppger våldsutsatthet sker sällan.....	73
Överenskommelser fastställs trots uppgifter om våld och andra övergrepp	74
Rekommendationer framåt	75
REFERENSLISTA	77
BILAGA 1.....	80
Våld och tvister om vårdnad, boende, umgänge – aktuell kunskap.....	80
Inledning	80
Uppgifter om våld i mål om vårdnad, boende eller umgänge.....	80
Hantering av våld i rättsprocessen.....	82

UPPGIFTER OM VÅLD ÄR INGET UNDANTAG

Domstolens praktik	82
Socialtjänstens utredningar	84
Umgängesstöd och våld	85
Samarbetssamtal och våld	86
Lösningar som tar hänsyn till våld och risk	87
Riskbedömningar	87
Metoder för riskbedömningar	87
Risken för dödligt våld	89
Strukturerade riskbedömningar i Sverige med barnperspektiv	90
Våld och barnets perspektiv	91
Barn som informationskällor om våld	91
Våldsutsatta barns åsikter och bedömningar	92
Referenser	95
BILAGA 2	102
Utformning av kartläggningsmall	102
Kartläggningsmall	103
BILAGA 3	134
Barnsamtal	134
Frågeformulär	134
Inledning samtal med barn	134
Frågeområden	134
APPENDIX	138

FÖRORD

Mäns våld mot kvinnor är ett utbrett samhällsproblem. Våld i nära relationer är ofta upprepat och eskalerande. Risken för grovt våld mot eller mord på kvinnor är som störst vid en separation. I många fall är barn inblandade och har bevittnat våld eller själva utsatts.

Regeringen gav i maj 2021 Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att kartlägga hur uppgifter om våld eller andra övergrepp av den ena förälder mot den andra föräldern beaktas i mål om vårdnad, boende eller umgänge. Inom ramen för uppdraget har Jämställdhetsmyndigheten gått igenom domar och utredningsunderlag från Sveriges samtliga tingsrätter och totalt har 814 domar granskats.

Och som rapporttiteln anger är uppgifter om våld inget undantag. Våld eller andra övergrepp mot förälder eller partner eller barn uppges i 64 procent av de granskade målen. Kartläggningen visar också att riskbedömningar brister, vilket kan få allvarliga konsekvenser. Inom ramen för uppdraget har också samtal med utsatta barn genomförts. Uppgifterna som framkommer i dessa intervjuer och den sammanställning som gjorts, är både upprörande och omskakande. Det bekräftar en bild som många redan beskrivit, att barnrättsperspektivet inte sällan brister och att barn tvingas till umgänge med en våldsutövande förälder.

Genom denna kartläggning har vi nu omfattande kunskap om förekomst av våld i vårdnadstvister och hur dessa beaktas eller inte. Vår förhoppning är att föreliggande redovisning ska leda till att barnrättsperspektivet beaktas och stärks, samt leda till ett brett genomslag för kunskap om mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer inklusive hedersrelaterat våld och förtryck och våld mot barn inom detta område.

Lena Ag, Generaldirektör

Januari 2022

SAMMANFATTNING

Jämställdhetsmyndigheten har på uppdrag av regeringen genomfört en kartläggning av i vilken utsträckning och på vilket sätt uppgifter om våld eller andra övergrepp framförts i mål om vårdnad, boende och umgänge, samt i vilken utsträckning de beaktats i domar. I denna rapport redogör Jämställdhetsmyndigheten för resultatet av kartläggningen samt presenterar en analys med slutsatser.

UPPGIFTER OM VÅLD ÄR INGET UNDANTAG I VÅRDNADSTVISTER

Jämställdhetsmyndigheten begärde ut de 30 första domarna, inklusive utredningsunderlag, som meddelats efter den 1 april 2020 från landet samtliga 48 tingsrätter. Samtliga domar som ingått i granskningen har därmed meddelats efter att barnkonventionen blev lag i Sverige. Totalt mottogs 1 147 domar. De mål där frågan inte var tvistig eller där socialnämnden fört talan sorterades bort för statistik. I de resterande 814 målen granskades samtliga domar, upplysningar och utredningar i målen för att kartlägga om det fanns uppgifter om våld eller övergrepp. Det framkom uppgifter om våld eller andra övergrepp av en förälder mot den andra föräldern eller mot en partner eller mot ett barn i 518 mål, vilket utgör 64 procent av de 814 målen.

Granskningen av målen visade att domstolen fastställt föräldrars överenskommelser i 61 procent av fallen. Med anledning av den höga procentandelen överenskommelser utökande myndigheten kartläggningen och genomförde även en granskning av 100 överenskommelser från 44 tingsrätter.

I kartläggningen kvarstod 198 mål efter att de mål där överenskommelser fastställda av domstolen sorterats bort.

De uppgifter om våld eller andra övergrepp som framkommer mest frekvent i målen är uppgifter om våld eller övergrepp av en förälder mot ett eller flera barn och våld eller övergrepp av en man mot en kvinna. Av de 198 mål som granskats framkommer uppgifter om våld eller övergrepp mot barn i 67 procent av målen. I 67 procent av målen framkommer även uppgifter om våld eller andra övergrepp av en man mot en kvinna. Uppgifter om våld eller andra övergrepp av en kvinna mot en man förekommer i 13 procent av målen. I många mål förekommer uppgifter om våld eller andra övergrepp mot både en förälder och ett eller flera barn. I kartläggningen framgår tydligt att de uppgifter om våld eller andra övergrepp där en kvinna är utsatt generellt är grövre och i större utsträckning upprepat och systematiskt jämfört med de uppgifter som framkommer om våld eller övergrepp där en man är utsatt. Kartläggningen visar att det nästan uteslutande

är kvinnor, ofta tillsammans med sina barn, som placerats på skyddat boende och som beviljats skyddade personuppgifter. I kartläggningen framgår att det nästan alltid är män som dömts för våldsrelaterade brott.

I vilken utsträckning uppgifter om våld eller andra övergrepp lyfts fram i målen skiljer sig mellan domstolarna. I 24 procent av domarna där uppgifter om våld eller andra övergrepp mot förälder eller partner åberopas, framkommer inte alls omfattningen av våldet. I de mål där uppgifter om våld eller övergrepp mot barnet åberopas framkommer inte omfattningen av våldet i 32 procent av domarna. Beskrivningar av våldets negativa konsekvenser för barnen lyfts sällan in i domarna, det finns undantag och domar som skrivs utifrån ett tydligt barnrättsperspektiv.

Bevisningen som åberopas som grund för uppgifterna om våld eller andra övergrepp är svår att följa i många av domarna och domstolarnas tillämpning varierar stort. Brottmålsdomar som stöd för uppgifterna om våld eller andra övergrepp har framförts i 20 procent av målen.

Kartläggningen visar att det i en stor andel mål framkommer uppgifter om våld eller andra övergrepp mot förälder, partner eller barn i de utredningar som finns bilagda i målen, men det framgår inte av domen. Huruvida domstolen faktiskt tar ställning till uppgifterna kan inte utläsas av domen. Jämställdhetsmyndigheten bedömning är att det bör framgå på vilket sätt avseende fästs vid samtliga uppgifter om våld eller andra övergrepp i målet.

RISKBEDÖMNINGAR BRISTER

Av kartläggningen framgår att någon form av riskbedömning har genomförts av domstolen i 69 procent av målen. I flertalet mål där en riskbedömning genomförts är bedömningen inte systematiskt och sammanhängande. Någon enhetlig metod för hur risk beaktas för de uppgifter om våld eller andra övergrepp som framförts i målen har inte kunnat utläsas. I flertalet mål avfärdas uppgifterna om våld eller övergrepp för att de inte anses styrkta trots att det av förarbetena¹ framgår att det inte är lika höga beviskrav som i brottmål.

Bristen på systematik blir även synlig genom det faktum att endast en låg andel av de uppgifter om våld eller andra övergrepp mot förälder eller partner eller barn som framkommer i målet bedöms som en risk i en riskbedömning. I endast 26 procent av samtliga mål där uppgifter om våld eller andra övergrepp mot förälder eller partner framkommer bedöms risk föreligga och i endast 32 procent av samtliga mål där uppgifter om våld eller andra övergrepp mot barn framkommer bedöms risk föreligga. Tidigare forskning visar att brister i att beakta risker förknippade med

¹ Prop. 2005/06:99.

våld i domstolsbeslut kan få allvarliga negativa konsekvenser för våldsutsatta föräldrar, i typfallen mamman och barn, det kan leda till dödligt våld.²

VÅLD ÄR INTE ETT UTTRYCK FÖR SAMARBETSSVÅRIGHETER

Domstolarna tenderar att i större utsträckning fokusera på samarbetsvårigheter än på uppgifter om våld eller andra övergrepp när riskbedömningar genomförs och vid målets avgörande. En del domstolar omformulerar uppgifter om våld eller andra övergrepp till konflikt eller samarbetsvårigheter. Det finns också exempel i kartläggningen på domar där domstolen bedömt förälder och barns vistelse i skyddat boende som samarbetsvårigheter. Detta medför att uppgifterna om våld eller andra övergrepp förminskas eller osynliggörs. Samarbetsvårigheter och principen om barns behov av kontakt med båda föräldrar verkar få större genomslag än barns rätt att skyddas från våld eller andra övergrepp från en förälder vid målets avgörande, när domstolen beslutar om vårdnad, boende och umgänge.

Vid resonemang kring samarbetsvårigheter bortser domstolen från de ojämlika maktförhållanden som förekomst av våld eller andra övergrepp innebär. Samarbete mellan föräldrar kan vara direkt olämpligt vid våldsutsatthet utifrån de risker våldet kan innebära för barnet och den våldsutsatta föräldern, i majoriteten av målen mamman. Forskning visar att kvinnor och barn som lever i våldsutsatthet är som mest utsatta i samband med separationer och vid konflikter rörande barn, eftersom det ytterst kan utgöra en bakgrund till dödligt våld.³

Kartläggningen visar att lagstiftarens intentioner om skydd för våldsutsatta barn och vuxna inte har fått ett tydligt genomslag i domstolarna. Endast i cirka 20 procent av domarna har domstolen beaktat uppgifter om våld eller andra övergrepp som framkommer i målet i hög omfattning. Domstolarna behöver få kunskap om mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, våld mot barn och hedersrelaterat våld och förtryck och vad konsekvenserna av våldsutsatthet innebär för den utsatta och vilka konsekvenser beslut om vårdnad, boende eller umgänge kan få.

BARNS RÄTTIGHETER BEHÖVER STÄRKAS

Kartläggningen visar att domstolarna endast fem av de 198 domarna hänvisar till barnkonventionen.

² Bruno, 2016, Ekbrand, 2006, Eriksson, 2003 Francia et al. 2019; Khaw et al., 2021; Laing, 2017; Miller och Manzer, 2021; Rosen och O'Sullivan, 2005; Walker, 2020; Socialstyrelsens dödsfallsutredningar 2016–2017(2018); Rying (2007).

³ Brå, 2007; Campbell et al., 2007; Olszowy et al. 2013; Socialstyrelsen, 2016; Socialstyrelsen, 2018b.

Barnets rätt till delaktighet, beaktas i låg utsträckning i domarna. Inte i något av de 198 målen har domstolen bedömt att sådana särskilda skäl föreligger som ger möjligheten att höra ett barn i rätten. I 57 procent av målen framkommer inte barnets inställning i domen. I de mål där ett eller flera barn har en funktionsnedsättning framkommer inte barnets/barnens inställning i 55 procent av målen. Svenska och internationella studier visar att delaktighet kan vara av särskild betydelse för barn som upplevt våld och annan utsatthet i familjen⁴.

I de intervjuer som Jämställdhetsmyndigheten genomförde med tio barn, med erfarenhet av en vårdnad-, boende-, umgängesprocess där det framkommit uppgifter om våld eller andra övergrepp, lyfte flera av barnen vikten av delaktighet. De barn som berättat om det våld de utsatts för och inte vill träffa den våldsutövande pappan hade svårt att förstå att de inte blivit skyddade från umgänge med föräldern.

Vid bedömning av barnets bästa beaktas barnets individuella omständigheter i låg utsträckning, eller med standarskrivningar, i 52 procent av målen. Få domstolar utgår från generell kunskap om barn som utsatts för våld, exempelvis att våldutsatta barn generellt kan antas behöva mer trygghet, stabilitet och känslomässig lyhördhet från sina omsorgspersoner än barn i allmänhet. I 50 procent av bedömningarna av barns bästa tas inte hänsyn till den akuta faran det kan innebära för barn att utsättas för våld eller andra övergrepp och vilka konsekvenser våldutsatthet kan innebära för barnets hälsa och utveckling. Det är oberoende av om det handlar om en enstaka våldshändelse eller omfattande, upprepat och systematiskt våld.

Domstolarna behöver utveckla och förbättra sitt arbete för att tillgodose sitt ansvar för att barns rättigheter. För att tillämpa barnets bästa behövs ett starkt barnrättsperspektiv och välgrundade riskbedömningar, vilket Europarådets expertgrupp GREVIO (Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence) lyfter i sina rekommendationer till Sverige. Det behöver säkerställas att inga andra intressen går före barnets bästa.

GRUPPER I SÄRSKILD UTSATTHET

Mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, våld mot barn, och hedersrelaterat våld och förtryck är ett allvarligt samhällsproblem som förekommer i alla familjebildningar, både i heteronormativa familjer och regnbågsfamiljer. I kartläggningen finns endast fyra vuxna som identifierade sig som hbtqi-personer och ett barn som är icke-binärt. Varför denna grupp av föräldrar och barn inte finns representerade i större omfattning finns anledning att undersöka vidare.

⁴ Eriksson & Näsman 2011 Smart et al., 2001.

I kartläggningen framkommer att uppgifter om våld eller andra övergrepp mot barn återopas i högre utsträckning i de mål där ett eller flera barn har en funktionsnedsättning. Det förefaller gå i samma linje som tidigare studier som visat att barn med funktionsnedsättningar har en ökad risk att utsättas för våld⁵. Våld eller andra övergrepp som riktar sig mot barnets funktionsnedsättning framkommer i ett mål. Det betyder inte att förekomst kan uteslutas utan kan bero på att den här typen av våld inte lyfts fram i målen. För föräldrar med funktionsnedsättning har våld som riktar sig mot en funktionsnedsättning inte gått att utläsa i något av målen som ingått i granskningen. Enligt Jämställdhetsmyndigheten finns det anledning att undersöka det vidare.

KUNSKAPEN OM HEDERSRELATERAT VÅLD OCH FÖRTRYCK BRISTER

Barn och föräldrar som lever i en hederskontext är en särskilt utsatt grupp. Våldet och förtrycket kan utövas av flera familjemedlemmar, släktingar eller andra personer. I kartläggningen framkommer att domstolen sällan nämner hedersrelaterat våld och förtryck. Det kan enligt Jämställdhetsmyndigheten tyda på att kunskapen om och förståelsen för hur hedersrelaterat våld och förtryck kan ta sig uttryck och vilka konsekvenser det kan få för barn eller förälder brister hos domstolarna. För att kunna genomföra riskbedömningar behöver domstolarna ha kunskap om vad som skiljer hedersrelaterat våld och förtryck från annat våld som begås i nära relation. Inte minst när det gäller att beakta vilka konsekvenser utsattheten kan få för det enskilda barnet.

ÖVERFLYTTNING AV VÅRDNAD OCH BOENDE SKER SÄLLAN

Av kartläggningen framgår att en domstol sällan gör överflyttning av vårdnaden eller boendet för barnet från den ena föräldern till den andra föräldern, med hänvisning till att en förälder som lämnat uppgifter om våld inte tillgodoser barnens behov av en nära kontakt med den andra föräldern. Av kartläggningen framkommer att det har skett i tre procent av målen. Gemensamt för målen är att risk för våld eller andra övergrepp inte bedöms eller konstateras vilket innebär att det inte kan uteslutas att det finns risk att de barn målen berör kan ha tvingats att bo med en våldsutövande förälder.

⁵ Sveriges Kommuner och Regioner (2020) M Eriksson et al, Stiftelsen allmänna barnhuset, Jernbro och Landberg (2020).

ÖVERENSKOMMELSER FASTSTÄLLS TROTS UPPGIFTER OM VÅLD OCH ANDRA ÖVERGREPP

I kartläggningen av 100 överenskommelser framgår att domstolar verkat för att överenskommelser ska komma till stånd, även i de fall det framkommit allvarliga uppgifter om både omfattande och systematiskt våld, hedersrelaterat våld och förtryck samt multipel våldsutsatthet. Kartläggningen visar även att varken barnets situation eller riskerna för barnet utretts av domstolen. Bedömningar av barns bästa består i huvudsak av standarskrivningar. Det är tydligt att det finns stora risker med domstolens generella skyldighet att verka för dessa överenskommelser. Det finns inte bara en risk att domstolens beslut innebär en fortsatt utsatthet för våld för en förälder eller barn, utan också att ett stort antal barn får bo med eller ha umgänge med en våldsutövande förälder.

Den generella skyldigheten bör enligt Jämställdmyndigheten inte omfatta mål där det framkommer uppgifter om våld eller andra övergrepp. Domstolens uppdrag att verka för överenskommelser mellan föräldrar får större genomslag än lagstiftarens intentioner om skydd för våldsutsatta barn och vuxna.

Att verka för att föräldrar ska komma överens förutsätter att det finns ett jämlikt maktförhållande dem emellan. I situationer där den ena föräldern utövar våld mot den andra föräldern finns det alltid en maktobalans som föranleder att ett samarbete och en samförståndslösning dem emellan riskerar att ge uttryck för det maktförhållandet, snarare än personers faktiska vilja eller önskemål. Det är av vikt att domstolarna skiljer på vårdnadstvister där föräldrar har en konflikt eller samarbetsvårigheter och tvister där det förekommer våld mot en förälder eller partner eller barn. Det har även lyfts i andra rapporter som kartlagt mål om vårdnad, boende och umgänge.⁶

⁶ ROKS, Diesen (2021) ROKS, Diesen (2016).

ENGLISH SUMMARY

On assignment from the Government, the Swedish Gender Equality Agency has carried out a survey to determine the extent to which, and in what way, information about violence or other abuse by one parent against another other parent or a partner or a child has been presented in cases involving custody, residence and contact or visitation, and to what extent these documents are considered in court judgements. The Swedish Gender Equality Agency is presenting the results of this survey here in this report along with an analysis and conclusions.

INFORMATION ABOUT VIOLENCE IS ALL TOO COMMON IN CUSTODY DISPUTES

The Swedish Gender Equality Agency requested the 30 first judgements, including investigation documents, which were delivered after 1 April 2020 from all 48 district courts. All judgements included in this review have thus been announced after the Convention on the Rights of the Child entered into force in Sweden. A total of 1,147 judgements were received. The cases where the issue was not in dispute or where the social welfare board brought an action to the court were sorted out for statistical purposes. In the remaining 814 cases, all judgements, case details and investigations in were examined to determine whether they contained information about violence or abuse. There were reports of violence or other abuse by one parent against the other parent or against a partner or a child in 518 cases, which amounts to 64 percent of the 814 cases.

A review of these showed that the court affirmed the parents' agreements in 61 percent of the cases. Due to the high percentage of cases where parents reach agreements, the agency expanded the survey and also conducted a review of 100 agreements from 44 district courts.

After sorting out cases where the courts affirmed parent agreements, a total of 198 cases remained for the purposes of the survey. These cases have been examined using a survey template. The survey population includes 285 children (0-17 years), of which 139 are girls, 145 boys and one child is non-binary. The survey includes 396 parents, of which 200 are women and 196 are men.

The information about violence or other abuse that occurs most frequently in the reviewed cases concerns violence or abuse by one parent against one or more children and violence or abuse of a man against a woman. Of the 198 cases examined, 67 percent of the cases contain information on violence or abuse against children. There is also information about violence or other abuse by a man against a woman in 67 percent of the cases. Information about violence or other abuse of a woman against a man occurs in 13 percent of the cases. Many cases contain information about violence or other abuse against both the other parent and one or more children. The information collected in the survey clearly shows that violence or other abuse where a woman is exposed to violence is generally more serious, and much more likely to be repeated and systematic, compared with the information on violence or abuse where a man is the victim. The survey shows that it is almost exclusively women, often in combination with their children, who are placed in sheltered housing and have their application for protected identity granted. The survey also shows that it is almost exclusively men who are convicted of violent crimes against the other parent, partner or child.

The extent to which information about violence or other abuse is emphasized in the cases differs between the courts. In 24 percent of the judgements where information about violence or other abuse against a parent or partner is referenced, the extent of the violence is not described. In cases where information about violence or abuse of a child is referenced, the extent of the violence is not described in 32 percent of the judgements. Judgements seldom contain descriptions of the negative consequences of violence for children, though there are exceptions, and few judgements are clearly written with the application of a child's rights perspective.

The evidence referenced as a basis for the information on violence or other abuse is difficult to follow in many of the judgements and the court's application of the law varies significantly. Criminal judgements resulting from the information on violence or other abuse have been delivered in 20 percent of the cases.

The survey shows that in a large number of the cases, there is information about violence or other abuse against parents, partners or children in the investigations linked to the cases, which do not appear in the judgement. Whether the court actually takes a position on this information cannot be determined from the judgements. In the Swedish Gender Equality Agency's assessment, it should be clear in what way all information about violence or other abuse in the case is considered.

RISK ASSESSMENTS ARE LACKING

The survey shows that the court has carried out some type of risk assessment in 69 percent of the cases. In a majority of the cases where a risk assessment has been performed, the assessment is not systematic and coherent. No uniform method for

how risk is taken into account could be identified in the case information on violence or other abuses in the cases the agency reviewed. In most of the cases, information about violence or abuse is removed because it is not considered proven, despite the fact that the legislative history shows that the evidentiary requirements are not as high as in criminal cases when risk assessments are to be carried out.

The lack of a systematic approach is also evident in the fact that only a low proportion of the information about violence or other abuse against a parent or partner or child that emerges in the case is assessed as a risk in a risk assessment. There is assessed to be a risk present in only 26 percent of all cases where information about violence or other abuse against a parent or partner is presented, and in only 32 percent of all cases where information is presented about violence or other abuse against children. Research shows that the failure to adequately consider the risks associated with violence in court decisions can have serious negative consequences for abused parents, typically the mother and children, sometimes including lethal violence.

VIOLENCE IS NOT AN OUTWARD EXPRESSION OF COOPERATION DIFFICULTIES

The courts tend to focus more on cooperation difficulties than on information about violence or other abuse in risk assessments and in their decisions. The wording used by some courts reformulates information on violence or other abuses into conflict or cooperation difficulties. The survey also found examples of judgements where the court assessed that a parent and child's stay in sheltered housing represented cooperation difficulties. This means that information about violence or other abuse is diminished or not visible at all. In decisions related to custody, residence and contact in cases where there is information about violence or other abuses, cooperation difficulties and the principle of a child's need for contact with both parents seem to have a greater impact than a child's right to be protected from violence or other abuse by a parent.

The courts' reasoning about difficulties in cooperation ignores the unequal power relations that arise in the presence of violence or other abuses. Cooperation between parents can be inappropriate in cases that involve ongoing violence, due to the risks to the child and the parent exposed to violence, in the majority of cases the mother. Studies show that women and children living in violence are most vulnerable during the separation process and in cases where there is conflict involving children, as this can ultimately create conditions that lead to lethal violence.

The survey shows that legislative intentions to protect children and adults exposed to violence have not had a clear impact in the courts. The courts have only extensively considered information about violence or other abuse in about

20 percent of the judgements. The survey reveals that the courts need greater knowledge about men's violence against women, violence in close relationships, violence against children and honour-related violence and oppression, as well as what the consequences of exposure to violence mean for the victim and the consequences decisions about custody, residence and contact can have for those affected.

CHILD'S RIGHTS NEED TO BE STRENGTHENED

The survey shows that the courts' judgements make reference to the Convention on the Rights of the Child in only five of the 198 cases.

The child's right to participation is considered only to a small extent in the judgements. In none of the 198 cases did the court rule that special circumstances prevailed that would justify hearing the child in court proceedings. In 57 percent of the cases, the child's views are not included in the judgement. In cases where one or more children has a disability, the child/children's views are not included in 55 percent of the cases. Studies conducted in Sweden and internationally show that participation can be especially important for children who have experienced violence or have been otherwise victimised in the family.

In interviews that the Swedish Gender Equality Agency conducted with ten children who have experienced a custody/residence/contact process, where information about violence or other abuse emerged, several of the children emphasised the importance of participation. The children who discussed the violence that they had been exposed to and that they did not want to be with the abusive father had a hard time understanding why they had not been protected from contact with the parent.

In the assessment of the child's best interests, the child's individual circumstances are taken into account to only a minor extent or with standard wording when drafting a judgement in 52 percent of the cases. Few courts proceed based on widely accepted knowledge about children who have been subjected to violence; for example, that children exposed to violence can generally be assumed to have greater needs for security, stability and emotional responsiveness from their caregivers than children in general. In 50 percent of the assessments of children's best interests, no consideration is given for the imminent danger it may cause for a child to be exposed to violence or other abuse and the consequences exposure to violence may have for the child's health and development. This pattern is seen regardless of whether there is a single incident of violence or extensive, repeated and systematic violence.

In the assessment of the Swedish Gender Equality Agency, the courts need to do more and improve their work to fulfil their responsibility to protect the rights of the child. Working to ensure that the best interests of the child are upheld requires a strong child's rights perspective as well as thorough risk assessments, which

GREVIO highlights in its recommendations for Sweden. It needs to be ensured that in this work, no other interests take precedence over the best interests of the child.

ESPECIALLY VULNERABLE GROUPS

Men's violence against women, violence in close relationships, violence against children, and honour-related violence and oppression are serious societal problems that occur in all family forms, both in heteronormative families and rainbow families. There were only four adults who identified themselves as LGBTQI in the survey and one child who identified as non-binary. The reason this group of parents and children are not represented to a greater extent may be a worthy subject for further investigation.

The survey shows that information about violence or other abuse against children is referenced to a greater extent in cases where one or more children have a disability. This would appear to be in line with previous studies, which have shown that children with disabilities are at an increased risk of being exposed to violence. Footnote. Violence or other abuse as a result of the child's disability status was found in one case. This does not mean that a higher prevalence can be ruled out; the low number may be due to the fact that this type of violence is not explicitly described in the cases. For parents with disabilities, violence as a result of the parent's disability status has not been observed in the information in any of the cases included in the review. The Swedish Gender Equality Agency believes it may be justified to investigate this further.

KNOWLEDGE OF HONOUR-RELATED VIOLENCE AND OPPRESSION IS LACKING

Children and parents who live in an honour culture are an especially vulnerable group. In this situation, violence and oppression can be perpetrated by multiple family members, relatives or other individuals. The survey shows that the courts rarely mention honour-related violence and oppression. The Swedish Gender Equality Agency is of the opinion that this may indicate that the courts have a lack of knowledge and understanding of how honour-related violence and oppression can manifest itself and the potential consequences for children or parents. In order to be able to carry out risk assessments, the courts need more knowledge about what distinguishes honour-related violence and oppression from other forms of violence committed in close relationships. This is particularly important, given the consequences that this kind of exposure can have for an individual child.

TRANSFER OF CUSTODY AND RESIDENCE IS RARE

The survey shows that the courts seldom decide on the transfer of custody or residence of a child from one parent to the other parent. On the other hand, the court references the fact that one parent, who has submitted information about

exposure violence, has not met the children's need for close contact with the other parent. The survey shows that this has occurred in three percent of the cases. A common characteristic of these cases is that the risk of violence or other abuse was not assessed, which means that it can not be ruled out that there is a risk that the children the cases refer to may be forced to live with a parent who is a perpetrator of violence.

AGREEMENTS BETWEEN PARENTS ARE AFFIRMED DESPITE REPORTS OF VIOLENCE AND OTHER ABUSES

The survey looked at 100 agreements, which shows that the courts have worked to encourage agreements, even in cases where information has emerged about extensive and systematic violence, honour-related violence and oppression, and multiple cases with victims subjected to violence. The survey also shows that the courts investigated neither the child's situation nor the risks to the child. Assessments of a child's best interests mainly consist of standard wording in the drafting of judgements. It is clear that there are significant risks associated with the courts' general obligation to work to promote parent agreements. There is not only a risk that the court's judgement will lead to continued exposure to violence for a parent or child, there is also a risk that a large number of children may live with or have contact with a parent who is a perpetrator of violence.

Based on this, the assessment of the Swedish Gender Equality Agency is that this general obligation should not include cases where information has been submitted about violence or other abuse. The Swedish Gender Equality Agency's assessment is that the instructions to the court in its work to promote agreements between parents has a greater impact on the protection of abused children and adults than the intentions of legislative bodies. Working to encourage parents to reach an agreement assumes that there is an equal power relationship between the parents. In situations where one parent uses violence against the other parent, there is always a power imbalance, which creates a risk that any cooperation and consensual solution between them is an expression of that power relationship, rather than being based on the actual wishes of the parents. It is important that the courts make the distinction between custody disputes where parents have a conflict or difficulties in cooperation and disputes where there is violence perpetrated against a parent, partner or child. This has also been highlighted in other reports that have surveyed cases involving custody, residence and contact.

1. UPPDRAGET

I det här kapitlet presenteras Jämställdhetsmyndighetens regeringsuppdrag.

I regeringsbeslut A2020/0154/JÄM beslutade regeringen att uppdra åt Jämställdhetsmyndigheten att utifrån en genomgång av domar i mål om vårdnad, boende eller umgänge, kartlägga i vilken utsträckning och på vilket sätt uppgifter om våld eller andra övergrepp av en förälder mot den andra föräldern eller en partner eller ett barn framförts i sådana mål samt i vilken utsträckning de beaktats i sådana domar.

I de domar där uppgifter om våld och andra övergrepp förekommer ska uppdraget belysa:

- Om domstolen redovisat vilka överväganden som gjort i fråga om risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller på annat sätt far illa (gjort riskbedömning) och vad utfallet av riskbedömningen var.
- Vilken typ av övergrepp som gjort sig gällande och vilken utredning som lagts till stöd för uppgifterna.
- Om barnet kommit till tals i utredningen och om barnets åsikter beaktas samt om de inte beaktas skälen för detta.
- Hur ett barns vistelse i skyddat boende påverkar utgången i målet.
- Vad som beslutades i frågorna om vårdnad, boende och umgänge.
- I vilken utsträckning det förekommer att en domstol, med hänvisning till att en förälder inte tillgodoser barnens behov av en nära god kontakt med den andra, gör en ändring i vårdnaden eller boendet för barnet. Uppdraget ska särskilt belysa i vilken utsträckning en sådan ändring innebär att vårdnaden eller boendet flyttas från den föräldern som lämnat uppgifter om våld eller andra övergrepp, till den andra föräldern, och vilken bedömning domstolen i dessa fall gjort.

Uppdraget ska genomföras med ett barnrättsperspektiv, ett jämställdhetsperspektiv, ett funktionshinderperspektiv och ett hbtqi-perspektiv. I uppdraget ska eventuella särskilda omständigheter eller förutsättningar för personer som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck belysas.

Uppdraget ska ske i samverkan med Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) och inför granskningen av domar ska synpunkter inhämtas från myndigheter och relevanta aktörer.

DEFINITIONER AV VÅLD OCH BEGREPP

Våld avser varje handling riktad mot en annan person som skadar, smärftar, skrämmar eller kränker, får personen att göra någonting mot sin vilja eller att avstå från att göra någonting personen vill.⁷

Mäns våld mot kvinnor innebär att den vanligaste förekomsten av våld är sådant som begås av män. Ofta riktas våldet, hoten eller kontrollen mot en kvinnlig partner eller tidigare partner, men det inkluderar även allt våld som riktas mot en kvinna eller flicka. Det innebär att exempelvis sexuella trakasserier, sexuell exploatering och prostitution inbegrips i begreppet.⁸

Våld i nära relation kan förekomma i alla partnerkonstellationer, i heterorelationer och hbtqi-relationer oberoende av könstillhörighet, könsidentitet eller könsuttryck. Det kan också förekomma i alla familjekonstellationer. Våldet kan utövas mot eller av föräldrar, barn, syskon, mor – och farföräldrar, styvförälder, eller andra släktingar. Det förekommer i alla åldersgrupper och i alla samhällsklasser och våldet är vanligtvis inte könsrelaterat även om det kan vara det. Det kan vara ett eller flera offer som utsätts, som flera syskon eller föräldrar, och det kan begås av en eller flera förövare.⁹

Våld mot barn innebär alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försummelse, misshandel eller utnyttjande, däribland sexuella övergrepp.¹⁰

Fysiskt våld är allt våld som riktas mot en person kroppsligen som slag, sparkar, örfilar, knuffar, stryppgrepp, våld med hjälp av tillhyggen eller vapen.¹¹

Psykiskt våld kan handla om direkta eller indirekta hot, tvång, trakasserier, nedsättande och förminskade tilltal. Den våldsutsatta kan också utsättas för social isolering och kontroll.¹²

Sexuellt våld kan innebära våldtäkt och andra sexuellt påtvingade handlingar som den utsatta inte samtycker till. Sexuellt våld innefattar även sexuella trakasserier.¹³

⁷ Isdal, Meningen med våld (2001).

⁸ Skr. 2016/17:10.

⁹ A.a.

¹⁰ Barnrättskommitténs Allmän kommentar nr 13 (2011).

¹¹ Socialstyrelsen. Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer s. 17 ff. (2016).

¹² A.a.

¹³ Socialstyrelsen. Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer s. 17 ff. (2016).

Materiellt våld kan innebära förstörelse eller stöld av den utsattas personliga tillhörigheter, som till exempel bohag eller värdesaker.¹⁴

Ekonomisk kontroll kan innebära att vägra den utsatta tillgång till den gemensamma ekonomin, kontrollera den utsattas tillgångar eller pengar. Det kan också innebära att försätta den utsatta i skulder mot personens vilja.¹⁵

Latent våld kan vara ilska eller aggressivitet som visar sig i förövarens kroppshållning och kroppsuttryck, som skapar rädsla att utsättas för våld och upplevs som hot.¹⁶

Digitalt våld kan vara att övervakas på mobilen, nätet och på olika sociala plattformar. Våldet kan till exempel bestå av hotfulla meddelanden eller att kontrollera hur någon förflyttar sig via GPS. Psykiskt eller sexuellt våld kan också utövas med hjälp av digitala verktyg.¹⁷

Försummelse är en typ av våld som kan utövas mot personer som är beroende av andra i sin vardag. Våldet kan exempelvis bestå i att den utsatta lämnas ensam, medveten feldosering av medicin eller att den utsatta inte får behövlig hjälp med mat, dryck eller hygien. Våldet består ofta av en kombination av olika handlingar.¹⁸ Försummelse mot barn kan innebära att barn utsätts för omsorgsbrist genom att de inte får sina grundläggande behov tillgodosedda eller att de utsätts för fara.¹⁹

Hedersrelaterat våld och förtryck har sin grund i en patriarkal könsmaktsordning med kulturella föreställningar. Hederspraktiken är kollektivbaserat, där kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet är en central del, då familjens anseende och heder är avhängigt kvinnliga familjemedlemmars oskuld och kyskhet. Kollektivbaserat innebär att våldet och förtrycket är kollektivt rättfärdigat vilket innebär att det ofta finns flera förövare som kan vara både manliga och kvinnliga. Våldet och förtrycket kan handla om allt från begränsningar i vardagen till mer livsavgörande begränsningar som val av partner och förväntningar på heteronormativitet. Genom att enskilda familjemedlemmar kan känna en stark plikt gentemot kollektivet att utöva kontroll eller delta i våldet kan en person vara både offer och förövare samtidigt.²⁰

¹⁴ A.a.

¹⁵ A.a.

¹⁶ Socialstyrelsen, Utbildningsmaterial, Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld (2021).

¹⁷ A.a.

¹⁸ Socialstyrelsen. Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer s. 17 ff. (2016).

¹⁹ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 13 (2011).

²⁰ Skr. 2016/17:10.

Våld i hbtqi-relationer följer samma mönster som våld i heterosexuella relationer. Det kan vara alla former av våld. Det finns också våld som kan rikta sig mot personens sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Hbtqi är ett samlingsnamn för homosexuella, bisexuella, transpersoner, queera och intersexpersoner.²¹

Våld som har samband med funktionsnedsättning innefattar att våldet riktas mot personens funktionsnedsättning. Personer med funktionsnedsättning kan utsättas för alla former av våld. Funktionsnedsättning innefattar bland annat personer med varaktiga fysiska, psykiska, intellektuella eller sensoriska funktionsnedsättningar, vilka i samspel med olika hinder kan motverka deras fulla och verkliga deltagande i samhället på lika villkor.²²

ÖVRIGA DEFINITIONER OCH BEGREPP

Fridskränkning: För grov fridskränkning kan en person dömas som begår brottsliga gärningar mot en närstående eller tidigare närstående person. Brott som ingår i rubriceringen är exempelvis misshandel, olaga hot, olaga tvång, sexuellt ofredande och överträdelse av kontaktförbud. Det måste också ha handlat om upprepade kränkningar av en persons integritet det vill säga, flera brott som har begåtts med syftet att allvarligt skada personens självkänsla. 4 kap. 4 a § 1 st. brottsbalken.

Om dessa upprepade brottsliga gärningar begås av en man mot en kvinna som han är eller har varit gift med, eller som han bor eller bott tillsammans med under äktenskapsliknande förhållanden döms han i stället för grov kvinnofridskränkning. 4 kap. 4 a § 2 st.

Skyddat boende är en boendeinrättning som tillhandahåller platser för heldygnsvistelse avsedda för personer som behöver insatser i form av skydd mot hot, våld eller andra övergrepp tillsammans med andra relevanta insatser.²³

Skyddade personuppgifter är en samlingsrubrik för de olika skyddsåtgärderna sekretessmarkering, skyddad folkbokföring och fingerade personuppgifter.²⁴

Barnrättsperspektiv innebär att varje flicka, pojke och barn som definierar sig på annat sätt ska ses som bärare av rättigheter. Ett sådant synsätt kräver att varje barn erkänns, respekteras och skyddas som rättighetsbärare med en individuell personlighet, egna behov och intressen och personlig integritet. Det innebär också

²¹ RFSL:s begreppsordlista.

²² FN:s konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2006).

²³ Socialstyrelsen (2015) Kvalitet i skyddade boenden.

²⁴ <https://skatteverket.se/privat/folkbokforing/skyddadepersonuppgifter.4.18c1b10334e8bc80001711.html>.

att barnets rätt att bli hört och få sina åsikter beaktade måste tillgodoses systematiskt i alla processer och att barnets egenmakt och deltagande ska vara centralt i alla ärenden och beslut som berör barnet.²⁵

Jämställdhetsperspektiv innebär att kvinnor och män har samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom alla områden i livet. Jämställdhet handlar om jämn könsfördelning, men också att uppmärksamma attityder, normer och värderingar som påverkar kvinnor och mäns livsvillkor. Det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Mäns våld mot kvinnor är ett resultat av många års patriarkal överordning där maskulinitetsnormer och föreställningar om manlighet bidrar till att mäns våld mot kvinnor förekommer överallt i världen oberoende av till exempel förövarens eller offrets etnicitet, härkomst, klass, sexualitet, ålder eller funktionsnedsättning.²⁶

Hbtqi-perspektiv innebär att beakta kunskap om livsvillkor och situationer för hbtqi-personer. Könstillhörigheten hos förövaren och den våldsutsatta kan ha betydelse för den våldsutsattas benägenhet att berätta om och anmäla våldet. Heterosexuella normer i samhället innebär att våld i samkönade relationer ofta osynliggörs eller förminskas.²⁷

Funktionshinderperspektiv innebär att beakta kunskap om livsvillkor och situationer personer med funktionsnedsättning, Funktionshindrade som utsätts för våld i nära relation är en särskilt sårbar grupp utifrån de kan ha en beroende ställning till förövaren.²⁸

Socialnämnden ska verka för att barn och unga växer upp under trygga förhållanden. Vid misstanke att ett barn utsätts för våld eller riskerar att utsättas för våld ska socialtjänsten skyndsamt inleda och genomföra en utredning enligt socialtjänstlagen. Om barnet är i behov av akut skydd kan socialtjänsten inleda utredning enligt LVU och placera barnet utan föräldrarnas samtycke.²⁹

Socialnämndens familjerätt hanterar familjerättsliga ärenden som rör vårdnad, boende och umgänge men även ärenden rörande fastställande av fader- och föräldraskap och adoption. Familjerättsverksamheten arbetar på uppdrag av domstolen i vårdnad, boende och umgänges mål. Domstolen kan enligt

²⁵ Prop. 2017/18:186 Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter.

²⁶ Skr. 2016/17:10.

²⁷ Socialstyrelsen. Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer (2016).

²⁸ A.a.

²⁹ Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer. Socialstyrelsen (2016).

föräldralken förordna om upplysningar, utredningar, samarbetsamtal samt att mål handläggs enligt metoden konflikt och försoning.³⁰

Riskbedömningsinstrumenten FREDA och SARA är utvecklade för att bedöma partnervåld och våldsutövarens farlighet som bl.a. socialtjänsten använder. PATRIARK är ett riskbedömningsinstrument för hedersrelaterat våld och förtryck.³¹ FL-DOORS är ett riskbedömningsinstrument specifikt utvecklat för att stödja handläggare i att upptäcka och bedöma risk i kontexten av skilsmässor och separationer.³² iRisK-intervjuer är ett forskningsbaserat strukturerat stöd till professionella bedömningar av våld i nära relationer och barnmisshandel.³³

Riskbedömning i utredningar om vårdnad, boende och umgänge är ett handläggningsstöd för riskbedömningar som MFoF tagit fram som komplement till MFoF:s allmänna råd HSLF 2017:51 och handboken Vårdnad, boende och umgänge som Socialstyrelsen tagit fram som stöd för rättstillämpning och handläggning inom socialtjänstens familjerätt.³⁴

³⁰ Domstolsverket (www.domstol.se)

³¹ Familjerätten och barnet i vårdnadstvister. Uppföljning av hur 2006 års vårdnadsreform slagit igenom i socialtjänstens arbete Socialstyrelsen (2011).

³² FL-DOORS, McIntosh & Raifs 2012a; McIntosh & Raifs, 2012b; McIntosh et al.,(2016).

³³ Axberg et al.,(2018) ; Broberg et al., (2015); Eriksson et al., (2020); Hultmann et al., (2020).

³⁴ Handläggningsstödet för socialnämndernas arbete med riskbedömningar i ärenden om vårdnad, boende och umgänge, MFoF, (2018).

2. BAKGRUND

I det här kapitlet presenteras utgångspunkter för uppdraget, en kort översikt av processen i vårdnadsmål samt forskning inom området.

UTGÅNGSPUNKTER FÖR UPPDRAGET

FN:s konvention om barnets rättigheter

FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) antogs av FN:s generalförsamling 1989 och blev svensk lag 1 januari 2020.³⁵ Som konventionsstat är Sverige skyldig att vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder, administrativa och andra åtgärder för att genomföra de rättigheter som återfinns i konventionen. FN:s barnrättskommitté är ett oberoende expertorgan i Geneve som övervakar hur konventionsstaterna efterlever och respekterar rättigheterna i barnkonventionen. Sverige rapporterar till barnrättskommittén var femte år.

I konventionen finns 54 artiklar, fyra av dem är grundprinciper och ska vara utgångspunkt vid tolkning av de övriga artiklarna.³⁶ Artiklar har två förhållningsätt till barn, ett delaktighetsperspektiv där barn ses som kompetenta aktörer med kapacitet att handla och interagera, och ett omsorgsperspektiv där barn behöver omsorg, ledning och skydd från vuxna.³⁷

Artikel 3 om barnets bästa ska användas som vägledning i alla frågor som rör barn och ska tolkas tillsammans med barnkonventionens övriga rättigheter, inte minst artikel 12, som stadgar rättigheten att komma till tals i frågor som berör barnet samt rättigheten att få all nödvändig information och förklaringar om konsekvenserna av det barnet uttrycker sig kring.³⁸ Barnets bästa består av tre dimensioner, en rättighet, en princip och ett tillvägagångsätt. Det är en materiell rättighet för varje barn att få barnets bästa bedömt. Beslutsfattare i Sverige har en skyldighet att beakta barnets bästa när ett beslut rör ett enskilt barn.

³⁵ Sverige ratificerade barnkonventionen den 21 juni 1990 och den trädde i kraft 2 september 1990.

³⁶ Artikel 2 om alla barns lika värde, artikel 3 om barnets bästa, artikel 6 om att barn har rätt till liv och utveckling och artikel 12 om barns rätt till delaktighet.

³⁷ Eriksson, Näsman (2011).

³⁸ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 (2013), om barnets rätt att i första hand få beaktat vad som bedöms vara barnets bästa.

Enligt artikel 19 i barnkonvention ska barnet skyddas från alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp.³⁹ Artikel 24 slår fast barnets rätt till bästa möjliga hälsa, tillgång till hälso- och sjukvård samt till rehabilitering samt att traditionella sedvänjor som är skadliga för barnets hälsa ska avskaffas. I artikel 34 stadgas att barn ska skyddas mot alla former av sexuella utnyttjanden och övergrepp, inklusive prostitution och människohandel.

Särskilt om våld mot barn

Barn som lever i familjer där en förälder och/eller partner utsätts för våld kan uppleva våld genom att se, höra och involveras i våldshändelserna eller exponeras för våldet på andra sätt genom att exempelvis uppleva efterdyningarna av våldet i familjen.⁴⁰ Barnen är inte en betraktare av våldet utan tvingas förhålla sig till att leva med utsattheten då föräldrarna är barnens omsorgspersoner. Att utsätta barn för att bevittna eller uppleva våld är en form av psykiskt våld mot barn. Fler än 200 000 barn bedöms leva i ett hem där våld förekommer.⁴¹ Sedan 1 juli 2021 då den nya brottsrubriceringen om barnfridsbrott trädde i kraft, är det straffbart att utsätta ett barn som man är närstående eller tidigare närstående till för att bevittna vissa brottsliga gärningar, som begås mot en annan närstående, exempelvis vålds- och sexualbrott.⁴²

De barn som exponeras för våld i familjen riskerar att vara utsatta även för annat våld och barn som är utsatta för en våldsform har en ökad risk att vara multipelt utsatta, dvs. utsatta för mer än en våldsform.⁴³ Samband finns också mellan våldets allvarlighetsgrad och multipel utsatthet. Fler studier visar att flickor, barn med funktionsnedsättningar, barn som varken identifierar sig som flicka eller pojke, har en ökad risk att utsättas för fysiskt våld.⁴⁴

Förutom den akuta faran det innebär för barn att utsättas för våld så är våldsutsatthet en risk för barns hälsa och utveckling. Detta är en risk oavsett om det är en enstaka våldshändelse eller om det handlar om omfattande och systematiskt våld. Allt våld riskerar att skada barn.⁴⁵ De barn som drabbas hårdast är de barn

³⁹ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 13 (2011), om barnets rätt till frihet från alla former av våld.

⁴⁰ Children exposed to domestic violence, Överlien (2010).

⁴¹ Prop. 2020/21:170.

⁴² 4 kap. 3 § brottbalken.

⁴³ Stiftelsen allmänna barnhuset, Jernbro och Landberg (2020).

⁴⁴ Sveriges Kommuner och Regioner (2020).

⁴⁵ Sveriges Kommuner och Regioner (2020).

som är multipelt utsatta för flera olika typer av våld.⁴⁶ Våldsutsatthet kan leda till negativa effekter på barns psykiska och fysiska hälsa på både kort och lång sikt samt beteendemässiga hälsoproblem för barnet.⁴⁷

Boende eller umgänge med en våldsutövande förälder kan ha negativa konsekvenser för barn.⁴⁸ Barn behöver trygghet för att kunna bearbeta svåra upplevelser. Våldets negativa konsekvenser för barnet kan ställa särskilda krav på föräldrars förmåga till känslomässig omsorg, i synnerhet för den föräldern som utövat våld.⁴⁹ För barn som bor i skyddat boende kan umgänget med en våldsutövande förälder innebära att barnet behöver hemlighålla uppgifter som kan röja var barnet bor, vilket är en börda. Umgänge under barns vistelse i skyddat boende kan riskera att äventyra barnets säkerhet.⁵⁰

Barn behöver få berätta om sina erfarenheter av våld för att bearbeta och förstå sitt sammanhang.⁵¹ För barn som inte får berätta och inte får hjälp att bearbeta traumatiska upplevelser kan skadorna och konsekvenserna av våldet finnas kvar under lång tid.

Den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor

Det övergripande målet för Sveriges jämställdhetspolitik är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. För att nå det övergripande målet finns sex delmål. Det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Inom det sjätte delmålet finns sedan den 1 januari 2017 en tioårig nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.⁵² Den nationella strategin har fyra politiska målsättningar:

- Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld,
- Förbättrad upptäckt av våld samt starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn.
- Effektivare brottsbekämpning.
- Förbättrad kunskap och metodutveckling.

⁴⁶ Stiftelsen allmänna barnhuset, Jernbro och Landberd (2020).

⁴⁷ SOU 2017:112.

⁴⁸ A.a.

⁴⁹ Sveriges Kommuner och Regioner (2020) Socialstyrelsen (2018).

⁵⁰ SOU 2017:112, Sveriges Kommuner och Regioner (2020), Stiftelsen allmänna barnhuset, Jernbro och Landberd (2020).

⁵¹ BRIS (2020).

⁵² Skr 2016/17:10.

Strategin syftar till att förebygga och bekämpa alla former av fysiskt, psykiskt och sexuellt våld samt hot om våld, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck, våld i nära relationer, prostitution och människohandel för sexuella ändamål liksom kommersialisering och exploatering av kvinnokroppen. Strategins målsättningar omfattar även att motverka hbtqi-personers utsatthet för våld och våld mot personer som lever under omständigheter som kan förvärra våldsutsattheten som personer med; funktionsnedsättningar, missbruksproblematik eller bristande kunskap i svenska språket.

Särskilt om hedersrelaterat våld och förtryck

I den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor betonas att det i genomförandet av strategin är nödvändigt att genomgående beakta den betydelse hedersnormer kan ha för såväl våldsutövare som våldsutsatta.⁵³

Våld mot kvinnor och flickor i nära relationer kan vara extrema yttringar av närståendes normer kring heder. Till sådana normer hör till exempel uppfattningen att en familjs rykte och anseende är avhängigt flickors och kvinnliga familjemedlemmars kyskheter och oskuld samt deras faktiska och påstådda beteende i förhållande till dessa ideal.

Kontroll av flickor och kvinnor sträcker sig från begränsningar i vardagen i fråga om klädsel, umgänge och fysisk rörelsefrihet till styrning av val beträffande till exempel utbildning, arbete, äktenskap och skilsmässa. Även pojkar och unga män kan bli bortgifta mot sin vilja. Hbtqi-personer kan betraktas som ett hot mot familjens heder och utsättas för liknande kontroll, påtryckningar och våld.

Flera män och kvinnor kan vara involverade i att planera, besluta, sanktionera och utöva hedersrelaterat våld och förtryck. Detta innebär bland annat att enskilda familjemedlemmar kan uppleva en stark plikt att utföra, eller medverka till, våldshandlingar. Både kvinnor och män som försvarar den som är utsatt kan straffas för det och själva bli utsatta på olika sätt.

Sveriges internationella åtaganden

Sverige har ratificerat flera internationella konventioner och deklarationer mot diskriminering och mäns våld mot kvinnor.⁵⁴ På FN:s världskonferens i Wien 1993 tydliggjordes det att våld mot kvinnor är en kränkning av de mänskliga rättigheterna. Vid FN:s fjärde kvinnokonferens i Peking 1995 definierades våld mot kvinnor som ett av de 12 kritiska områden som står i vägen för jämställdhet.

⁵³ Skr. 2016/17:10.

⁵⁴ The Convention on the Elimination of all sorts of Discrimination against Women CEDWA (1979). Declaration on the Elimination of Violence against Women (1993).

År 2015 antog FN:s medlemsländer Agenda 2030, en universell agenda som innehåller 17 globala mål för en ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbar utveckling.⁵⁵ Delmål 5 rör jämställdhet och stadgar att diskriminering av kvinnor och flickor ska utrotas. Delmål 5.2 slår fast att alla former av våld mot alla kvinnor och flickor i det offentliga och privata rummet, inklusive människohandel, sexuellt utnyttjande och andra typer av exploatering ska avskaffas. Delmål 5.3 lyfter avskaffandet av tvångsäktenskap och könsstympning av flickor och kvinnor. I delmål 16.2 konstateras att barn ska skyddas mot övergrepp, utnyttjande, människohandel och alla former av våld eller tortyr.

Sverige antog år 2011 Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet, även kallad Istanbulkonventionen. Den ratificerades år 2014. Konventionens syfte är att skydda kvinnor och flickor mot alla former av våld samt att förebygga, lagföra och avskaffa våld mot kvinnor och våld i hemmet. Den syftar också till att motverka alla former av våld i nära relationer.

Artikel 31 i konventionen handlar om konventionsstaternas åtagande i vårdnad och umgängemål.

”Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att förekomsten av sådant våld som faller inom ramen för denna konvention beaktas när frågor om vårdnad av barn och barns umgängesrätt ska avgöras”

”Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att utövandet av umgängesrätt eller vårdnad inte äventyrar brottsoffrets eller barnens rättigheter och säkerhet.”

Europarådets expertgrupp GREVIO (Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence), redovisade i januari 2019 sin första rapport om Sveriges implementering av Istanbulkonventionen.⁵⁶ GREVIO har i sina rekommendationer uppmanat Sverige att prioritera våldsutsatta säkerhet i ärenden om vårdnad, boende och umgänge samt att våldsutsatta kvinnors och barns säkerhet och trygghet aldrig får riskeras. Därför måste alla berörda aktörer, särskilt domstolar och socialtjänst, få mer kunskap om mäns våld mot kvinnor och barn, och vilka konsekvenser beslut om gemensam vårdnad eller umgängesrätt kan få, samt att barn som bevittnat våld också har utsatts för brott. För att tillämpa barnets bästa behövs enligt GREVIO ett starkt barnrättsperspektiv och välgrundade riskbedömningar.

⁵⁵ Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development (2015).

⁵⁶ GREVIO/Inf (2018)15.

Domstolsprocessen i mål om vårdnad, boende och umgänge

Hur domstolsprocesser i mål om utövande av vårdnaden, boende och umgänge ska genomföras regleras i föräldrabalken och rättegångsbalken. Rättens handläggning i vårdnad, boende och umgägesmål ska följa den ordning som gäller för tvistemål.⁵⁷ Rätten har en skyldighet att se till att frågor om vårdnad, boende och umgänge blir tillräckligt utredda, vilket skiljer sig från andra tvistemål. I normalfallet inleds ett mål genom stämningsansökan från den ena föräldern, därefter svaromål från den andra föräldern och sedan ett förberedande sammanträde med avsikten att klarlägga parternas inställningar och verka för att parterna når en överenskommelse. Domstolen har en generell skyldighet att, om det inte är olämpligt, verka för samförståndslösningar som är förenliga med barnets bästa.

Innan frågan avgjorts genom dom eller ett beslut, eller innan vårdnadshavare träffat en överenskommelse eller ett avtal som godkänts av socialnämnden, kan domstolen fatta ett interimistiskt beslut. Socialnämnden ska innan ett sådant beslut ges tillfälle att lämna upplysningar. Socialnämnden är skyldig att lämna sådana upplysningar som kan ha betydelse för frågans bedömning.⁵⁸ Om målet behöver utredas ytterligare kan rätten uppdra åt socialnämnden att utföra en utredning. Till skillnad från en upplysning ska socialnämnden i en utredning även lämna förslag på beslut. Barnet har rätt att få information om processen och möjlighet att framföra sina åsikter och få dem redovisade för rätten.⁵⁹ Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i målet i förhållande till barnets ålder och mognad.⁶⁰ Barnet får också höras inför rätten om särskilda skäl talar för det och det är uppenbart att barnet inte kan ta skada av att höras. Bestämmelsen ska användas i undantagsfall och ska utöver barnets vilja att höras också beakta barnets ålder och mognad.⁶¹ Föräldrabalken stadgar att barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran och ska behandlas med aktning för sin person och egenart. Kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling får inte förekomma.⁶²

Bedömning av barnets bästa och riskbedömning

Sedan 2006 års vårdnadsreform har det funnits en bestämmelse om att barnets bästa ska vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge. Det framgår av förarbetet till lagen att bedömningen inte ska göras slentrianmässigt,

⁵⁷ 6 kap. 17 § 4 st. föräldrabalken.

⁵⁸ 6 kap. 20 § och 19 § 2 st. föräldrabalken.

⁵⁹ 6 kap. 19 § 3 st. föräldrabalken.

⁶⁰ 6 kap. 2 b § föräldrabalken.

⁶¹ 6 kap. 19 § 5 st föräldrabalken.

⁶² 6 kap. 1 § föräldrabalken.

utan att det är av vikt att socialnämnden och domstolen tydligt redovisar sitt resonemang i det enskilda fallet. Bedömningen av barnets bästa ska utgå ifrån individuella förhållanden och baseras på kunskap, beprövad erfarenhet och barnets vilja. Det framgår även att en riskbedömning ska göras i samband med bedömningen av barnets bästa. Vid riskbedömningen ska det särskilt beaktas om det finns risk för att barnet, eller någon annan i familjen, utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa. Om det framkommer uppgifter om att en förälder brukat våld eller begått övergrepp är det av särskild vikt att en riskbedömning genomförs. Det framgår av förarbetet att alla barn har en absolut rätt att inte själva behöva bli utsatta för våld, övergrepp eller annan kränkande behandling av en förälder. En förälder som utövat våld eller begått övergrepp mot annan familjemedlem eller barnet/barnen bör därav inte ha del i vårdsnaden. Av förarbetet framgår också att det inte föreligger lika höga beviskrav som i brottmål när det framkommer uppgifter om våld eller övergrepp.⁶³

Lagändringar

Till följd av en vårdsnadsutredning som gjordes 2014⁶⁴ har nya lagförslag⁶⁵ antagits för att stärka barnperspektivet. En lagändring som har trätt i kraft är principen om barnets bästa ska vara avgörande för alla frågor om vårdnad, boende och umgänge, inte enbart vid beslut.⁶⁶ Barns rätt till delaktighet har stärkts genom att det numera uttryckligen framgår att barnet har rätt till relevant information, att barnet ska ges möjlighet att framföra sina åsikter eller sin inställning i frågor om vårdnad, boende och umgänge⁶⁷ samt att barnet har rätt att komma till tals utan vårdnadshavares godkännande och utan vårdnadshavare närvarande⁶⁸. För att ge barn som riskerar att fara illa ökad trygghet införs nya regler om domstolars behörighet när ett barns personuppgifter är sekretessbelagda, för att ge möjlighet att pröva målet om vårdnad, boende umgänge på annan ort.⁶⁹

De antagna lagförslagens syfte är även att tydliggöra att föräldrars förmåga att sätta barns behov före den egna konflikten särskilt ska beaktas vid avgöranden. Sedan 1 juli 2021 är det numera möjligt för domstolen att besluta om gemensam vårdnad

⁶³ Prop. 2005/06:99.

⁶⁴ 2014 genomfördes en statlig offentlig utredning för att utvärdera 2006-års vårdsnadsreform. I betänkandet framgick att barnrättsperspektivet stärkts i vårdnad, boende och umgänges mål men att det fanns förbättringsområden.

⁶⁵ Prop. 2020/21:150.

⁶⁶ 6 kap 2 a § föräldrabalken.

⁶⁷ 6 kap 2 b § föräldrabalken.

⁶⁸ 6 kap 20 a § föräldrabalken.

⁶⁹ 6 kap 17 § 2 st föräldrabalken.

trots att båda föräldrarna motsätter sig detta.⁷⁰ För att verka för samförståndslösningar i ett tidigt skede i vårdnadstvister införs också en ny lag om informationssamtal⁷¹ som träder i kraft 1 januari 2022.⁷²

Statistik över vårdnadsprocesser 2020

Under år 2020 avgjordes 5 990 vårdnad, boende och umgänges mål i Sveriges 48 tingsrätter.⁷³ Uppllysningar begärdes för totalt 13 014 barn i åldern 0–17, vilket motsvarar 59 barn per 10 000 barn i denna åldersgrupp. Under 2020 var totalt 6 969 barn i åldern 0–17 år aktuella för utredning om vårdnad, boende eller umgänge. Detta motsvarar 32 barn per 10 000 i denna åldersgrupp.⁷⁴

⁷⁰ 6 kap 5 § 2 st förädrabalken.

⁷¹ Lag (2021:530) om informationssamtal.

⁷² Krav på att ha deltagit i ett sådant informationssamtal för att få framställa ett tvistigt yrkande föreslås träda i kraft den 1 mars 2022.

⁷³ Domstolsverkets statistik över 2020.

⁷⁴ Uppgift från Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd 2021-10-02.

3. GENOMFÖRANDE

I det här kapitlet presenteras hur Jämställdhetsmyndigheten har genomfört uppdraget.

DIALOGMÖTEN OCH SAMVERKANSMÖTEN

I den inledande fasen av uppdraget genomfördes ett samverkansmöte med Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) samt fyra dialogmöten med myndigheter, organisationer⁷⁵ och forskare⁷⁶ Under uppdragets genomförande har ytterligare samverkansmöten med MFoF genomförts.

Syftet med dialogmötena var dels att informera om uppdraget, dels att få input från berörda myndigheter vad de ansåg var angeläget att belysa utifrån deras olika perspektiv, erfarenhet och kunskap inom området.

FORSKNING

För att ta del av befintlig kunskap och forskning har professor Maria Eriksson tagit fram en sammanställning av aktuell forskning och kunskap inom området. Fokus ligger på svensk forskning. Se bilaga 1.

KARTLÄGGNINGEN

Inför granskningen av domar utformades en kartläggningsmall som innefattade variabler för uppdragets frågeställningar samt de olika perspektiv som uppdraget skulle belysa. Se bilaga 2.

⁷⁵ Följande myndigheter och organisationer bjöds in och deltog vid dialogmöte: Barnafrid, Linköpings universitet, Barnombudsmannen, Inspektionen för vård och omsorg, Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala universitet, Socialstyrelsen, Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck, Länsstyrelsen Östergötland, Länsstyrelsen i Skåne, Myndigheten för delaktighet, Brottsoffermyndigheten, Sveriges kommuner och Regioner, Unizon, Brottsofferjouren, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter, TRIS, Forum kvinnor och funktionshinder, och BRIS.

Följande myndigheter och organisationer bjöds in men kunde inte delta vid dialogmötet: Domstolsverket, Rikskriscentrum, Familjerättsassocionernas riksförbund, MÅN och Rädda Barnen. Rikskriscentrum och Familjerättsassocionernas riksförbund har inkommit med skriftliga kommentarer efter dialogmötenas genomförande.

⁷⁶ Anna Jonhed, Universitetslektor, Ann-Sofie Bergman Docent/Lektor., Linnéa Bruno, Lektor, Maria Forsman, Universitetslektor, Åsa Landberg, Sakkunnig våld mot barn, Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Åsa Källström, Professor of Social work and Head of Subject, School of Law, Psychology and Social work, Anna Norlén, Verksamhetschef och Rektor Ericastiftelsen, Leg Psykolog, Leg Psykoterapeut, Rakel Berman, Forskare, Anna Kaldal, Professor i processrätt, Annika Rejmer, Docent, lektor, fil. dr. i rättssociologi

Målsättningen för uppdragets genomförande var att granska de 30 första domarna som meddelats i vårdnad-, boende- och umgänges mål efter den 1 april 2020 vid landets samtliga 48 tingsrätter. Eftersom en av utgångspunkterna i uppdraget är barnkonventionen begärdes domar som meddelats efter att barnkonventionen blev svensk lag, den 1 januari 2020. Kopior på samtliga domar, och utredningsunderlag som ligger till grund för beslutet inhämtades genom begäran till respektive domstol. För att kunna kartlägga huruvida uppgifter om våld och andra övergrepp beaktas i domar bedömdes det vara nödvändigt att även granska utredningsunderlag i målen. Jämställdhetsmyndigheten mottog totalt 1 147 domar. De mål där frågan inte var tvistig eller där socialnämnden fört talan sorterades för statistik.

Under den pågående granskningen framkom att det var fler antal mål, där det fanns uppgifter om våld eller andra övergrepp, som ledde till att domstolen fastställde överenskommelser mellan föräldrar, än mål där domstolen gjorde en självständig bedömning och tog ställning till yrkandena. Med anledning av detta utökande myndigheten kartläggning och genomförde även en granskning av 100 överenskommelser från 44 tingsrätter där domen och samtliga utredningar som fanns bilagda i målet granskades.

SÄRSKILDA OMSTÄNDIGHETER I UPPDRAGET

De mål där det framkommit uppgifter om hedersrelaterat våld och förtryck (HRV) har, utöver den statistik om inhämtats, även granskats separat för att belysa eventuella särskilda omständigheter eller förutsättningar för personer som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck.

Mål där en domstol flyttat vårdnaden eller boende från den ena föräldern till den andra, med hänvisning till att en förälder, som lämnat uppgifter om våld eller andra övergrepp, inte tillgodoser barnens behov av en nära kontakt med den andra föräldern har också granskats separat.

BARNSAMTAL

Myndigheten har genomfört samtal med tio barn, som har erfarenhet av en vårdnad-, boende-, umgängesprocess där det framkommit uppgifter om våld eller andra övergrepp. Syftet med samtalen har varit att ta del av barnens egna synpunkter och erfarenheter från dessa processer. Fokus på samtalen var att belysa barnens delaktighet samt huruvida delaktigheten bidragit till att barnet skyddats från våld eller övergrepp eller inte. Inför barnsamtalen utformades ett frågeformulär. Se bilaga 3.

4. RESULTAT

I det här kapitlet redovisas resultatet av Jämställdhetsmyndigheten kartläggning.

ÖVERGRIPANDE RESULTAT

Av granskningens totalt 1 147 mål har socialtjänsten fört talan i 231 mål vilka inte omfattas av kartläggningen. Ytterligare 101 domar utgick mot bakgrund av att det saknades en tvistig fråga när målet inleddes. I de 814 återstående målen granskades samtliga domar och tillhörande upplysningar och utredningar för att kartlägga om det fanns uppgifter om våld eller övergrepp.

Det framkom uppgifter om våld eller andra övergrepp av en förälder mot den andra föräldern, mot en partner eller mot ett barn i 518 mål vilket utgör 64 procent av de 814 återstående målen. Se appendix, diagram 1.

I 178 mål framkom inga uppgifter om våld. I 118 mål var informationen för knapphändig för att kunna utesluta eller konstatera att det fanns uppgifter om våld och övergrepp. Det innebär att det kan vara mer än 64 procent av målen där det finns uppgifter om våld eller andra övergrepp.

Vid genomgång av de 518 domarna framkom att domstolen fastställt föräldrars överenskommelser om vårdnad, boende eller umgänge i 314 mål. Detta utgör 61 procent av de mål där det finns uppgifter om våld och/eller andra övergrepp mot förälder eller partner eller barn. Se appendix, diagram 2.

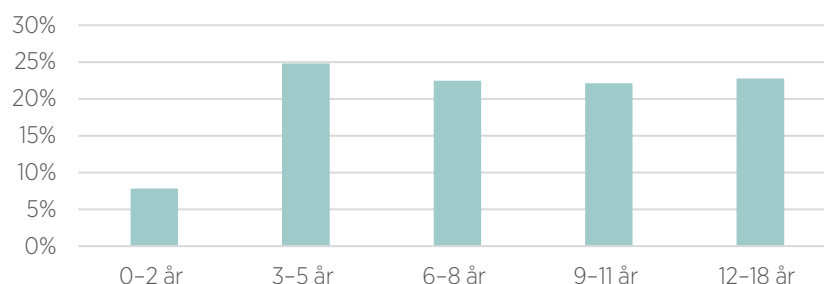
I kartläggningen kvarstod 198 mål efter att de mål där överenskommelser fastställda av domstolen sorterats bort. Dessa mål har granskats i den kartläggningsmall som tagits fram för att omhänderta och besvara uppdragets frågeställningar.

STATISTIK ÖVER PERSONER OCH GRUPPER I GRANSKNINGEN

Barn

Kartläggningens 198 mål omfattar 294 barn varav 140 är flickor, 151 är pojkar och ett barn är icke-binär. Barnen är i åldrarna 0–17 år.

Som framgår av tabell 1 nedan, var majoriteten av barnen i åldrar där de är mottagliga för information samt möjliga att föra samtal med inom ramen för en vårdnad-, boende- och umgängesutredning.

Tabell 1. Ålder på barnen som omfattas av kartläggningen

Under kartläggningen framkom att det i 33 av målen fanns ett eller flera barn med en funktionsnedsättning⁷⁷, vilket utgör 17 procent av målen. Till grund för resultatet ligger föräldrarnas uppgifter eller så framgår det av andra handlingar i målet att barnet har en diagnos. Den mest förekommande funktionsnedsättningen hos barnen i målen är neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, vilket framkom i 21 av de 33 målen, i tio procent av samtliga mål. Se appendix, diagram 3.

Föräldrar

Föräldragruppen omfattar 396 föräldrar varav 200 är kvinnor och 196 är män. I 60 procent av målen var det kvinnan som var kärende. Det framkom vid kartläggningen att fyra personer i föräldragruppen identifierar sig som hbtqi-personer. Då hbtqi-föräldrarna är så få till antal i kartläggningen har det inte varit möjligt att utläsa särskilda omständigheter för denna grupp.

Av handlingarna i målen framkom att 25 av mammorna och 27 av papporna har en eller flera funktionsnedsättningar, vilket utgör 12 procent av mammorna och 14 procent av papporna. Till grund för resultatet ligger föräldrarnas egna uppgifter om diagnostiserad funktionsnedsättning eller att det av andra handlingar i målet framkommer att föräldern har en diagnos. Den vanligast förekommande funktionsnedsättningen i målen är neuropsykiatrisk, vilket framkommer i 46 procent av målen. Näst vanligast är psykisk funktionsnedsättning som framkommer i 22 procent av målen. Se appendix, tabell 1.

⁷⁷ FN:s konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2006) definition av funktionsnedsättning innefattar bl.a. personer med varaktiga fysiska, psykiska, intellektuella eller sensoriska funktionsnedsättningar, vilka i samspel med olika hinder kan motverka deras fulla och verkliga deltagande i samhället på lika villkor. Vilken är definitionen uppdraget utgått ifrån.

UTGÅNGSPUNKTER I MÅLEN

Föräldrarna hade gemensam vårdnad i 80 procent av målen när de inleddes. Det var vanligare att mamman var boendeförälder, mamman var boendeförälder i 65 procent av målen och i 18 procent av målen var pappa boendeförälder. Se appendix, diagram 4, 5 och 6. I 32 procent av de genomgångna målen hade barnet inget umgänge med den andra föräldern när målet inleddes.

I 94 procent av målen var det vårdnadsfrågan som föräldrarna tvistade om. Ett fåtal mål berörde enbart boende eller umgänge, vilket tabell 2 visar.

Tabell 2. Vad målet handlade om

Vad handlade målet om	Andel
Vårdnad	15 %
Boende	1 %
Umgänge	3 %
Vårdnad och boende	7 %
Vårdnad och umgänge	24 %
Boende och umgänge	2 %
Vårdnad, boende och umgänge	48 %
Summa	100 %

Det framkom uppgifter att föräldrarna haft en tidigare tvist i domstol i 62 av de 198 målen, vilket utgör 31 procent av målen. I 26 av dessa mål gick det att utläsa att det funnits uppgifter om våld eller andra övergrepp mot förälder, partner eller barn i den tidigare tvisten. I de återstående 36 målen framkom det inte av domen i målet huruvida det framkommit uppgifter om våld eller andra övergrepp vid den tidigare domstolsprocessen eller inte, se appendix, diagram 7.

Analysen försvaras av att dokumentationen i mer än hälften av de mål där det funnits en tidigare tvist är så bristfällig att det inte går att utläsa om det funnits uppgifter om våld och/eller övergrepp.

UPPGIFTER OM VÅLD ELLER ANDRA ÖVERGREPP MOT FÖRÄLDER ELLER PARTNER

I uppdraget har ingått att kartlägga i vilken utsträckning och på vilket sätt uppgifter om våld eller andra övergrepp av en förälder mot den andra föräldern eller en partner framförts i målen. I de domar där uppgifter om våld eller andra övergrepp förekommer ska uppdraget belysa vilken typ av övergrepp som gjort sig gällande.

Kartläggningen av de 198 målen inleddes med att granska de uppgifter om våld eller andra övergrepp mot en förälder eller partner som kärande respektive svarande åberopar som stöd för yrkandena. Vid genomgången av domarna har det

generellt varit svårt att utläsa vilka uppgifter i målet som är ett stöd för yrkandena. Därför har samtliga uppgifter om våld eller andra övergrepp som framkommit i parternas utveckling av talan och bakgrundbeskrivningar har lyfts in här.

Vid genomgång av domar och handlingar i målen framkommer att våld eller andra övergrepp mot en förälder eller partner framförs som grund för yrkandena av 159 parter i 141 mål, vilket utgör 71 procent av de 198 målen. Uppgifterna om våld eller andra övergrepp åberopas som grund för vårdnaden i 98 procent av de 141 målen, för boende i 60 procent av fallen och för umgänge i 50 procent av fallen. Se appendix, diagram 8 och 9.

I 100 mål åberopar kärende, 85 kvinnor och 15 män, uppgifter om våld eller andra övergrepp mot föräldern och/eller partner. Svarande åberopat uppgifter om våld eller andra övergrepp i 59 mål, vilket utgörs av 48 kvinnor och 11 män.

Tabell 3 visar på vilka uppgifter om våld eller andra övergrepp som åberopas, ett mål kan innehålla flera av våldstyperna i tabellen. Tabell 4 visar på våldet eller övergreppens omfattning. I en majoritet av målen är det uppgifter om psykiskt och fysiskt våld som går att utläsa av domarna. Utsatthet för fler än en våldsform framförs av 89 parter, 81 kvinnor och 8 män. Uppgifter om att våldet eller övergreppen varit upprepat och systematiskt framförs av 84 parter, 73 kvinnor och 11 män. Av 25 kvinnor och 11 män framkommer uppgifter om att våldet skett vid enstaka tillfällen.

Det skiljer sig mellan domstolar i vilken utsträckning uppgifter om våld eller andra övergrepp lyfts fram i domen. I ett stort antal domar framgår varken en diskussion eller ett utvecklande resonemang om de uppgifter om våld eller andra övergrepp som framförs. I 38 domar, framkom inte våldets omfattning av varken yrkande, utveckling av talan eller bakgrundsbekrivning, vilket är 24 procent av målen.

Våld som riktar sig mot en förälders eller partners sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck eller våld som har samband med funktionsnedsättning framkom inte i något mål.

Tabell 3. Totalt antal uppgifter om våld eller andra övergrepp mot förälder eller partner som åberopas av 159 parter

Uppgifter om våld eller övergrepp i målen	Antal mål
Psykiskt våld	125
Materiellt eller ekonomisk utsatthet	18
Fysiskt våld	104
Sexuellt våld	18
Våld i en hederskontext	12
Svar saknas	1

Tabell 4. Omfattning av våldet eller övergreppen som åberopas av parterna

Våldets omfattning	Antal mål
Enstaka tillfällen	35
Upprepat och systematiskt våld	84
Våldets omfattning framkommer inte	38
Svar saknas	2
Totalsumma	159

UPPGIFTER OM VÅLD ELLER ANDRA ÖVERGREPP MOT BARN

I uppdraget har det ingått att kartlägga i vilken utsträckning och på vilket sätt uppgifter om våld eller andra övergrepp mot ett barn framförts i målen. I de domar där uppgifter om våld eller andra övergrepp framkommer ska uppdraget belysa vilken typ av övergrepp som framförts i målet.

Inledningsvis kartlades de uppgifter om våld eller andra övergrepp mot barn som åberopades av svarande respektive käre. Samtliga uppgifter om våld eller andra övergrepp som framkommit i parternas utveckling av talan och bakgrundbeskrivningar lyfts in här.

I 132 av de 198 målen, 67 procent av målen, framkommer att föräldern åberopar uppgifter om våld eller andra övergrepp mot barnet/barnen.

I 79 mål åberopas våldet eller övergreppen av en kvinna, i 30 mål av en man och i 23 mål av båda parter. Det var mer vanligt att våld och eller övergrepp mot barnet åberopades av käre. Se appendix, diagram 10. Det kan konstateras att i nästan en tredjedel av målen, 29 procent, åberopas uppgifterna om våld eller övergrepp mot barnet som grund för yrkandena om vårdnad, boende och umgänge. I 43 procent av samtliga mål åberopas uppgifter om våld eller övergrepp mot barnet som grund för yrkande om umgänget. Se appendix, diagram 11.

Tabell 5 visar att de uppgifter om våld eller andra övergrepp mot barn som mest frekvent framförs i målen är multipel utsatthet, det vill säga utsatt för fler än en våldsform vilket lyfts i 62 av 132 målen, 46 procent av målen.

I 75 mål, 38 procent av målen framkommer uppgifter om psykiskt våld mot barn. Att bevittna och uppleva våld har kartlagts som psykiskt våld. Uppgifterna om psykiskt våld mot barn bör läsas mot att det framkommer uppgifter om våld eller andra övergrepp mot en förälder eller partner eller barn i samtliga 198 mål, vilket talar för att det kan vara fler barn som bevittnat våld eller andra övergrepp.

Tabell 6 visar våldets omfattning. I 39 av de 132 målen, 30 procent, framförs uppgifter om att våldet varit upprepat och systematiskt. I 51 mål framförs uppgifter

om enstaka våldshändelser. I 42 mål, 32 procent av målen, framkom inte våldets omfattning av varken yrkande, utveckling av talan eller bakgrundsbeskrivning.

I 33 av de 132 målen framkommer att ett eller flera av barnen har en funktionsnedsättning. I 78 procent av de målen där barnet har en funktionsnedsättning åberopas uppgifter om våld eller övergrepp mot barn. Våld eller övergrepp som riktar sig mot barnets funktionsnedsättning framkommer i ett av dessa 33 mål.

Våld som riktar sig mot barnets könsidentitet, könsuttryck eller sexuella läggning går att utläsa i en av domarna.

I vissa fall där enstaka våldshändelser lyfts kan det inte uteslutas att det finns uppgifter om mer omfattande utsatthet för våld eller andra övergrepp mot barnet/barnen som inte lyfts fram i domen. Vid genomgång av yrkanden, bakgrundsbeskrivningar framgår av ett stort antal mål att det i huvudsak är fokus på föräldrarna och deras situation. När barnen synliggörs är kortfattade beskrivningar mer vanligt, även om det finns undantag.

Tabell 5. Uppgifter om våld eller andra övergrepp mot barnet som åberopas i de 132 målen

Våld eller övergrepp	Antal mål	Andel
Psykiskt våld	24	18 %
Fysiskt våld	22	17 %
Sexuellt våld	7	5 %
Försummelse	15	11 %
Multipel utsatthet, utsatthet för två eller fler våldsformer	62	46 %
Svar saknas	2	
Summa	132	100 %

Tabell 6. Omfattning av våldet eller övergreppen som åberopas av parterna

Våldets omfattning	Antal mål
Enstaka tillfällen	51
Upprepat och systematiskt	39
Våldets omfattning framkommer inte	42
Totalsumma	132

DOMAR TILL STÖD FÖR UPPGIFTER OM VÅLD ELLER ANDRA ÖVERGREPP

I uppdraget har ingått att kartlägga vilken utredning som stöder uppgifterna om våld eller andra övergrepp. Vid genomgången av domarna har det varit svårt att utläsa vilka uppgifter och utredningar i målet som är ett stöd för yrkandena. I domarna finns inte alltid en klar struktur för den del som redogör för utredningar som stöder yrkandena. Det gör det svårt att följa vilken bevisning som åberopats och vad den avser styrka. Brottmålsdomar, vittnesuppgifter eller vistelse på skyddat boende framgår inte heller alltid i domen. Domstolarnas tillämpning varierar stort.

När uppgifter om våld eller övergrepp åberopas i målen har brottmålsdomar som stöd för uppgifterna om våld och andra övergrepp har framförts i 20 procent av målen. Vid kartläggningen framkom att 37 män och fyra kvinnor var dömda för våldsrelaterade brott mot närstående som styrkte de uppgifter om våld och övergrepp som framfördes. I ett mål var båda föräldrarna dömda för våldsrelaterade brott. Våldsbrotten rörde i en majoritet av fallen våldsrelaterade brott mot den andra föräldern eller partner. Se appendix, tabell 2.

UTREDNINGSUNDERLAG I MÅLEN OCH UPPGIFTER OM VÅLD ELLER ANDRA ÖVERGREPP

Utredningsunderlagen i målen granskades för att kunna kartlägga förekomst av uppgifter om våld eller andra övergrepp mot förälder eller partner eller barn som inte framkom av domen. Syftet var att undvika risken att granskningen blir missvisande om alla uppgifter om våld eller övergrepp som framkommer i målet förbises till följd av att de inte framgår av domen.

Av de 198 granskade målen framkommer det att domstolarna begärt upplysningar enligt FB 6 kap. 20 § eller enligt FB 6 kap. 19 § 2 st från socialnämnden i 74 procent av målen, inför domstolens interimistiska beslut. I 80 procent av målen har domstolen begärt in utredning enligt FB 6 kap 19§ 3st från socialnämnden. Tabell 3 i appendix visar de utredningsunderlag som inkommit till myndigheten efter begäran till tingsrätterna. Samtliga utredningar i samtliga mål har inte inkommit och har därmed inte kunnat granskas.⁷⁸

Kartläggningen av utredningarna visar att det i ett stort antal mål framkommer uppgifter om våld eller andra övergrepp mot förälder eller partner eller barn i utredningarna som inte framkommer i domen. I vissa utredningar framkommer mer omfattande beskrivningar av våld eller andra övergrepp som inte framgår av

⁷⁸ I vissa fall har tingsrätterna inte sänt handlingarna och i vissa fall har utredningar sekretessbelagts.

domen. I andra fall har det gått att utläsa andra uppgifter om våld eller andra övergrepp som inte framgår alls i domen. Huruvida domstolen tar ställning till dessa uppgifter har inte kunnat utläsas.

Tabell 7. Antal uppgifter i utredningarna om våld eller andra övergrepp mot föräldern eller partnern som inte framkommer i domen

Uppgifter	Antal mål
Uppgifter om psykiskt våld	88
Uppgifter om fysiskt våld	61
Uppgifter om sexuellt våld	24
Uppgifter om materiellt och ekonomiskt våld	23
Våld i en hederskontext	9

Tabell 8. Antal uppgifter i utredningarna om våld eller andra övergrepp mot barnet/barnen som inte framkommer i domen

Uppgifter	Antal mål
Uppgifter om psykiskt våld	66
Uppgifter om fysiskt våld	55
Uppgifter om sexuellt våld	6
Uppgifter om försummelse	26
Våld som har samband med könsidentitet, könsuttryck eller sexuell läggning	1

Kartläggningen av utredningarna visade att inte heller samtliga uppgifter om brott som förälder eller partner är dömd för framkommer i domen. I 32 utredningar framkommer uppgifter om brottmålsdomar där en förälder eller partnern är dömda för våldsrelaterade brott som inte framkommer i domen. Se appendix, tabell 4. I 13 av dessa framkom inga uppgifter om brottmålsdomar i domen. I resterande 19 fall fram ytterligare uppgifter om brottmålsdomar. Huruvida domstolen tar ställning till uppgifterna har inte kunnat utläsas av domen.

Nedan beskrivs fyra olika exempel från de kvalitativa svar på de uppgifter om våld eller andra övergrepp som framkommit i utredningen men inte lyfts fram eller hänvisats till i domen.

Uppgifter att pappa dömd för misshandel, olaga hot, våldtäkt framkommer i utredningen men nämns inte i domen. Inte heller att mamma bott på skyddat boende och att socialtjänsten gjort bedömningen "hög grad av våldsutsatthet".

Det framkommer mycket grovt våld i utredningen mot mamman som inte framkommer i domen. Pappan misshandlade mamman systematiskt fysiskt och psykiskt, även med tillhyggen. Det har funnits hot om dödligt våld. Vid ett tillfälle ska han ha hållit ett vapen mot mamman och hotat att döda henne, vilket barnet bevittnade och gick emellan.

I barnsamtal som genomförts inom ramen för upplysningen framkommer uppgifter om att det ena barnet berättar att barnets pappa har slagit hen många gånger, en eller två gånger per månad samt att hen är mycket rädd för sin pappa och att hen inte vet varför pappa slår hen.

I bilagd utredningen framkommer att mamman har kontaktförbud mot en tidigare sambo, att en polisanmälan gjorts mot mamma då det funnits hot om dödligt våld mot barnet samt att mamma vid flera tillfällen isolerat sig med barnet.

Utredningen har bedömt att det finns en stor oro för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för våld/övergrepp och risk att barnet förs bort eller kvarhålls.”

DOMSTOLARNAS RISKBEDÖMNING

Genomförande av riskbedömningar

I uppdraget har ingått att kartlägga om domstolen redovisat vilka överväganden som gjorts i fråga om risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller på annat sätt far illa samt utfallet av riskbedömningen.

I 69 procent av målen framkommer att domstolen gjort någon form av riskbedömning. I 38 procent av målen har tingsrätterna anslutit sig till hela eller delar av de riskbedömningar som finns i utredningsunderlagen i målet. I 30 procent av målen har domstolen gjort en egen riskbedömning och i 28 procent av målen har inte någon bedömning av risk gjorts. Se appendix, tabell 5.

I ett stort antal mål där en riskbedömning genomförts har det inte gått att utläsa någon systematik eller enhetlig metod för hur risk beaktas för de uppgifter om våld eller andra övergrepp som framförts i målen. Domstolens argument för att avfärda uppgifter framgår inte alltid utan bedöms med en standardskrivning. I flertalet mål avfärdas uppgifterna om våld eller andra övergrepp för att de inte anses styrkta. I vissa fall görs bedömning av risk i samband med domskäl för beslut om vårdnad, boende eller umgänge och i andra fall lyfts uppgifterna om våld i målet i samband med en bedömning av förälders lämplighet.

Våld eller andra övergrepp som risk

I de 136 mål där riskbedömning genomförts av domstolen kartlades om tingsrätten bedömde uppgifterna om våld eller andra övergrepp mot en förälder och/ eller partner som en risk i målet. I 99 av de 136 mål där riskbedömning genomförts, framkom uppgifter om våld eller andra övergrepp mot förälder eller partner. Tabell 9 visar antal mål där tingsrätterna bedömer att det finns en risk för barnet/ barnen i

målet utifrån uppgifter om våld eller andra övergrepp mot en förälder eller partner och antal mål där risk inte bedöms föreligga. I 37 av de 99 målen bedömdes det föreligga någon form av risk för barnet/ barnen utifrån uppgifter om våld eller andra övergrepp mot förälder eller partner. Vilket innebär att totalt 26 procent av samtliga 141 mål där uppgifter om våld eller övergrepp mot förälder eller partner framkommer så har någon av uppgifterna bedömts utgöra risk.

Tabell 9. Domar där riskbedömning gjorts och där det framkom uppgifter om våld eller övergrepp mot förälder eller partner

Våld eller övergrepp mot vuxen framkommer	Antal mål
Bedöms som risk	37
Bedöms inte som risk	61
Svar saknas	1
Totalt	99

I tabell 10 går det att utläsa i vilken utsträckning olika former av våldsutsatthet mot förälder eller partner lyfts i samtliga 141 målen, där uppgifter om våld eller andra övergrepp mot förälder eller partner åberopas, samt om dessa bedöms som en risk. Varje våldsform som framkommit i målet redovisas och antal uppgifter som bedöms utgöra en risk. Tabell 10 visar på att det är en låg andel av uppgifterna som bedöms som en risk av domstolen. I fallet uppgifter om fysiskt våld är det endast 28 procent av fallen där våldet bedöms som en risk och i fallet uppgifter om sexuellt våld är det endast 11 procent som bedöms som risk.

Tabell 10. Uppgifter om våld eller andra övergrepp mot en förälder och/eller partner samt om dessa bedöms som en risk.

Våld eller övergrepp	Antal mål där uppgifter om våld eller övergrepp av typen åberopas	Antal mål där uppgifter av typen bedöms som risk för barnet	Andel av målen där uppgiftstypen bedöms som risk
Psykiskt våld	114	24	21 %
Materiellt och ekonomiskt våld	17	4	24 %
Fysiskt våld	96	27	28 %
Sexuellt våld	18	2	11 %
Våld i en hederskontext	12	3	25 %

I de 136 mål där riskbedömning genomfördes granskades också om tingsrätten bedömde uppgifterna om våld eller andra övergrepp mot barnet/barnen som en risk för barnet/barnen i målet. I 96 av de 136 målen där riskbedömning genomförts framkom uppgifter om våld eller andra övergrepp mot barnet/ barnen. I 42 av de 96 målen bedömdes någon av de uppgifter om våld eller andra övergrepp mot barn som framkommit i målet utgöra en risk för barnet, vilket tabell 11 visar. Det innebär att total 32 procent av samtliga 132 mål där uppgifter om våld eller övergrepp mot barn framkommer så har någon av uppgifterna har bedömts utgöra en risk.

Tabell 11. Mål där riskbedömning gjorts och där det framkom uppgifter om våld eller övergrepp mot barnet/ barnen

Våld eller övergrepp mot barn framkommer	Bedöms som risk	Bedöms inte som risk	Svar saknas	Totalt
Ja	42	53	1	96

I tabell 12 går det att utläsa i vilken utsträckning olika former av våldsutsatthet mot barnet/ barnen som lyfts i samtliga 136 mål, där uppgifter om våld eller andra övergrepp mot barnet/ barnen åberopas, samt om uppgifterna bedöms som en risk. Varje våldsform som framkommit i målet redovisas. Tabell 11 visar på att det är en låg andel av uppgifterna som bedöms som en risk av domstolen. I fallet uppgifter om fysiskt våld är det endast 33 procent av fallen där våldet bedöms som en risk och i fallet uppgifter om sexuellt våld är det 40 procent av fallen som bedöms som risk.

Tabell 12. Uppgifter om våld eller andra övergrepp mot barnet/barnen i målet samt om dessa bedöms som en risk

Våld eller övergrepp	Psykiskt våld	Fysiskt våld	Sexuellt våld	Försummelse
Antal mål där uppgifter om våld eller övergrepp framkommer	74	75	15	35
Bedöms som risk för barnet/barnen av domstolen	20	25	6	11
Andel av målen där uppgiftstypen bedöms som risk	27 %	33 %	40 %	31 %

Övriga risker

Av de 136 mål där riskbedömning genomförts framkom att samarbetsproblem var den risk domstolen konstaterade mest frekvent. Samarbetsproblem bedömdes

utgöra en risk i 51 av de 136 målen. Det framkom att flera domstolar i större utsträckning fokuserar på samarbetssvårigheter än på uppgifter om våld eller andra övergrepp. Dessutom framkom att i flera domar omformuleras uppgifter om våld eller andra övergrepp till konflikt eller samarbetssvårigheter när riskbedömningar genomförs.

Tabell 13. Övriga risker som konstateras i riskbedömningen

Övriga risker	Antal mål
Ja, samarbetssvårigheter mellan föräldrar	51
Ja, olovligen kvarhållande och/eller bortförande av barnet/barnen	7
Ja, föräldern motarbetet barnet/barnens kontakt med föräldern	16
Ja, föräldern har inte följt tidigare beslut/överenskommelser	7
Föräldern kan inte tillgodose barnet/barnens behov	11
Ja, förälders funktionsnedsättning	10
Ja, förälders missbruk	16
Ja, annan risk	17
Nej	24
Svar saknas	12

Nedan beskrivs fyra exempel på domstolens resonemang vid bedömning av risk.

”Tingsrätten konstaterar ingen risk för att barnet är utsatt för våld och ifrågasätter att mamma gjort anmälningar till socialtjänsten utifrån våld mot barn i stället för att prata med pappa. Barnet har berättat att pappa utsatt hen för våld. Den risk tingsrätten konstaterar för barnet är föräldrarnas konflikt samt risk för att mamma inte kommer tillgodose barnets kontakt med pappa.”

”Domstolen beaktar i riskbedömningen att det finns en tidigare brottmålsdom där pappa har dömts för misshandel mot mamma. De menar dock att denna ligger långt tillbaka i tiden, ett par år. De menar också att den polisanmälan om våld som gjorts, grundas på händelser för ett år sedan, vilket också bedöms som längesedan. Eftersom parterna nu har så lite kontakt med varandra, menar domstolen att risken för att kärande utsätts för våld är låg. Sammantaget utgör samarbetssvårigheterna mellan föräldrarna den största risken för barnen enligt domstolen.”

”Tingsrätten har kopierat in delar av familjerättens riskbedömning. I riskbedömningen lyfts att mamma vid flera tillfällen bott på skyddat boende, utsatts för våld, utsatts för hot och kontroll, haft kontaktförbud. I riskbedömningen lyfts även att pappa uttalat sig kränkande mot barnet i uppgift från mamma. Domstolen hänvisar även till en flera år gammal brottmålsdom och att barnen syskonen våldsutsatthet görs att det finns risk att även barnet i målet utsätts för

"kränkningar". Den sammanlagda bedömningen att det framkommer en hög risk för att barnet kan fara illa, men att risken inte är större än att barnet har rätt till umgänge."

"Vid bedömning av risk lyfts att mamma har utsatt barnet för fysiskt våld som en av motiveringarna till att inte ha det stadiga boendet, samtidigt lyfts att det inte är i den allvarlighetsgraden att hon ska ses som olämplig vårdnadshavare."

FAMILJERÄTTENS RISKBEDÖMNINGAR

För att kartlägga i vilken grad utredningar och övrig dokumentation målen stödjer uppgifterna om våld eller andra övergrepp har det varit relevantt att även se till de riskbedömningar som genomförts i familjerättens utredningar i målen.

I 146 av målen finns bilagda utredningar där en riskbedömning genomförts. Vid kartläggning framkom att risk bedömdes föreligga i högre utsträckning i dessa utredningar jämfört med i domstolarnas riskbedömningar. Se appendix, tabell 6 och 7.

Vidare framkommer det stora skillnader i hur allvarlig risken bedömts vara i de riskbedömningar som finns bilagda i målen. I endast 34 procent av målen har risken bedömts likvärdigt. Se appendix, tabell 8. I utredningsunderlagen bedömdes risken allvarligare och konsekvenserna av våldet eller övergreppen samt risken för barnen framkom tydligare.

BARNES RÄTT TILL DELAKTIGHET OCH BARNES BÄSTA

Barns rätt till delaktighet i målen

I uppdraget har ingått att kartlägga om barnets rätt till delaktighet har beaktats i dessa mål. Detta inkluderar både att se om barnet kommit till tals i utredningen och om barnets åsikter beaktats eller inte och i så fall skälen för detta.

Datumen för domarna valdes med hänsyn till att det efter 1 april 2020 har gått drygt tre månader från det att barnkonventionen blev lag i Sverige. Domstolarna hänvisar emellertid till barnkonventionen⁷⁹ i endast fem av de 198 domarna. I familjerättens utredningar sker hänvisning till barnkonventionen i 15 procent av utredningarna.

⁷⁹ I de mål som domstolen hänvisar till barnkonventionen är det artikel 3 och artikel 12 som hänvisas till. I ett fall hänvisas till artikel 9. Då samtliga mål rör våld eller andra övergrepp i familjer där barn befinner sig är artikel 19 i barnkonventionen tillämplig i hög grad, att barnet har rätt att skyddas från alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp.

Inte i något av de 198 målen har domstolen bedömt att sådana särskilda skäl föreligger som ger möjligheten att höra ett barn i rätten, om barnet själv vill det och det är uppenbart att barnet inte kan ta skada av att höras.

I 57 procent av målen framkommer inte barnet/barnens inställning i domen.⁸⁰ I de mål där ett eller flera barn har en funktionsnedsättning framkommer inte barnet/barnens inställning i 55 procent av målen.⁸¹ Med hänsyn till dessa barns ålder så borde deras vilja redovisats i något högre utsträckning. I vilken utsträckning barnet/ barnens vilja redovisas i dom fördelat på ålderskategori framkommer i appendix i diagram 12 och i vilken utsträckning barnet/ barnens vilja redovisas i dom fördelat på ålderskategori för de barn som har en eller flera funktionsnedsättningar framkommer i appendix i diagram 13.

Barnets inställning framkommer inte alltid i samtliga frågor målet berör. I fråga om vårdnad redovisas barnets vilja i 19 procent av målen, inställning till boende redovisades i 38 procent av målen och inställning till umgänge redovisades i 35 procent av målen vilket framkommer i appendix, tabell 9.

Barnets vilja beaktas i låg utsträckning, i 65 procent av målen beaktas inte barnets vilja alls vid avgörandet, vilket framkommer i appendix, tabell 10. I fråga om vårdnad beaktas barnets vilja i 19 procent av målen, vid avgörande av boendefrågan beaktas barnet vilja i 27 procent av målen och vid avgörande om umgänge i 30 procent av målen.

I 73 procent av de mål där barnens vilja antingen inte framkom eller inte beaktades uppgav domstolen inga skäl till detta, vilket framkommer av tabell 11 i appendix.⁸²

Bedömningar av barnets bästa i målen

Vid bedömningar av barnets bästa beaktas barnets individuella omständigheter i låg grad eller utgörs av standardskrivningar i 52 procent av domarna, vilket tabell 12 i appendix visar. I de mål där det framkommer att ett eller flera barn har en eller flera funktionsnedsättningar beaktas barnets bästa i något högre utsträckning. I 38 procent av målen görs en bedömning utifrån barnets individuella omständigheter i någon aspekt. I sex procent av målen gör inte någon hänvisning till eller bedömning av barnets bästa.

Bedömning av barnets bästa ska utöver barnets individuella omständigheter bygga på barnets vilja. I de 179 mål där bedömningar av barnets bästa genomförts

⁸⁰ I det mål som handlar om flera barn och där barnens vilja inte framkommer för samtliga barn har vi utgått från äldsta barnet vid kartläggningen.

⁸¹ I de familjer där det framkommer att ett eller flera barn har en funktionsnedsättning har vi utgått från det äldsta barnet i målet.

⁸² I fyra av målen uppgavs två skäl, därav summan 131 i tabellen

framkom barnets vilja i endast 34 procent i bedömningarna av barnets bästa. Se appendix, diagram 14. Barnets vilja framkom i samband med att barnets bästa beaktades i något högre utsträckning i de målen där ett eller flera barn har en funktionsnedsättning. De barnen var också äldre. Se appendix, diagram 15.

I samband med en bedömning av barnets bästa ska det särskilt beaktas, om det finns risk för att barnet, eller någon annan i familjen, utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa. För att kunna beakta risken för barnet behöver det framgå vilka konsekvenser våldet eller andra övergrepp har för det enskilda barnet. Endast i sex procent av målen där bedömningar av barnets bästa genomförts tas hänsyn till de konsekvenser av våld eller andra övergrepp som framkommer i målet ur ett utvecklingsperspektiv. I 13 procent av bedömningarna av barnets bästa tas hänsyn till konsekvenserna i den aktuella livssituationen. Det framkom att domstolarna i 50 procent av bedömningarna av barnets bästa, inte beaktar eller tar hänsyn till den akuta fara det kan innebära för ett barn att utsättas för våld eller andra övergrepp. Inte heller den risk våldsutsatthet kan innebära för barnets hälsa och utveckling på sikt. I 30 procent av målen tas delvis hänsyn, vilket innebär att konsekvenserna av samtliga uppgifter om våld eller andra övergrepp som framkommer i målet inte beaktas även om vissa uppgifter gör det. Se appendix, tabell 13.

Bedömning av barnets bästa ska bygga på kunskap, beprövad erfarenhet vilket bland annat innefattar barns behov. Endast i 25 procent av målen framhölls det enskilda barnets behov utifrån omständigheterna som framkom i målet. Se appendix, tabell 14. Övriga domar utgår från generella antaganden om barns behov och generell utvecklingspsykologi eller så belystes inte barnets behov alls.

Nedan finns tre exempel som visar på hur det kan se ut när tingsrätten beaktar barnets bästa i sina bedömningar. Exempelen illustrerar standardskrivningar, där barnets bästa delvis beaktats och där barnets bästa beaktats utifrån barnets individuella omständigheter.

Endast hänvisning till 6 kap 2§ a i föräldrabalken att barns bästa ska vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge som allmän utgångspunkt. Inga uppgifter om våld lyfts, barnets vilja att inte träffa sin pappa lyfts inte, inte heller att barnet är rädd för sin pappa

Vid bedömning av vårdnad lyfts barnens individuella omständigheter när föräldrarna levde tillsammans samt riskerna det kan innebära för barnen med gemensam vårdnad. Fokus på barnens behov av skydd vid bedömning av vårdnadsfråga men inte umgänge. Bedömning av barnens umgänge görs utifrån antagandet om barnets bästa att ha en god kontakt med båda föräldrar. Det framkommer inte om barnet bearbetat våldet de upplevt. Det hänvisas inte till barnsamtalet som familjerätten genomförde där barnen själv lyfter att de bevittnat våld.

Vid bedömningen av barnets bästa görs en skrivelse att när det i mål som detta förs fram uppgifter om övergrepp och våld måste uppgifterna alltid prövas i en riskbedömning som bl.a. ska grunda sig på vad som tidigare är utrett om tidigare utredda händelser. Beviskravet är inte samma som i brottsmål. Det behöver alltså inte vara ställt bortom rimliga tvivel att förhållandena kan leda till att barnet eller någon i familjen far illa. Ett påstående om övergrepp ska inte bortses ifrån endast av den anledning att förundersökningen lagts ner. Det räcker med att omständigheter talar för risk. Sedan vägs risken in vid bedömning av barnets bästa, barnets vilja, samt konsekvenser av risken för barnet.

Barns delaktighet i utredningsunderlagen

I 114 av de 198 målen, 58 procent, fanns det bilagda utredningar från socialtjänstens familjerätt där barnsamtal genomförts.

Vid genomgång av utredningarna har barnets förutsättningar för delaktighet kartlagts. För att alla barn, oavsett ålder, mognad och funktionsförmåga, ska kunna uttrycka sin vilja och berätta om sin situation behöver barnsamtalen anpassas efter barnens särskilda behov. Om metodstöd använts i samtal med barnen framkommer inte i 50 procent av utredningarna. Se tabell 15 i appendix. Endast i 30 procent av samtliga mål och i 33 procent av målen för barn med funktionsnedsättning framgår det att samtalet genomförts utifrån barnets särskilda behov. Metodstöd kan dock ha använts även om det inte dokumenterats.

För att barn ska kunna vara delaktiga har barn rätt att få all nödvändig information och förklaringar om konsekvenserna av det barnet uttrycker sig kring. Informationen ska anpassas efter barnens ålder, mognad och särskilda behov. I 30 procent av utredningarna framkom det att barns rätt till information tillgodosattes och i 33 procent av utredningarna för barn med funktionsnedsättning. Se appendix, tabell 16. Kartläggningen visar på att barns rätt till information tillgodoses i låg utsträckning. Det kan dock vara så att barn informeras även om det inte dokumenterats i utredningsunderlagen.

I hälften av utredningarna fick barnen helt eller delvis komma till tals om de uppgifter om våld eller andra övergrepp som framkommer i målet och i hälften av målen har barn inte fått frågor om våld eller andra övergrepp. Se appendix, tabell 17.

I majoritet av samtalen framkommer barnens vilja i vårdnad, boende och umgängesfrågan. Om barnens vilja inte framkommer beror det vanligtvis på att barnet inte har en viljeyttring. Se tabell 18 i appendix.

I VILKEN UTSTRÄCKNING BEKTAS UPPGIFTER OM VÅLD ELLER ANDRA ÖVERGREPP MOT FÖRÄLDER ELLER PARTNER ELLER BARN I MÅLEN?

I uppdraget har ingått att kartlägga i vilken utsträckning uppgifter om våld eller andra övergrepp mot förälder eller partner eller barn beaktas i vårdnad-, boende- och umgänges mål. Under kartläggningen har myndigheten granskat i vilken utsträckning uppgifterna om våld eller andra övergrepp beaktats vid målens avgörande. Endast i 21 procent av målen beaktades uppgifterna om våld i stor omfattning, i 46 procent av målen i någon omfattning och i 30 procent av målen bedöms våldet eller övergreppen inte ha beaktats alls. Se appendix, tabell 20.

I tabell 14 redovisas antal uppgifter om våld eller andra övergrepp mot föräldern eller partner beaktats och lades till grund vid avgörande av vårdnad, boende och umgängesfrågan. Av tabellerna framgår att uppgifterna om våld eller andra övergrepp mot förälder eller partner som framför i målen beaktas i låg utsträckning. Vid avgörande om vårdnad beaktas det i högre utsträckning än vid avgörande om barns boende och umgänge. I mål där det framkommer uppgifter om psykiskt våld beaktas det i 35 mål vid avgörande om vårdnad och i 13 mål vid avgörande om boende och umgänge. I mål där det framkommer uppgifter om fysiskt våld beaktades det vid avgörande om vårdnad i 29 mål, vid avgörande om boende i 10 fall och vid avgörande om umgänge i 14 mål.

Tabell 14. Antal mål där uppgifter i målet om våld eller andra övergrepp mot föräldern eller partner beaktats och lades till grund vid avgörande av vårdnad, boende och umgängesfrågan

Uppgifter om våld eller övergrepp som åberopas i målen	Antal mål där uppgifter förekommer	Avgörande om vårdnad	Avgörande om boende	Avgörande om umgänge
Psykiskt våld	114	35	13	13
Materiellt eller ekonomisk utsatthet	17	6	0	3
Fysiskt våld	96	29	10	14
Sexuellt våld	18	3	2	3
Våld i en hederskontext	12	2	2	2
Svar saknas		7	5	7

I tabell 15 redovisas antal uppgifter om våld eller andra övergrepp mot barn som beaktats vid avgörandet om vårdnad, boende och umgänge. Av tabellerna framgår

att uppgifterna om våld eller andra övergrepp barn som framför i målen beaktas i låg utsträckning. Vid avgörande om vårdnad beaktas det i högre utsträckning än vid avgörande om barns boende och umgänge. I mål där uppgifter om fysiskt våld framkommer beaktades det vid avgörande om vårdnad i 20 mål, vid avgörande om boende i 10 mål och vid avgörande om umgänge i 14 mål. I mål där det framkommer uppgifter om psykiskt våld beaktas det i 18 mål vid avgörande om vårdnad, i 10 mål vid avgörande om boende och 13 mål vid avgörande umgänge. Detta bör läsas mot att det i samtliga 198 mål framkommer uppgifter om våld eller andra övergrepp mot förälder eller partner eller barn. Bevittna och uppleva våld har kartlagts som psykiskt våld.

Tabell 15. Uppgifter i målet om våld eller andra övergrepp mot barnet/barnen som beaktades och lades till grund vid avgörande av vårdnadsfrågan, boende och umgängesfrågan

Uppgifter om våld eller övergrepp som åberopas i målen	Psykiskt våld	Fysiskt våld	Sexuellt våld	Försummelse
Antal mål där uppgiftstypen förekommer	74	75	15	35
Beaktas vid avgörande om vårdnad	18	20	8	16
Beaktas vid avgörande om boende	10	13	3	11
Beaktas vid avgörande om umgänge	13	14	8	10

Vid avgörande av vårdnad och barns boende är det samarbetsvårigheter som beaktats i störst utsträckning i målen, ofta tillsammans med andra skäl. Samarbetsvårigheter åberopas som grund för yrkandena av 193 parter och beaktades vid avgörande om vårdnad i 108 mål och vid avgörande om boende i 43 mål. Vid avgörande av umgänge är det kontaktprincipen som beaktas i störst utsträckning, i 51 av målen. Det kriterier som beaktades vid avgörandet av vårdnad, boende och umgänge visar tabell 19 i appendix.

Nedan visar tre exempel på hur tingsrätten beaktat uppgifter om våld eller andra övergrepp.

”Domstolen gör ingen riskbedömning utifrån uppgifterna om våld i målet och de beaktas inte i domskäl, I familjerättens utredning framkommer att barnen utretts vid tre tillfällen av socialtjänsten utifrån fysiskt våld och försummelse från mamma. Socialtjänsten bedömer att det finns oro för barnen. I barnsamtal berättar ett av barnen att hen inte vill svara på frågan om pappa slår hen då hen är rädd för pappa. Familjerätten bedömer att det finns risk att barnen utsätts för våld hos både mamma och pappa.”

”Inget våld beaktades av tingsrätten. Uppgifter finns i yrkandena om våld mot barnet där pappa hotat att använda fysiskt våld mot barnet, kallat barnet för

nedsättande ord. Uppgifterna hänvisades inte till och benämndes inte som våld. Mammans uppgifter om utsatthet för psykiskt våld benämns inte som våld och beaktades inte i riskbedömning eller domskäl. I familjerättens upplysningar framkommer uppgifter från mamma som inte lyfts i domen, att mamma utsatts för fysiskt våld regelbundet vilket barnet bevittnat. Där framkommer även att pappa är dömd för flera brott. Inget av dessa brott lyfts i domen.”

”I stort sett alla uppgifter om våld beaktas. Tingsrätten hänvisar till att brottet lagts ner men tar barnets rädsla för pappa på stort allvar.”

FÖRÄLDER OCH BARN S VISTELSE I SKYDDAT BOENDE

I uppdraget har det ingått att kartlägga hur ett barns vistelse i skyddat boende påverkar utgången i målet. I det underlag som kartläggningen omfattade var det 29 kvinnor och 4 män i 33 mål som under domstolsprocessen bodde eller har bott på skyddat boende. I 31 mål fanns uppgifter att barnen bodde eller har bott på skyddat boendet med föräldern. I 23 mål har en förälder eller har tidigare haft skyddade personuppgifter, 21 av dessa utgörs av en kvinna och två av en man. I 16 av dessa mål framgår det att barnet också har haft skyddade personuppgifter.

Inledningsvis kartlades om riskbedömning genomförts av tingsrätten vilket framkom i 23 av de 33 målen. Se appendix, tabell 21. Vid genomgång av riskbedömningar framkom att riskerna utifrån att föräldern eller barnet/barnen bodde eller hade bott i skyddat boende under den pågående domstolsprocessen beaktades i cirka hälften av riskbedömningarna där resonemang förs att det inte är lämpligt med kontakt utifrån skyddsbehov. I de riskbedömningar där skyddat boende lyfts fram beaktas inte alltid det våld eller övergrepp som föräldrarnas eller barnet bedömts ha behov att skyddats ifrån. Det innebär att våldet, våldets omfattning och konsekvenserna av våldet för barn och förälder inte alltid framkommer. Resonemang kring vad riskerna för barnets säkerhet och hälsa kan innebära vid umgänge med en våldsutövande förälder förs enbart i enstaka mål. Av vissa domar framgår att vistelse i skyddat boende bedöms som samarbetsvårigheter.

Nedan beskrivs fyra exempel på domstolens resonemang vid bedömning av risk utifrån skyddat boende.

”Placeringen på skyddat boende försvårar samarbetet mellan parterna.”

”De konstateras att samarbetet har försämrats efter föräldrars separation och omöjliggjorts efter att mamman flyttade till ett skyddat boende. Att de nu har skyddade folkbokföringsuppgifter och att det står klart att de saknar tillit till varandra och att deras konflikt är så djupgående att den inte kan vara av övergående natur.”

”I riskbedömningen omnämns att domen om fridskränkingsbrott och det meddelade kontaktförbudet gör att det inte förefaller som att parterna har förutsättningar att uppnå konfliktfritt samarbete.”

”De beaktar risken för att barnet röjer mamma och barns vistelseort vid umgänge. Det föreligger därmed en risk för att barnen eller barnens primära anknytningsperson far illa i kontakt med fadern.”

I de mål där förälder och/eller barnet/barnen bor eller har bott på skyddat boende rörde 31 mål vårdnadsfrågan, 19 mål boende frågan och 25 mål umgänge.

Tabell 16 visar om skyddat boende beaktades vid avgörandet av vårdnad, boende och umgänge, vilket det gjorde i låg utsträckning.

Tabell 16. Föräldrarna eller barnet/barnen boende på skyddat boende beaktas vid avgörande av vårdnad, boende och umgängesfrågan

Svar	Vårdnad	Boende	Umgänge
Ja	12	5	4
Nej	15	10	13
Det beaktas men lades inte till grund för avgörandet	0	2	3
Svar saknas	4	2	5
Summa	31	19	25

VAD BESLUTADES I MÅLEN

I uppdraget har ingått att kartlägga vad som beslutades i frågorna om vårdnad, boende och umgänge. Diagram 16, 17 och 18 i appendix visar hur domstolarna dömde i de granskade målen.

I 72 procent av målen som rör vårdnad beslutade domstolen att vårdnaden skulle tillfalla en av föräldrarna, i 52 procent av målen till mamman. I 26 procent målen beslutades om gemensam vårdnad. Som nämnt ovan så beaktades samarbetssvårigheter mest frekvent vid avgörandet även om andra skäl angavs, beaktades och resoneras kring.

I 91 procent av målen som rör boende beslutades att barnet/ barnen skulle bo hos en av föräldrarna.

I 69 procent av målen som rör umgänge beslutades att fastställa någon form av umgänge vid avgörandet och i 27 procent av målen att inte fastställa något umgänge. Som konstateras ovan är det kontaktprincipen, barns behov av kontakt med båda föräldrar som får större genomslag vid avgörandet än barns rätt att skyddas från våld eller andra övergrepp.

5. GRANSKNING AV SÄRSKILDA OMSTÄNDIGHETER

HEDERSRELATERAT VÅLD OCH FÖRTRYCK

I uppdraget har ingått att kartlägga och belysa eventuella särskilda omständigheter eller förutsättningar för personer som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck.

I 19 av de granskade 198 målen framkom uppgifter som tyder på förekomst av hedersrelaterat våld och förtryck vilket utgör tio procent av målen. Eftersom förekomst av hedersrelaterat våld och förtryck enbart omnämns i ett fåtal av dessa domar så baseras antalet på en bedömning som gjorts av utredare som granskat målen. Det kan vara så att förekomst av hedersrelaterat våld och förtryck har förekommit i fler mål men att det inte gått att utläsa av handlingarna.

I 17 av de 198 målen åberopas våld eller övergrepp mot barnet/barnen i yrkandena i målet som kan antas vara hedersrelaterat. Se appendix, tabell 22.

I tio mål framförs uppgifterna av käre och i fem mål av svarande och i två mål av båda parterna i målet. Uppgifterna framförs i yrkandena av 14 kvinnor och fem män. I de övriga två målen framkom uppgifter som tyder på hedersrelaterat våld och förtryck i bilagda utredningar till målet.

I de mål där det framkommer uppgifter som tyder på förekomst av hedersrelaterat våld och förtryck mot barnet eller barnen framkommer det i princip uteslutande även uppgifter om andra former av våld och övergrepp mot barnet. I dessa mål framkommer även uppgifter om olika typer av våld eller andra övergrepp mot förälder eller partner. Våldet beskrivs i majoriteten av fallen som omfattande och systematiskt. Det våld som beskrivs framförs som partnervåld och beaktar inte den betydelse hedersnormer kan ha för såväl våldsutövare som våldsutsatta.

Riskbedömningar har genomförts i samtliga mål. I endast tre av dessa mål gör domstolen en riskbedömning där de anser att det finns en risk utifrån hedersrelaterat våld och förtryck. Domstolen har i flera av målen bedömt uppgifterna om våld och/eller övergrepp mot föräldern eller partnern eller barn som en allvarlig riskfaktor. I ett par av målen lyfts föräldrars samarbetssvårigheter/konflikt som den främsta riskfaktorn i bedömningen. En annan risk som lyfts är att föräldern motarbetat barnets kontakt med den andra föräldern. I de riskbedömningar som genomförts är det vanligaste att enskilda händelser lyfts fram och beaktas. Domstolen tar inte i beaktande att hedersrelaterat våld och förtryck sällan utgörs av enskilda händelser där våld utövas av en person mot en annan, utan att våldet många gånger är kollektivt sanktionerat och rättfärdigat.

Uppgifter om hedersrelaterat våld och förtryck beaktas och läggs till grund för avgörandet i tio mål vid avgörande av vårdnad, i tre mål vid avgörande av boende

och i två mål vid avgörande av umgängesfrågan. Se appendix, tabell 23. Det vanliga var att andra faktorer beaktades i målen så som samarbetsvårigheter, barnens vilja och kontinuitetsprincipen.

I två av de granskade målen, där båda föräldrar lämnar uppgifter om att den andra föräldern utsätter barnet för våld som kan kopplas till en hederskontext, har tingsrätten haft stora svårigheter att förhålla sig till att båda föräldrarna kan vara våldsamma. Vid avgörandet beslutas om vårdnad och boende hos en av föräldrarna.

Nedan beskrivs ett exempel på när hedersrelaterat våld och förtryck inte beaktas av tingsrätten.

”Huvudfokus i bedömningen är att föräldrarna har en konflikt. Uppgifter om våld beskrivs som anklagelser. I familjerättens utredning framkommer allvarliga uppgifter om våld. Mamman beskriver att pappan utsatt henne för fysiskt våld, materiellt våld, sexuellt våld och försökt kontrollera barnets och mammas klädsel. Båda föräldrar lämnar uppgifter att den andra föräldern slagit barnen vid enstaka tillfällen. Barnen har berättat att de vid enstaka tillfällen blivit slagna av båda föräldrar. Båda barnen har uppvisat orostecken på att inte må bra i på skolan. Pappa uppger att han blivit utsatt för våld av mammas ny man vid ett tillfälle som barnen bevittnade. Flera anmälningar till socialtjänsten. Våldet beaktades inte utifrån en hederskontext.”

ÖVERFLYTTNING AV VÅRDNAD ELLER BOENDE

I uppdraget har det ingått att kartlägga i vilken utsträckning det förekommer att en domstol gör en ändring i vårdnaden eller boendet för barnet, med hänvisning till att en förälder inte tillgodoser barnens behov av en nära god kontakt med den andra föräldern. Uppdraget ska särskilt belysa i vilken utsträckning en sådan ändring innebär att vårdnaden eller boendet flyttas från den föräldern som lämnat uppgifter om våld eller andra övergrepp, till den andra föräldern, och vilken bedömning domstolen i dessa fall gjort.

Av kartläggningen framkommer att det har skett i sex av 198 mål, det vill säga tre procent. I ett mål flyttas vårdnaden från mamma till pappa, i fyra mål överflyttas boendet från mamma till pappa och i ett mål flyttas vårdnad och boende från pappa till mamma. Nedan redovisas domstolens bedömning i dessa mål.

I målet där domstolen beslutar att överflytta vårdnaden från mamma till pappa framgår att mamman lämnat uppgifter om att hon och barnet utsatts för våld samt att det finns misstankar om att barnet utsatts för sexuella övergrepp av pappan. I domskäl fokuserar domstolen enbart på samarbetsvårigheter, att mamman motarbetat barnets kontakt med pappa, att barnet har ett behov av en god och nära kontakt med båda föräldrar. Domstolen bedömer ingen risk för våld mot förälder eller barn. Domstolen följer inte heller vårdnadsutredningens förslag på beslut utan konstaterar att även om bedömning och slutsatser i vårdnadsutredningen är av stor

betydelse så ska domstolen göra en egen analys av de omständigheter som framkommit i utredningen.

I de fyra mål där domstolen beslutar att överflytta boendet från mamma till pappa lämnar samtliga mammor uppgifter om omfattande och systematisk våldsutsatthet av pappan och i två mål lämnas uppgifter av mamman att även barnet är utsatt för våld eller övergrepp av pappan. I ett mål har mamman och barn bott på skyddat boende i samband med separationen och i ett annat mål har mamman skyddade personuppgifter. I två mål lämnas uppgifter av pappa om omfattande och systematisk våldsutsatthet av mamman. I tre av de fyra målen görs en riskbedömning men endast i en av riskbedömningarna lyfts uppgifterna om våld eller övergrepp in. Domstolen konstaterar i bedömningen att det inte finns något som stödjer uppgifterna som mamman och barn har berättat. De risker som beaktas i samtliga bedömningar är föräldrarnas konflikt eller samarbetssvårigheter samt risken att mamman inte kommer tillgodose barnets behov av kontakt med den andra föräldern. Vid domskälen i målen läggs vikt vid att barnet ska ges möjlighet att skapa en stabil anknytning till pappa. I det mål där mamman och barn bott på skyddat boende i samband med separationen betraktar domstolen mamman och barnets flytt till ett skyddat boende som umgängessabotage eftersom det enligt domstolen inte framkommer något som indikerar att det var påkallat att ansöka om skyddat boende. Eftersom åtalet mot pappan lades ner så anser domstolen att våldet inte kan anses styrkt.

I det sjätte målet görs en överflyttning av vårdnad och boende från pappan till mamman utifrån att pappan inte bedöms ha främjat en god kontakt mellan barnen och mamman. Pappan uppger att han utsatts för omfattande och systematiskt psykiskt våld av mamman. Uppgifter om våldsutsatthet framförs även av mamman som uppger att hon utsatts för omfattande och systematiskt fysiskt och psykiskt våld av pappan. Föräldrarna har tidigare haft en tvist rörande vårdnaden där domstolen fattade beslut om ensam vårdnad till pappan. Två månader efter att domstolen meddelade dom i den tidigare tvisten dömdes pappan för olaga hot mot mamman.

ÖVERENSKOMMELSER VID UPPGIFT OM VÅLD ELLER ÖVERGREPP

I granskningen framkom att det var fler mål där domstolen fastställde överenskommelser mellan föräldrar, än mål där domstolen gjorde en självständig bedömning och tog ställning till yrkandena, trots uppgifter om våld eller andra övergrepp. Med anledning av detta genomförde Jämställdhetsmyndigheten en utökad granskning av 100 överenskommelser inklusive bilagda utredningar från 44 tingsrätter.

Av dessa överenskommelser framkom följande uppgifter av bilagda utredningar:

- I 38 mål framkom uppgifter om att mamman utsatts för våld eller andra övergrepp av pappan eller partnern.
- I 26 mål framkom uppgifter om att både mamman och barnet/barnen utsatts för våld eller andra övergrepp av pappa eller partnern.
- I 2 mål framkom uppgifter om att pappan har utsatts för våld eller övergrepp av mamman eller partnern.
- I 3 mål framkom uppgifter om att pappan och barnet/barnen utsatts för våld eller övergrepp av mamman eller partnern.
- I 7 mål framkom uppgifter om att båda föräldrarna utsatts för våld eller övergrepp av den andra föräldern.
- I 7 mål framkom uppgifter om att båda föräldrar och barn utsatts för våld eller övergrepp.
- I 17 mål framkom uppgifter om att barnet utsatts för våld eller övergrepp från någon av föräldrarna.
- I 42 mål framkom uppgifter om att barnet/barnen har eller kan ha bevittnat våldet.

Uppgifter om våld eller andra övergrepp mot förälder eller partner som kunnat utläsas i målen inkluderar psykiskt våld, fysiskt våld, materiellt eller ekonomiskt våld, sexuellt våld och hedersrelaterat våld och förtryck. I de mål där det finns uppgifter om våld eller andra övergrepp mot barn framkommer uppgifter om psykiskt våld, fysiskt våld, sexuellt våld och försummelse. I vissa av målen går det att utläsa uppgifter om enstaka våldshändelser medan det i merparten av målen handlar om uppgifter om omfattande och systematiskt våld och som många gånger inneburit en multipel utsatthet dvs. utsatthet för flera olika våldsformer. I majoriteten av målen rör uppgifterna våld eller övergrepp av en man mot en kvinna eller ett barn.

Våldets eller övergreppens omfattning framkom inte i alla mål. I 55 mål framkom uppgifter om att mamman varit multipelt utsatt och att våldet varit omfattande och systematiskt. I fem av målen framkom uppgifter om att pappan varit utsatt för mer än en våldsform och att våldet varit omfattande och systematiskt. I majoriteten av de mål som granskades, där det finns uppgifter om våld eller andra övergrepp mot barnet/barnen, framkom varken våldets omfattning eller konsekvenser av våldet för barnet. I 14 mål gick det att utläsa uppgifter som tyder på barnet/ barnen varit multipelt utsatt och att våldet varit omfattande och systematiskt.

I ungefär hälften av målen finns upplysningar eller andra uppgifter från till exempel socialtjänsten som stödjer de uppgifter om våld och/eller övergrepp som parterna i målen uppger. I majoriteten av målen har överenskommelser fastställts utan att domstolen begärt in en utredning. Detta innebär att uppgifterna om våld eller övergrepp inte har utretts av vare sig domstol eller socialtjänstens familjerätt.

Brottmålsdomar som stödjer uppgifterna om våld går att utläsa i 13 av målen i de överenskommelser som kartlagts. I flera av målen handlar det också om flera olika brott. I 25 av målen framkommer uppgifter om att en förälder och barn är placerade eller har varit placerade på skyddat boende. I nio mål framkommer uppgifter att förälder har skyddade personuppgifter och i tio mål framkommer uppgifter om att kontaktförbud har meddelats.

Uppgifter om föräldrar eller barn som har en eller flera funktionsnedsättningar går inte alltid att utläsa i målen. Det går därför inte med säkerhet att redovisa siffror för antal föräldrar och barn som har en funktionsnedsättning i dessa överenskommelser.

Det har även funnits svårigheter att göra en bedömning av utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck i överenskommelserna vilket delvis beror på bristen på utredningar. Det finns uppgifter i flera mål som tyder på att barn och föräldrar varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, men det har endast omnämnts uttryckligen i tre av målen.

De överenskommelser som fastställdes i beslut av tingsrätten i de mål som granskades var följande:

Vårdnad

- I 59 mål fastställdes överenskommelse om gemensam vårdnad.
- I 26 mål fastställdes överenskommelse om ensam vårdnad till mamma.
- I 10 mål fastställdes överenskommelse om ensam vårdnad till pappa.
- 5 av målen handlade inte om vårdnad

Boende

- I 13 mål fastställdes överenskommelse om växelvist boende.
- I 56 mål fastställdes överenskommelse om boende hos mamma.
- I 19 mål fastställdes överenskommelse om boende hos pappa.
- I 2 mål fastställdes överenskommelse att syskonen i målet skulle vara boende hos varsin förälder.
- 10 av målen handlade inte om boende

Umgänge

- I 41 mål fastställdes överenskommelse att barnen skulle ha helgumgänge eller lovumgänge
- I 14 mål fastställdes överenskommelse om succesiv utökning av umgänge upp till varannan helg.
- I 10 mål fastställdes överenskommelse om dagumgänge varav 5 mål i närvaro av umgängesstöd.
- I 9 mål fastställdes överenskommelse att inget umgänge skulle fastställas.
- 21 mål handlade inte om umgänge

Av kartläggningen framgår att det finns ett stort antal överenskommelser där en förälder har fått del i vårdsnaden, boende eller umgänge trots uppgifter i målet om att föräldern utsatt den andra förälder eller barnet/barnen för omfattande och systematiskt våld. Det finns exempel där domstolen fastställt överenskommelser om umgänge men också växelvist boende för barn som under en längre period varit placerad i skyddat boende på grund av våldsutsatthet. Det finns även exempel där det framkommer uppgifter som tyder på förekomst av hedersrelaterat våld och förtryck mot barnet/barnen eller den andra föräldern där föräldern som uppges utöva våldet får del i både vårdsnad, boende och umgänge.

Domstolen verkar för att överenskommelser ska komma till stånd, även i det fall där det med hänsyn till de allvarliga uppgifter om våld och övergrepp som framkommer, borde anses direkt olämpligt. Det är inte möjligt att i dessa mål exempelvis utläsa huruvida den ena föräldern gått med på en överenskommelse på grund av rädsla för den andra föräldern och inte heller hur ofta en förälder tvingas ombesörja umgänge med den andra mot barnets vilja, men det går inte att bortse från den risken.

Inte i någon av de överenskommelser som granskats, har barnets situation eller riskerna för barnet utretts av domstolen. Tingsrätten har i stort sett uteslutande fastställt överenskommelsen med en standardskrivning om att det som föräldrarna har kommit överens om får anses vara i enlighet med barnets bästa, oberoende av vilka uppgifter och omständigheter som framkommit i målet

Nedan beskrivs fyra exempel av de överenskommelser som fastställs av tingsrätterna.

Exempel 1

Uppgifter i målet: Familjen har varit aktuella på socialtjänstens våldsteam i flera år. Mamman och barn bodde på skyddat boende i samband med separation. Mamman har enligt uppgifter från socialtjänsten, vilka finns bilagda i målet, utsatts för fysiskt och psykiskt våld av pappan. Pappan har en missbruksproblematik och bedöms vara farlig. Det framgår att barnet har bevittnat våld. Socialtjänsten skriver i sin bedömning att barnet uppvisar tydliga skador efter att levt med våld hela sitt liv. I barnsamtal i upplysningen uppger barnet att hen är rädd för pappan.

Överenskommelse som fastställs av domstolen: Gemensam vårdsnad, boende hos mamma, umgänge med pappa fredag till måndag.

Exempel 2

Uppgifter i målet: Pappan har utsatt mamman för omfattande fysiskt och psykiskt våld, inklusive dödshot. Pappan är dömd för flera brott bland annat hemfridsbrott mot mamman och har även haft ett kontaktförbud. Mamman uttrycker en rädsla för pappan och säger att hon har svårt att stå emot det han säger. Framkommer inte om barnet bevittnat våldet men barnet har uppvisat oro på förskolan efter umgänge.

Överenskommelse fastställd av domstolen: Gemensam vårdnad, boende hos mamma och umgänge med pappa varannan helg.

Exempel 3

Uppgifter i målet: Målet rör flera barn. Mamman berättar att pappan lämnade henne i hemlandet och tog med barnen till Sverige där han fick ensam vårdnad. Hon fick inte träffa eller ha kontakt med barnen. När föräldrarna levde tillsammans i hemlandet utsattes mamman och barnen för omfattande och systematiskt fysiskt våld och kontroll. När mamman kom till Sverige försökte hon få kontakt med barnen men pappan hotade då mamman med att han skulle skada henne. I utredningen i målet finns uppgifter från socialtjänsten där det framkommer att pappan har utsatt barnen för allvarligt fysiskt våld vilket gjort att barnen är omhändertagna enligt lagen om vård av unga (LVU). På barnsamtal berättar barnen att pappan slår dem samt att de är rädda för pappan. De har inte träffat mamman på länge men vill gärna träffa henne. Familjerätten bedömer att det är uteslutet med gemensam vårdnad och boende hos pappan på grund av riskfaktorerna för barnen. Det bedöms vara bäst för barnen att mamman får ensam vårdnad.

Överenskommelse fastställd av domstolen: Gemensam vårdnad, boende pappa, umgänge med mamma varannan helg och lov.

Exempel 4

Uppgifter i målet: Mamman och barnen har tidigare varit placerade på skyddat boende till följd av våldsutsatthet. Pappan har dömts för olaga hot mot mamman och han har även haft ett kontaktförbud gentemot mamman. Barnen har blivit utsatta för våld av pappan vid enstaka tillfällen. Båda föräldrarna uttrycker att de är livrädda för varandra. Barnen har betett sig nervöst och varit utåtagerande efter umgänge med pappan. Utredare har uttryckt ”föräldrarna bedöms inte ha förmåga att göra överenskommelser som är till barnens bästa”. Inga barnsamtal har genomförts.

Överenskommelse fastställd av domstolen: Gemensam vårdnad och växelvis boende.

BARNENS EGNA PERSPEKTIV – REDOVISNING FRÅN BARNSAMTAL

Barnen och samtalets fokus

Jämställdhetsmyndigheten har samtalat med tio barn, varav sex flickor och fyra pojkar i åldrarna 7–17 år. Gemensamt för alla barnen är att de varit föremål för en vårdnadstvist som resulterat i att de bor tillsammans med sin mamma. Samtliga barn har en pappa som utövat våld. Huvudfokus i samtalen med barnen var inte det våld barnen upplevt utan på att belysa barnens egna upplevelser

utifrån deras rätt till delaktighet, rätt att få information, komma till tals och få sin inställning beaktad i förhållande till ålder och mognad. Samtliga namn nedan är fingerade.

Barnens situation

I samtal med barnen blev det tydligt att det är svårt för barn att berätta om det våld eller övergrepp de utsatts för. De barn som berättar om våld som de utsatts för i sin familj är märkbart påverkade av vad de berättar. Flera av barnen uttrycker rädsla för den våldsutövande pappan. I samtalen framkom att sju av barnen inte vill ha någon kontakt med den våldsutövande pappan. Skälen till det är direkt kopplat till det våld de har utsatts för. Även om våldet barnen utsatts för har skett långt tillbaka i tiden, påverkas de fortfarande i hög grad av det våld de upplevt. Detta oavsett om de handlat om enstaka våldsupplevelser eller omfattande systematiskt våld. Två av barnen önskar ha kontakt med sin pappa och ett barn uttrycker en ambivalens, en längtan efter pappa samtidigt och en önska att pappa ändrar sitt sätt att vara pappa.

Per, 10 år, berättar att han bor med sin mamma. Under samtalet vill han benämna pappa som ”den där personen”. Han berättar att ”den där personen” gjorde många dåliga saker mot honom och hans bröder. Vid ett tillfälle befann sig ”den där personen” och hans äldsta bror i hemmet. ”Den där personen” tryckte då ner brodern, tog stryptag och började slå brodern. Per blev helt paralyserad. Per beskriver ”den där personen” som en man med mycket kraft, muskler och att han är bra på att skrämna folk. En man som Per säger att han är mycket rädd för och inte vill träffa. Per beskriver att han försöker hitta sig själv igen efter att det svåra hände, men att något blev annorlunda inuti honom, den roliga, busiga Per finns inte längre. Per vill inte träffa ”den där personen”.

Två bröder Peter, 10 år, och Nils, 11 år, berättar att när deras föräldrar flyttade isär bestämde pappa att de skulle bo kvar hos honom. Pappa förbjöd dem att träffa mamma. Peter säger att pappa inte varit elak mot dem utan endast mot deras mamma. Nils säger att pappa slog honom och berättar att det tog honom 6 år innan han vågade berätta om hur han och brodern hade det hos sin pappa. Till slut berättade han för sin lärare. Hon lyssnade på honom och gjorde en anmälan till socialtjänsten. Pojkarnas mamma uppmanades att hämta dem och skydda dem från pappan. De säger att det är pappas fel att de inte träffar honom längre. Peter säger att han ibland saknar och längtar efter sin pappa. Nils vill inte träffa sin pappa alls.

Elvira, 12 år, berättar att hon tidigare bott tillsammans med både mamma och pappa men att hon sedan ett år tillbaka bor tillsammans med sin mamma på ett skyddat boende. Hon vet inte varför hon och mamma flyttade till skyddat boende men hon tror att hon skulle kidnappas. Elvira berättar att innan hon och mamma flyttade ifrån pappa kunde och visste hon ingenting om den stad hon bodde i. Hon hade till exempel aldrig åkt buss eller träffa några kamrater på fritiden. Hennes pappa bestämde hur allt skulle vara och det var han som hade kontroll över papper och bankkort. Ibland kan hon längta efter pappa men hon tycker inte om sin pappas

släkt. Hon berättar att hennes äldre syskon inte varit snälla mot henne. Hon var tvungen att åka till dem varje vecka för att städa och ta hand om deras barn. De sa elaka saker och hotade henne. Sedan säger hon ”de har gjort mycket men jag orkar inte säga allt.”

Samtalet på familjerätten

I samtal med barnen om hur de upplevt samtalet på familjerätten framkommer att barns rätt till information inte har beaktats för alla de barn som vi samtalar med. Flera av barnen minns inte om de fått information, några barn uppger att de inte blev informerad och några av barnen tyckte att de fick bra information som de förstod. Barns rätt att uttrycka sin vilja blev tillgodosedd i de flesta av fallen. Barnen fick berätta det de ville under samtalet med familjerätten men det varierade i vilken grad barnen fått frågor om våld eller övergrepp. Vissa av barnen hade fått uttrycka det som innebär en risk för dem under samtalet. Barnen förmedlade vidare att de inte kände till om det som de berättade verkat som skydd för dem. De fick förklarat för sig att det skrevs en utredning men enbart två av barnen kände till vad som stod i utredningen. Alla barnen hade gärna velat veta vad som stod i den utredning som familjerätten skrev. Barnens tankar om hur frågor om våld borde ställas till barn varierade. Ett barn tyckte det vore bra att fråga rakt på sak medan ett annat barn ansåg att det är bättre att linda in frågorna och inte prata om det hemska direkt, då det är svårt att prata om våld. Barnen ger förslag om att ha flera samtal med barnet. Andra tankar som barnen uttrycker är att frågorna som ställs ska vara begripliga och inte formuleras för omständligt.

Erik, 14 år, minns inte om han fick information om varför han var på samtal. Han beskriver att frågorna om pappan och vad som hänt var jobbiga, men att han ändå berättade sanningen. Det han tycker vuxna ska tänka på är att det är viktigt för barn att det är bekvämt, exempelvis att stolen är skön och ger förslag på att till exempel stressbollar borde finnas tillgängliga så man har någonting att pilla med eftersom man ska prata om jobbiga saker.

Maria, 16 år, har svårt att minnas om hon fick information om varför hon var på samtal. Hon tycker det vore bra om barn fick information om vilka de ska möta och samtala med. Det vore också bra för barn att få veta vilka frågor som ska ställas på samtalet, för att de ska få möjlighet att tänka efter vad de vill säga. Frågorna hon fick när hon var på samtal var bra. Hon fick fritt berätta om var hon ville bo och att hon inte ville träffa sin pappa. Hon fick även berätta om det våld hon upplevt i sin familj. Vid några tillfällen ställdes frågorna inte rakt ut, utan de hon samtalade med gick omvägar och lindade in frågorna. Hon tyckte att det vore bättre att den vuxne frågar rakt på sak. Hon känner inte till allt som stod i familjerättens utredning, men hon vet att hennes synpunkter och det hon sa fanns med i utredningen.

Domstolens beslut

I samtalen med barnen framkom det att domstolens beslut var helt obegripligt för de barn där domstolen fattat beslut om umgänge mot deras vilja. Barnen har svårt att förstå att de inte blev skyddade från en våldsutövande förälder trots att de berättat om det våld som de utsatts för. Det barnen förmedlar är tydligt. Det är självklart att det barnen säger är sant och att domstolen ska lyssna på barnen. Om barn berättar att de utsatts för våld har de blivit utsatta för våld. Om barnen säger nej till att träffa en förälder så menar de att de inte vill träffa föräldern. Flera av barnen önskar egna ombud och tycker att det vore bra att prata med domaren direkt.

Karin, 9 år, känner inte till vad domstolen bestämde men berättar att hon varje vecka var tvungen att ta emot telefonsamtal från pappan och därefter träffa sin pappa med ungängesstöd. Hon berättar att hon inte ville träffa sin pappa men kände sig pressad av familjerättssekreteraren. De sa att hon måste göra vad domstolen bestämt. I nästan ett år var hon tvungen att träffa pappa trots att hon mådde väldigt dåligt av att bli tvingad till det. Hon var rädd för sin pappa och orolig vad han skulle göra mot henne. Till slut lyssnade domstolen på henne. Nu har hon inte träffat pappa på ett år och hon vill aldrig mer träffa honom igen. Karin tycker att vuxna ska lyssna på barn, för det barn säger är sant.

Per, 10 år, tycker att domstolens beslut var perfekt, de brydde sig om vad han ville. Per tycker att domaren ska tänka på vad barnet vill och beskriva hur rädd, paralyserad, arg, ledsen barnet blivit och varit. Han skulle gärna varit med i domstolen och han tycker att det ska gå till på följande vis; barnet och föräldrarnas ska sitta tillsammans, gärna i ett eget rum eller bakom en vägg, så att de slipper säga allt som ska sägas inför ”den där personen” och slipper vara rädd för honom. Det vore bra om barnet har ett eget ombud, en egen vuxenperson som står på barnets sida eller att barnet får tala enskilt med domaren

Amina 17 år hade umgänge med pappa fast hon inte ville. Domstolen tyckte att de skulle vara så. Till slut lyssnade domstolen men inte första gången. Amina hade velat följa med in i rätten och höra vad alla säger. Hon tycker det vore bra om barn får prata med domaren direkt eller att barn får egna ombud. Hon berättar att hon hade egna advokater i en annan process, det var bra. Hon säger: ”Det är ingen lek, vi hör föräldrarna säger han gjorde så och hon gjorde så men sanningen finns hos barnen”. Hon uttryckte även att ”Man ger mycket andra chanser till föräldrar. Alla gör misstag och vissa människor förtjänar andra chanser men när det kommer till våld finns det en gräns för andra chanser.”

6. SLUTSATSER FRÅN KARTLÄGGNINGEN

I det här kapitlet redovisar Jämställdhetsmyndigheten slutsatser och analys utifrån kartläggningen.

UPPGIFTER OM VÅLD OCH ANDRA ÖVERGREPP ÄR INGET UNDANTAG

I kartläggningen förekommer uppgifter om våld eller andra övergrepp mot förälder eller partner eller barn i 64 procent av målen om vårdnad, boende och umgänge. Det framgår tydligt att i mål där föräldrar tvistar om vårdnad, boende, umgänge så är uppgifter om våld eller andra övergrepp vanligt förekommande och utgör inget undantag. Resultatet visar på högre förekomst än tidigare genomgångar som skett inom ramen för offentliga utredningar och som visat på att uppgifter om våld framkommer i minst en tredjedel av målen.⁸³ I en svensk studie framkommer uppgifter om att förekomst av våld kan vara så hög som runt hälften av dessa mål.⁸⁴ I andra studier har omfattningen av uppgifter om våld och övergrepp i familjerättsliga mål i domstol uppskattats till mellan 50 och 60 procent.⁸⁵

De uppgifter om våld eller övergrepp som förekommer mest frekvent i målen är uppgifter om våld eller övergrepp av en förälder mot ett eller flera barn och våld eller övergrepp av en man mot en kvinna. Uppgifter om våld eller övergrepp mot barn framkommer i 67 procent av de 198 mål som granskats. I 67 procent av målen framkommer uppgifter om våld eller övergrepp av en man mot en kvinna. Uppgifter om våld eller övergrepp av en kvinna mot en man framkommer i 13 procent av målen. Detta innebär att det i många mål framkommer uppgifter om våld eller övergrepp mot både en förälder och ett eller flera barn. De uppgifter om våld eller övergrepp som framkommer om att en man har utsatt en kvinna är generellt grövre och i större utsträckning upprepat och systematiskt jämfört med de uppgifter som framkommer om våld eller övergrepp där en kvinna utsatt en man. Kartläggningen visar att det nästan uteslutande är kvinnor, ofta tillsammans med sina barn, som placerats på skyddat boende och som har beviljats skyddade personuppgifter. I kartläggningen framgår att det nästan alltid är män som har dömts för våldsrelaterade brott mot den andre föräldern, partner eller barn.

⁸³ 36 % enligt SOU 2005:43; 35 % enligt SOU 2017:6.

⁸⁴ 52 %, Bergman & Rejmer, 2017.

⁸⁵ Ballard, Holtzworth-Munroe, Applegate, & Beck, 2011; Beck & Raghavan, 2010.

DOMSTOLENS HANTERING AV MÅLEN

Skillnader i hur uppgifter om våld och våldets omfattning framgår av domen

När det gäller hur uppgifter om våld eller andra övergrepp framställs i domen skiljer det sig åt mellan domstolarna. I ett stort antal domar framgår varken en diskussion eller ett utvecklande resonemang om de uppgifter om våld eller andra övergrepp som framförs. I 32 procent av domarna där uppgifter om våld eller andra övergrepp mot barn framträder, framkommer inte våldets omfattning av varken yrkanden, utveckling av talan eller bakgrundsbeskrivning. I 24 procent av domarna där uppgifter om våld eller andra övergrepp mot en förälder eller partner åberopas framkommer inte våldets omfattning av varken yrkande, utveckling av talan eller bakgrundsbeskrivning. Mot bakgrund av vad som i övrigt har framkommit i kartläggningen kan det inte uteslutas att det kan finnas uppgifter om en mer omfattande utsatthet för våld eller andra övergrepp även i vissa av de mål där uppgifter om enstaka våldshändelser mot barn, förälder eller partner framkommer.

Det är sällsynt att beskrivningar av våldets konsekvenser för barnet eller barnen framkommer i yrkanden, bakgrundsbeskrivningar och utveckling av talan, även om det finns undantag och domar som skrivs utifrån ett tydligt barnrättsperspektiv. Fokus ligger i stället på föräldrarna och deras situation. Uppgifter om våld eller andra övergrepp, dess omfattning och konsekvenser för den utsatta är relevant både för genomförande av riskbedömningar, bedömningar av barnets bästa och för målets slutliga avgörande.

Bevisningen som åberopas som grund för uppgifterna om våld eller övergrepp är generellt svår att följa i domarna. I många domar finns ingen enhetlig struktur för åberopade grunder och den del som redogör för vilka uppgifter och utredningar i målet som ligger till stöd för grunderna till yrkandena. Brottmålsdomar har framförts i 20 procent av målen som stöd för uppgifter om våld och övergrepp mot annan part i målet.

Kartläggningen visar att det framkommer uppgifter om våld eller övergrepp mot förälder, partner eller barn i de utredningar som finns bilagda i målen, men som inte framgår av domen. Huruvida domstolen faktiskt tar ställning till uppgifterna kan inte utläsas av domen. Enligt Jämställdhetsmyndigheten bedömning borde det i mål där det framkommer uppgifter om våld eller andra övergrepp framgå av domen på vilket sätt avseende fästs vid samtliga uppgifter om våld eller andra övergrepp som framkommit i målet. I denna granskning kan det varken bekräftas eller uteslutas att domstolen beaktar de uppgifter om våld eller andra övergrepp som framkommer i bilagda utredningar, i de fallen de inte framgår av domen.

Riskbedömningar brister

I kartläggningen framgår att någon form av riskbedömning har genomförts i 69 procent av målen. I flertalet mål där en riskbedömning genomförts är bedömningen inte systematiskt och sammanhängande. Någon enhetlig metod för hur risk beaktas för de uppgifter om våld eller andra övergrepp som framförts i målen har inte kunnat utläsas. I flertalet mål avfärdas uppgifterna om våld eller övergrepp för att de inte anses styrkta trots att det av förarbetena⁸⁶ framgår att det inte är lika höga beviskrav som i brottmål när riskbedömningar ska genomföras. Domstolens argument att avfärda uppgifter framgår inte alltid.

Bristen på systematik blir även synlig genom det faktum att endast en låg andel av de uppgifter om våld eller andra övergrepp mot förälder eller partner eller barn som framkommer i målet bedöms som en risk i en riskbedömning. I endast 26 procent av samtliga mål där uppgifter om våld eller övergrepp mot förälder eller partner framkommer bedöms risk föreligga och i endast 32 procent av samtliga mål där uppgifter om våld eller övergrepp mot barn framkommer har någon av uppgifterna bedömts utgöra en risk.

Tidigare kartläggningar och genomgångar av domstolarnas praktik, i vårdnad-, boende-, umgänges mål, har pekat på att domstolen i vissa fall där det finns uppgifter om våld helt underlåter att diskutera risker för barn, till och med i fall där det finns en brottmålsdom.⁸⁷ Enligt den bild som framträder ur 2014 års vårdnadsutredning redovisas riskbedömningar i högre grad än vad som varit fallet i tidigare genomgångar av domar men att riskbedömningar i mål om vårdnad, boende eller umgänge varken är transparenta eller grundade på metoder med stöd i forskning.⁸⁸ I såväl svensk som internationell forskning framkommer att brister i att beakta risker förknippade med våld i domstolsbeslut kan få allvarliga negativa konsekvenser för våldsutsatta föräldrar, i typfallen mamman och barn, det kan leda till dödligt våld.⁸⁹

I granskningen konstaterar Jämställdhetsmyndigheten att socialnämnden i högre grad än domstolarna genomför riskbedömningar i enlighet med lagstiftning och förarbeten.

⁸⁶ Prop. 2005/06:99.

⁸⁷ Barnombudsmannen, 2005; Diesen, (2016).

⁸⁸ SOU 2017:6.

⁸⁹ Bruno, 2016, Ekbrand, 2006, Eriksson, 2003 Francia et al. 2019; Khaw et al., 2021; Laing, 2017; Miller och Manzer, 2021; Rosen och O'Sullivan, 2005; Walker, 2020; Socialstyrelsens dödsfallsutredningar 2016–2017(2018); Rying (2007).

Våld är inte ett uttryck för samarbetsvårigheter

Domstolarna fokuserar på samarbetsvårigheter i större utsträckning än uppgifter om våld eller andra övergrepp mot förälder eller partner eller barn när riskbedömningar genomförs och vid målets avgörande. I flera domstolar omformuleras uppgifter om våld eller andra övergrepp som konflikt eller samarbetsvårigheter. Detta kan medföra att uppgifter om våld eller övergrepp förminskas eller osynliggörs. Av denna kartläggning framkommer det att uppgifter om våld eller andra övergrepp mot förälder, partner eller barn beaktas i låg utsträckning vid målets avgörande. I lägst utsträckning beaktas det vid avgöranden om barnet/barnens boende och umgänge. Även förälder och barn vistelse i skyddat boende beaktas vid avgörandet i låg utsträckning.

Vid målets avgörande beaktades samarbetsvårigheter mest frekvent även om också andra skäl angavs och beaktades. Kartläggningen visar att lagstiftarens intentioner om skydd för våldsutsatta barn och vuxna⁹⁰ inte har fått ett tydligt genomslag när domstolen beslutar om vårdnad, boende och umgänge.

Vid domstolens resonemang kring samarbetsvårigheter bortser domstolen från de ojämlika maktförhållanden som förekomst av våld eller övergrepp innebär. Samarbete kan vara direkt olämpligt vid våldsutsatthet utifrån de risker våldet kan innebära för barn och den våldsutsatta föräldern, som i majoriteten av målen är mamman. Både nationell och internationell forskning visar på att kvinnor och barn som lever i våldsutsatthet är som mest utsatta i samband med separationer och vid konflikter rörande barn, eftersom det kan leda till dödligt våld.⁹¹

Av kartläggningen framkommer att en majoritet av domstolarna verkar sakna grundläggande kunskap om mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och våld mot barn, vad konsekvenserna av våldsutsatthet innebär för den utsatta och vilka konsekvenser beslut om vårdnad, boende eller umgänge kan få. Tidigare svenska och internationella studier visar att yrkesverksamma i rättsprocesser kring vårdnad, boende och umgänge kan ha en tendens att tolka uppgifter om våld negativt, som en förälders sätt att försöka påverka rättsprocessen på ett otillbörligt sätt, i stället för att tolka uppgifterna på ett sätt som stärker ett brottsoffers trovärdighet.⁹²

Mot bakgrund av det övergripande mönster i domstolarnas praktik som kartläggningen synliggör kan det finnas risker för våldsutsatta föräldrar, partners och barn med den lagändring som infördes den 1 juli 2021 som möjliggör för domstolen att besluta om gemensam vårdnad även om båda föräldrarna motsätter

⁹⁰ Prop. 2005/06:99.

⁹¹ Brå, 2007; Campbell et al., 2007; Olszowy et al. 2013; Socialstyrelsen, 2016; Socialstyrelsen, 2018b.

⁹² Fields 2008, Harrison 2008, Hiitola och Hautanen, 2016.

sig det. Enligt lagändringen ska en bedömning göras där avseende särskilt ska fästas vid föräldrarnas förmåga att sätta barnets behov främst och ta ett gemensamt ansvar. Kartläggningen pekar på behov av insatser för att motverka oavsedda negativa konsekvenser av lagändringen, exempelvis att gemensam vårdnad beslutas i större utsträckning i mål där uppgifter om våld eller övergrepp framförs än vad denna kartläggning visar. Domstolen beslutade i 72 procent av målen som rör vårdnad att vårdnaden skulle tillfalla en av föräldrarna, vanligast mamman.

Barnets rättigheter behöver stärkas i praktiken

I denna kartläggning framgår att domstolarna hänvisar till barnkonventionen i endast fem av de 198 domarna. Kartläggningen visar även att inte heller familjerättens utredningar hänvisar till barnkonventionen i någon större utsträckning. Det förekom endast i 15 procent av utredningarna.

Jämställdhetsmyndigheten kan konstatera att barns rätt till delaktighet, och att få möjlighet att framföra sina åsikter och få dem redovisade i målet, beaktas i låg utsträckning i domarna. I 57 procent av målen framkommer inte barnets/barnens inställning i vårdnad, boende eller umgängesfrågan av domen. I de mål där ett eller flera barn har en funktionsnedsättning framkommer inte barnets/barnens inställning i 55 procent av målen.

Domstolarna behöver utveckla och förbättra sitt arbete med att tillgodose barns rätt till delaktighet. Barns egen vilja och berättelser om våldsutsatthet måste framkomma av domen och beaktas i högre utsträckning, exempelvis behöver ett barns ovilja att träffa en våldsutövande förälder tas på allvar. För att professionella ska kunna bedöma både risken för våld och övergrepp är det centralt att barnet kommer till tals. Svenska och internationella studier visar på att delaktighet kan vara av särskild betydelse för barn som upplevt våld och annan utsatthet i familjen.⁹³ Barn som har erfarenheter av våld och utsatthet betonar i högre grad rätten att själva få vara med och bestämma var de ska bo eller hur umgänget ska se ut, jämfört med barn som inte har sådana erfarenheter.⁹⁴ Studier visar att barn från ungefär tre års ålder har förmåga att lämna tillförlitliga och trovärdiga uppgifter om övergrepp som de utsatts för.⁹⁵

Den lagändringen som trädde i kraft den 1 juli 2021⁹⁶ där barns rätt till delaktighet stärkts är enligt Jämställdhetsmyndigheten ett steg i rätt riktning för att bidra till att barns rätt till relevant information, barns rätt att framföra sina åsikter och sin

⁹³ Eriksson & Näsman 2011 Smart et al., 2001.

⁹⁴ A.a.

⁹⁵ Goodman & Melinder, 2007.

⁹⁶ Prop. 2020/21:170.

inställning i frågor om vårdnad, boende och umgänge tillvaratas i större utsträckning.

Barnets bästa

I 52 procent av målen beaktas barnets individuella omständigheter i låg grad eller utgörs av standardskrivningar vid bedömningen av barnets bästa. I de mål där det framkommer att ett eller flera barn har en eller flera funktionsnedsättningar har barnets individuella omständigheter beaktas i låg utsträckning eller med standardskrivningar i 48 procent av målen. I sex procent av målen görs ingen bedömning eller hänvisning till barnets bästa. Endast i 38 procent av målen hänvisas till någon eller flera aspekter av barnets individuella omständigheter vid bedömningar av barnets bästa.

Vid bedömning av barnets bästa visar kartläggningen att domstolen i 50 procent av bedömningarna, inte tar hänsyn till den akuta faran det kan innebära för barn att utsättas för våld och vilka konsekvenser våldsutsatthet kan innebära för barnets hälsa och utveckling på sikt. Detta är oberoende av om det handlar om en enskild våldshändelse eller omfattande, upprepat och systematiskt våld.

I 30 procent av bedömningarna tar domstolen delvis hänsyn till uppgifterna om våld, vilket innebär att konsekvenserna av samtliga uppgifter om våld eller andra övergrepp som framförs/framkommer i målet inte beaktas heller i dessa mål.

Få domstolar utgår från generell kunskap om barn som utsatts för våld, exempelvis att våldsutsatta barn generellt kan antas behöva mer trygghet, stabilitet och känslomässig lyhördhet från sina omsorgspersoner än barn i allmänhet.⁹⁷ Våldets negativa konsekvenser för barnet kan ställa särskilda krav på föräldrars förmåga till känslomässig omsorg, i synnerhet för den föräldern som utövade våld. Än mindre utgår domstolen från kunskap om vad våld eller andra övergrepp kan få för betydelse för det individuella barnet. Förutom den akuta faran det innebär för barn att utsättas för våld så är våldsutsatthet en risk för barnets hälsa och utveckling.⁹⁸

Flera av de barn som Jämställdhetsmyndigheten samtalade med hade svårt att förstå att de inte blivit skyddade från en våldsutövande pappa trots att de berättat om det våld de utsatts för och berättat att de inte vill träffa honom. För barnen var det självklart att domstolen ska lyssna på barnen eftersom de vet bäst utifrån sin egen situation. ”Sanningen finns hos barnen.” sa ett av barnen. Flera av barnen önskade egna ombud och tycker att det vore bra om barnen fick prata med domaren direkt.

⁹⁷ Sveriges Kommuner och Regioner (2020) M Eriksson et al, Socialstyrelsen (2018).

⁹⁸ A.a.

Sammanfattningsvis anser Jämställdhetsmyndigheten att barns rättigheter behöver stärkas och tillvaratas i högre grad i vårdnad, boende och umgänges mål. Det behöver säkerställas att inga andra intressen går före barnets bästa. För att tillämpa barnets bästa behövs ett starkt barnrättsperspektiv och välgrundade riskbedömningar, vilket GREVIO lyfter i sina rekommendationer till Sverige.⁹⁹ Domstolar och andra berörda aktörer behöver få kunskap om vad konsekvenserna av våldsutsatthet innebär för det enskilda barnet samt vad vilka konsekvenser beslut om gemensam vårdnad, boende eller umgänge kan få för barn som utsatts för våld och fatta beslut där efter.

Sedan 1 juli 2021, efter att granskningen genomfördes, trädde den nya brottsrubriceringen om barnfridsbrott i kraft. Lagen stärker det straffrättsliga skyddet för barn som upplevt våld mellan närstående. Med anledning av detta kommer domstolarna i vårdnad-, boende-, umgänges mål, där det framkommer att barn kan ha bevittnat eller upplevt våld, behöva ta i beaktande att barnet är ett brottsoffer. Detta borde i praktiken leda till ett större fokus på barn som kan ha bevittnat eller upplevt våld i vårdnad-, boende- och umgängesvister jämfört med hur sällan dessa barns utsatthet överhuvudtaget lyfts fram och beaktas i denna kartläggning.

BEHOV AV VIDARE FORSKNING OM GRUPPER I SÄRSKILD UTSATTHET

Mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck är ett allvarligt samhällsproblem som förekommer i alla familjebildningar, både i heteronormativa familjer och regnbågsfamiljer, där en eller flera individer definierar sig som homosexuell, bisexuell, transperson, queer eller intersex (hbtqi). I kartläggningen fanns endast fyra vuxna som identifierade sig som hbtqi-person. Varför denna grupp av föräldrar inte finns representerade i större omfattning har inte varit möjligt att svara på inom ramen för kartläggningen.

Jämställdhetsmyndigheten ser att det finns anledning att undersöka detta vidare. I kartläggningen framkom att endast ett barn är icke-binärt, vilket dock inte utesluter att det kan finnas fler barn även om det inte framkommer av handlingarna i målen. Våld som riktar sig mot barnets könsidentitet, könsuttryck eller sexuella läggning går att utläsa i en av domarna.

I 33 av de 198 målen framkommer det att ett eller flera barn har en funktionsnedsättning. I 78 procent av dessa domar åberopas uppgifter om våld eller andra övergrepp mot barnet, vilket innebär att det åberopas i högre utsträckning för barn med funktionsnedsättning i kartläggningen. Det förefaller gå i samma linje som tidigare studier som visar att barn med funktionsnedsättningar har en ökad risk

⁹⁹ GREVIO/Inf (2018)15.

att utsättas för våld.¹⁰⁰ Våld eller andra övergrepp som riktar sig mot barnets funktionsnedsättning framkommer i ett av de 33 målen. Det betyder inte att förekomst kan uteslutas utan kan bero på att den här typen av våld inte lyfts i domen. Jämställdhetsmyndigheten ser att det kan finnas anledning att undersöka detta vidare. För föräldrar med funktionsnedsättning som lyfter våldsutsatthet har våld som riktar sig mot funktionsnedsättning inte gått att utläsa i något av målen som ingått i granskningen.

KUNSKAP OM HEDERSRELATERAT VÅLD OCH FÖRTRYCK BRISTER

Barn och föräldrar som lever i en hederskontext är en särskilt utsatt grupp då våldet och förtrycket kan utövas av flera familjemedlemmar, släktingar eller personer utanför familjen eller släkten. Det faktum att det under kartläggningen framkommit att domstolen sällan uttryckligen omnämner hedersrelaterat våld och förtryck, tyder på att kunskapen om, och förståelsen för hur hedersrelaterat våld och förtryck kan ta sig uttryck är låg hos domstolarna. Eftersom domstolen inte alltid utgår från att våldet är hedersrelaterat tar de heller inte i beaktande att hedersrelaterat våld och förtryck sällan utgörs av enskilda händelser där våld utövas av en person mot en annan, utan att våldet många gånger är kollektivt sanktionerat och rättfärdigat. I de riskbedömningar som genomförts är det vanligaste att enskilda händelser lyfts och beaktas. Domstolarna behöver för att kunna genomföra adekvata riskbedömningar där man till fullo beaktar riskerna för barnet, ha en förståelse för vad som särskiljer olika former av hedersrelaterat våld och förtryck från annat våld som begås i nära relation. Men också för att beakta vilka konsekvenser utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck kan få för det enskilda barnet eller barnen. Domstolarnas kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck framstår i denna kartläggning som bristfällig.

ÖVERFLYTTNING AV VÅRDNAD OCH BOENDE FRÅN EN FÖRÄLDER SOM UPPGER VÅLDSUTSATTHET SKER SÄLLAN

Att en domstol gör en överflyttning av vårdnaden eller boendet för barnet från en förälder till den andra föräldern med hänvisning till att en förälder som lämnat uppgifter om våld inte tillgodoser barnens behov av en nära god kontakt med den andra föräldern sker sällan.

Av kartläggningen framkommer att det har skett i tre procent av målen. I ett fall flyttades vårdnaden från mamma till pappa, i fyra fall överflyttades boendet från

¹⁰⁰ Sveriges Kommuner och Regioner (2020) M Eriksson et al, Stiftelsen allmänna barnhuset, Jernbro och Landberg (2020).

mamma till pappa och i ett fall flyttades vårdnad och boende från pappa till mamma. Gemensamt för målen är att risk för våld eller andra övergrepp inte bedöms eller konstateras vilket innebär att det inte kan uteslutas att det finns risk att de barn målen berör kan tvingats att bo med förälder där våld eller övergrepp kan ha förekommit.

ÖVERENSKOMMELSER FASTSTÄLLS TROTS UPPGIFTER OM VÅLD OCH ANDRA ÖVERGREPP

Domstolens uppdrag att verka för överenskommelser mellan föräldrar får större genomslag än lagstiftarens intentioner om skydd för våldsutsatta barn och vuxna.¹⁰¹ I 61 procent av målen där det finns uppgifter om våld eller andra övergrepp har domstolen fastställt föräldrars överenskommelse. Av förarbeten framgår att domstolen har en generell skyldighet att, om det är lämpligt, verka för samförståndslösningar som är förenliga med barnets bästa.¹⁰² Det förs ingen närmare diskussion för när detta kan anses vara olämpligt. Det förekommer inte heller en diskussion i förhållande till resonemanget som förs kring vikten av riskbedömning och att en förälder som utövat våld mot barnet eller annan familjemedlem inte bör ha del i vårdnaden. Inte heller utifrån utgångspunkten att barn har en absolut rätt att inte själv bli utsatt för våld, övergrepp eller annan kränkande behandling.¹⁰³ Den generella skyldigheten att verka för samförståndslösningar borde enligt Jämställdmyndighetens inte omfatta situationer där det framkommer uppgifter om våld eller andra övergrepp. Det finns tidigare studier som visar på att ärenden med uppgifter om våld i mellan vart fjärde och vart femte ärende har avgjorts utan huvudförhandling.¹⁰⁴

I de 100 överenskommelser som granskats, där det framkommer uppgifter om våld eller andra övergrepp, har barnets situation eller riskerna för barnet inte utretts av domstolen. Tingsrätten har i stort sett uteslutande fastställt överenskommelsen med en standardskrivning att överenskommelsen anses vara i enlighet med barnets bästa. Av kartläggningen har det framgått att domstolen verkat för att överenskommelser ska komma till stånd, även i de fall det med hänsyn till de allvarliga uppgifter om våld eller andra övergrepp som framkommer, borde anses direkt olämpligt. Det är inte möjligt att i dessa mål exempelvis utläsa huruvida den ena föräldern går med på en överenskommelse på grund av rädsla för den andra

¹⁰¹ Prop. 2005/06:99.

¹⁰² A.a.

¹⁰³ A.a.

¹⁰⁴ Bruno, 2015.

föräldern, om en förälder tvingas ombesörja umgänge med den andra mot barnets vilja.

Eftersom det genom kartläggningen framkommer uppgifter om både omfattande och systematiskt våld, hedersrelaterat våld och förtryck och multipel våldsutsatthet så blir det tydligt att det finns stora risker med domstolens generella skyldighet att verka för dessa överenskommelser om det inte är olämpligt. Det finns enligt Jämställdhetsmyndigheten inte bara en risk att domstolens beslut inneburit en fortsatt utsatthet för våld eller andra övergrepp för förälder eller partner, vanligast en kvinna utan också att ett stort antal barn fått bo med eller ha umgänge med en våldsutövande förälder.

Att få föräldrar att komma överens förutsätter att det finns ett jämlikt maktförhållande dem emellan. I situationer där den ena föräldern utövar våld mot den andra finns det alltid en maktobalans som föranleder att ett samarbete och en samförståndslösning dem emellan riskerar att ge uttryck för det maktförhållandet, snarare än en faktisk vilja. Det är av vikt att domstolarna skiljer på två typer av vårdnadstvister, uppbrott från relationer där det förekommer våld mot förälder eller partner eller barn och separationer där föräldrar har en konflikt eller samarbetssvårigheter vilket även lyfts fram i andra rapporter som kartlagt vårdnadsfall.¹⁰⁵

Utifrån att det i kartläggningen framkommit att överenskommelser fastställs i hög omfattning i mål där det finns uppgifter om våld eller andra övergrepp behöver berörda aktörer fundera över hur oavsedda negativa konsekvenser ska förebyggas i och med den lag som kommer träda i kraft 1 januari 2022, Lag (2021:530) om informationssamtal.¹⁰⁶

REKOMMENDATIONER FRAMÅT

Jämställdhetsmyndigheten anser att:

- Domstolar är i behov av mer kunskap om mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer inklusive hedersrelaterat våld och förtryck och våld mot barn och beakta och omsätta kunskapen i praktiken. Vid beslut om vårdnad-, boende och umgänge behöver domstolen ta i beaktande vad konsekvenserna av våldsutsatthet innebär för våldsutsatta, det enskilda barnet och grupper i särskild utsatthet samt vilka konsekvenser beslut om vårdnad, boende eller umgänge kan få för det enskilda barnet.

¹⁰⁵ROKS, Diesen (2021) ROKS, Diesen (2016).

¹⁰⁶ Prop. 2020/21:170.

- Domstolens riskbedömningar behöver metod utvecklas och grundas på metoder med stöd i forskning.
- Jämställdhetsmyndigheten får i uppdrag att sprida kunskap och erfarenheter till berörda aktörer samt följa upp arbetet utifrån genomförd kartläggning och resultat.
- Barn är rättighetsbärare och deras rättigheter enligt barnkonventionen och annan lagstiftning behöver stärkas och tillvaratas i högre utsträckning.
- När domstolarna verkar för överenskommelser är det av vikt att domstolarna utreder och skiljer på två typer av vårdnad-, boende-, och umgängestvister. Uppbrott från relationer där det förekommer våld eller andra övergrepp mot förälder eller partner eller barn och separationer där föräldrar har en konflikt eller samarbetssvårigheter. Domstolen bör inte verka för överenskommelser när det framkommer uppgifter om våld eller andra övergrepp.

REFERENSLISTA

- Agenda for Sustainable Development, Transforming our world: the 2030 (2015).
- Axberg, U, Broberg, A, Eriksson, M, Hultmann, O, Iversen, C (2018). *Utveckling av bedömningsmetoder för barn som utsatts för våld i sin familj. Rapport från en fortsättningsstudie*. Göteborg: Göteborgs universitet, Psykologiska institutionen
- Ballard, R. H., Holtzworth-Munroe, A., Applegate, A. G., & Beck, C. J. A. (2011). *Detecting intimate partner violence in family and divorce mediation: A randomized trial of intimate partner violence screening*. Psychology, Public Policy, and Law,
- Barnombudsmannen (2005) *När tryggheten står på spel*. Stockholm: Barnombudsmannen.
- Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 (2013)
- Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 13 (2011)
- Beck, C. J. A., & Raghavan, C. (2010). *Intimate partner abuse screening in custody mediation: The importance of assessing coercive control*. Family Court Review
- Bergman, A-S. & Rejmer, A. (2017): *Parents in child custody disputes: Why are they disputing?* Journal of Child Custody, DOI: 10.1080/15379418.2017.1365320
- BRIS (2020) *Min tur att berätta*, BRIS.
- Broberg, A., Almqvist, K., Eriksson, M., Cater, Å. K., Grip, K., Axberg, U., Hultmann, O., Iversen, C., Röbbäck de Souza, K., Draxler, H., Appel, P. & Hjärthag, F. (2015) *iRisk – Utveckling av bedömningsinstrument*
- Bruno, L. (2015) *Contact and Evaluations of Violence: An Intersectional Analysis of Swedish Court Orders*. International Journal of Law, Policy and The Family,
- Brå (2007) *Utvecklingen av dödligt våld mot kvinnor i nära relationer*, rapport 2007:6. Stockholm: Brottsförebyggande rådet
- Campbell, J.C., Glass, N., Sharps, P.W., Laughon, K., & Bloom, T. (2007). *Intimate partner homicide: Review and implications of research and policy*. Trauma, Violence & Abuse
- CEDWA, *The Convention on the Elimination of all sorts of Discrimination against Women* (1979) Declaration on the Elimination of Violence against Women (1993).
- Diesen, E. (2016) *Våld och vårdnad*. ROKS Stockholm:
- Diesen, E. (2021) *Våld och vårdnad*. ROKS Stockholm:
- Ekbrand, H. (2006) *Separationer och mäns våld mot kvinnor*. Göteborg: Göteborgs universitet, doktorsavhandling
- Eriksson, M. (2003) *I skuggan av Pappa*. Familjerätten och hanteringen av fäders våld. Uppsala: Uppsala universitet / Stehag: Förlags AB Gondolin.
- Eriksson, M & Näsman, E (2011) *När barn som upplevt våld möter socialtjänsten – om barns perspektiv, delaktighet och giltiggörande*. Stockholm: Gothia.
- Fields, M. D. (2008) Getting Beyond “What Did She Do to Provoke Him?” *Comments by a Retired Judge on the Special Issue on Child Custody and Domestic Violence, Violence Against Women*,
- Franci, L.a, Millea, P. & Sharman, R. (2019). *Addressing family violence post separation – mothers and fathers’ experiences from Australia*, Journal of Child Custody

- FN:s konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2006).
- Föräldrabalk (1949:381)
- Goodman, G.S. & A. Melinder, (2007) *Child witness research and forensic interviews of young children: A review*. Legal and Criminological Psychology
- GREVIO/Inf (2018)15.
- Harrison, C. (2008). *Implacably hostile or appropriately protective? Women managing child contact in the context of domestic violence*, Violence Against Women
- Hiitola, J. & Hautanen, T. (2017) *Assessing violence in the family – social work, courts, and discourses*, Nordic Social Work Research,
- Hultmann, O., Axberg, U., Broberg, A., Eriksson, M., Iversen, C. (2020) *Användbarhet och genomförbarhet av en strukturerad risk- och skyddsintervju med våldsutövande pappor*. Göteborg: Göteborgs universitet, Psykologiska institutionen.
- Isdal Per, (2001) *Meningen med våld*
- Khaw, L., Bermea, A. M., Hardesty, J. L., Saunders, D., Whittaker, A. M., (2021). “*The System Had Choked Me Too*”: *Abused Mothers’ Perceptions of the Custody Determination Process That Resulted in Negative Custody Outcomes*, Journal of Interpersonal Violence
- Lag (2021:530) om informationssamtal
- McIntosh, J. Well, Y., & Lee, J. (2016). *Development and validation of the Family Law DOORS*, Psychological Assessment 28(11):1516–1522.
- McIntosh, J.E., & Ralfs, C. (2012a). *The FL-DOORS Detection of Overall Risk Screen Framework*. Canberra, Australia: Attorney-General’s Department.
- McIntosh, J.E., & Ralfs, C. (2012b). *The Family Law FL-DOORS Handbook*. Canberra, Australia: Attorney General’s Department.
- MFoF, (2018) *Handläggningsstödet för socialnämndernas arbete med riskbedömningar i ärenden om vårdnad, boende och umgänge*.
- Olszowy, L., Jaffe, P. G., Campbell, M., & Hamilton, L. H. A. (2013). *Effectiveness of risk assessment tools in differentiating child homicides from other domestic homicide cases*. Journal of Child Custody: Research, Issues, and Practices
- Prop. 2005/06:99. *Nya vårdnadsregler*
- Prop. 2020/21:170. *Barn som bevittnar brott*
- Prop. 2020/21:150. *Ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister*
- Rosen, L. N., & O’Sullivan, C. (2005). *Outcomes of Custody and Visitation Petitions When Fathers Are Restrained by Protection Orders*. The Case of the New York Family Courts, Violence Against Women
- Skr. 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*.
- Socialstyrelsen (2016) *Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer*.
- Socialstyrelsen (2011) *Familjerätten och barnet i vårdnadstvister. Uppföljning av hur 2006 års vårdnadsreform slagit igenom i socialtjänstens arbete*
- Socialstyrelsen (2015) *Kvalitet i skyddade boenden*
- Socialstyrelsen, *Grundbok i BBIC- Barns behov i centrum* (2018)

Socialstyrelsens dödsfallsutredningar 2016–2017 (2018)

Socialstyrelsen (2021) Utbildningsmaterial, *Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld*

SOU 2005:43 *Vårdnad-Boende-Umgänge. Barnets bästa, föräldrars ansvar*

SOU 2017:6 *Se barnet!*

SOU 2017:112 *Ett fönster av möjligheter-Stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende*

Smart, C.; Bren N. och Wade, A. (2001) *The changing experience of childhood. Families and Divorce*. Cambridge: Polity.

Stiftelsen Allmänna barnhuset (2020) *Multipelt utsatta barn*, Jernbro och Landberg

Sveriges Kommuner och Regioner (2020) M Eriksson et al, *Barn som upplever våld. Att stödja barn och bedöma föräldrars omsorgsförmåga*.

Walker, L. E. A. (2020) *Nonjudicial Influence on Family Violence Court Cases*, American Behavioral Scientist, 64(12) 1749–1767

Överlien Carolina (2010) *Children exposed to domestic violence, Conclusions from the Literature and Challenges Ahead*. Journal of social work (artikel)

Länkar till webbsidor

www.mfof.se

<https://skatteverket.se/privat/folkbokforing/skyddadepersonuppgifter.4.18e1b10334ebe8bc80001711.html>

<https://www.rfsl.se/hbtqi-fakta/begreppsordlista/>

<https://www.domstol.se/domstolsverket/>

BILAGA 1

VÅLD OCH TVISTER OM VÅRDNAD, BOENDE, UMGÄNGE – AKTUELL KUNSKAP

INLEDNING

Nedan följer en sammanställning av aktuell forskning och kunskap utifrån uppdragets frågeställning, på vilket sätt uppgifter om våld eller andra övergrepp av en förälder mot den andra föräldern eller en partner eller ett barn framförts i vårdnads-, boende- och umgänges mål och i vilken utsträckning de beaktats i sådana domar. Genomgången inkluderar även forskning som berör i vilken grad barn, och då i synnerhet våldsutsatta barn, kommit till tals dessa mål. Fokus ligger på svensk forskning, vilken dock även relateras till befintliga studier internationellt.

Det finns generellt lite svensk forskning om våld och vårdnads-, boende- och umgänges mål. För att kunskapsläget trots det ska bli tydligt inkluderar den här sammanställningen dels arbeten publicerade i olika vetenskapliga fora, som vetenskapliga tidskrifter eller universitet och högskolor (till exempel doktorsavhandlingar), dels offentligt tryck och rapporter från myndigheter samt rapporter från praktiskt verksamma. I ett par fall har även mer omfattande examensarbeten inkluderats i underlaget för att de bedömts vara av tillräcklig kvalitet.

UPPGIFTER OM VÅLD I MÅL OM VÅRDNAD, BOENDE ELLER UMGÄNGE

De tidigare genomgångar av förekomsten av uppgifter om våld i mål om vårdnad, boende eller umgänge vilka genomförts inom ramen för offentliga utredningar har visat att det handlar om drygt en tredjedel av målen i tingsrätten (36 procent enligt SOU 2005:43; 35 procent enligt SOU 2017:6). Det finns också en svensk studie som tyder på att andelen ärenden där det förs fram uppgifter om våld kan vara så hög som runt hälften av fallen (52 procent, Bergman & Rejmer, 2017). Vidare pekar befintliga studier och rapporter på att ärenden med uppgifter om våld inte alltid resulterar i en huvudförhandling i domstol. I en genomgång av samtliga ärenden från tre tingsrätter under en tvåårsperiod identifierades 196 fall där det fanns uppgifter om våld, och av dessa hade mellan vart fjärde och vart femte ärende avgjorts utan huvudförhandling (Bruno, 2015).

En annan indikation på omfattningen av uppgifter om våld i fall av konflikter mellan icke-sammanlevande föräldrar rörande gemensamma barn ges av studier av

samarbetssamtal och liknande insatser. En uppföljning av ett försök att systematiskt upptäcka våld i samband med samarbetssamtal vid Familjerättsbyrån i Göteborg gav vid handen att 37 procent av kvinnorna och 17 procent av männen som kom för samarbetssamtal hade upplevt våld. För kvinnorna handlade det nästan enbart om våld från en man som de hade eller hade haft en relation med (Andersson, Andreasson & Wahlsten, 2011). I en studie av en försöksverksamhet kallad "Samverkansteam" vars syfte var att tidigt upptäcka fall av konflikter mellan ej sammanlevande föräldrar och att förebygga tvister i domstol, rapporterade 39 procent av kvinnorna och 17 procent av männen att de på grund av den andra föräldern varit rädda eller oroade för sin egen säkerhet under det senaste året (Eriksson, Bruno & Klingstedt, 2018). Den sammantagna bilden från ett systematiskt arbete med att kartlägga tecken på risk vid första kontakten med verksamheten var att en majoritet av kvinnorna (69 procent) och knappt hälften av männen (49 procent) rapporterade indikationer på utsatthet för våld från barnets andra förälder (ibid.).

Bryter man ner siffrorna från tidigare rapporter om andelen mål där det finns uppgifter om våld mot parter/den andra förälder och våld mot barn har andelen våld mot partner/den andra föräldern legat på mellan knappt var tredje och vart fjärde ärende (31 procent i SOU 2005:43 och 26 procent i SOU 2017:6) och våld mot barn på mellan 16 (SOU 2005:43) och 13 procent (SOU 2017:6). Man kan notera att medan andelen våld mot barn ligger i linje med omfattningen på våld mot barn som rapporteras i befolkningsstudier (Jernbro och Janson, 2017) är andelen kvinnor och män som i familjerättsliga sammanhang rapporterar att de varit utsatta för våld av en partner betydligt högre än vad som framkommer i studier av våldets omfattning på befolkningsnivå. I befolkningsundersökningen från Nationellt Centrum för Kvinnofrid att uppgav exempelvis ungefär 14 procent av kvinnorna och cirka 5 procent av männen i undersökningsgruppen att de någon gång efter sin 18-årsdag blivit utsatta för fysiskt våld eller hot om fysiskt våld av en vid våldstillfället aktuell eller tidigare partner (NCK, 2014). Ett annat exempel är studier från Brottsförebyggande rådet som pekar på att 7,0 procent av kvinnorna och 6,7 procent av männen uppger att de hade utsatts för våld i en nära relation under det senaste året (Brå, 2014). I begreppet våld ingår då systematiska kränkningar och förödmjukelser, försök till inskränkning i friheten, hot, trakasserier, misshandel eller sexualbrott av en nuvarande eller tidigare partner. Bryter man ner siffrorna till fysiskt våld rapporterade 2,2 procent av kvinnorna och 2,0 procent av männen att de utsatta för detta under det senaste året (ibid.).

Uppgifterna från Sverige om förekomsten av uppgifter om våld i mål om vårdnad, boende eller umgänge ligger något under men i grova drag ändå i linje med internationella studier, där omfattningen av uppgifter om våld och övergrepp i familjerättsliga mål i domstol uppskattas till mellan 50 och 60 procent, och uppgifter om partnervåld i mellan 40 och 80 procent av ärenden av medling, vilka

är att likna vid samarbetsamtal (Ballard, Holtzworth-Munroe, Applegate, & Beck, 2011; Beck & Raghavan, 2010).

Det har inte genomförts några empiriska studier i Sverige för att bedöma förekomsten av falska uppgifter om våld eller övergrepp i mål som rör vårdnad, boende eller umgänge. Det finns internationella studier som pekar på att det är mycket ovanligt att föräldrar medvetet för fram falska uppgifter (Bala et al., 2007; Johnston et al., 2005). I åtminstone i hälften av fallen har det enligt dessa studier funnits andra oberoende uppgifter som styrker påståendena om våld. När uppgifterna om våld inte kunnat styrkas har påståenden om våld oftast förts fram av en förälder som själv av olika anledningar är övertygad om att uppgifterna stämmer, menar forskarna bakom studierna. Enligt dessa studier är det vanligare att umgängesföräldern – typiskt sett pappan – för fram falska uppgifter, än att det är boendeföräldern – typiskt sett mamman – som gör det (Trocme & Bala, 2005). Från de länder där dessa studier genomförts finns forskning som pekar på att jurister och domare kan ha en tendens att tro att mammor för fram falska uppgifter om våld och övergrepp, då dessa yrkesgrupper saknar tillräcklig kunskap om våld i nära relationer vilket påverkar deras bedömningar och gör att de underskattar risken för våld (Saunders et al., 2013; Saunders et al., 2016).

HANTERING AV VÅLD I RÄTTSPROCESSEN

Domstolens praktik

Av svenska studier framgår att uppgifter om våld inte alltid hanteras på ett sätt som sätter barns säkerhet och möjligheter till återhämtning efter upplevelser av våld i fokus. Tidigare kartläggningar och genomgångar av domstolarnas praktik har pekat på att i vissa fall där det finns uppgifter om våld underlåter domstolen helt att diskutera risker för barn, till och med i fall där det finns en dom i en brottmålsprocess (Barnombudsmannen, 2005; Diesen, 2016). En genomgång av domar från 48 tingsrätter under 2012 och 2013 visar att 2006 års vårdnadsreform och dess starkare betoning på riskbedömningar då inte hade fått ett tydligt genomslag i tingsrätternas praktik, samt att det var andra skäl än våld som tenderade att ligga till grund för domstolens beslut (Söderberg, 2013). Enligt 2014 års vårdnadsutredning har situationen förbättrats på så sätt att domstolarna i högre grad redovisat riskbedömningar än vad som varit fallet i tidigare genomgångar av domar (SOU 2017:6). De uppgifter som redovisas av 2014 års vårdnadsutredning tyder dock inte på att det skett radikala förbättringar när det gäller hur kravet på att göra en riskbedömning hanteras i praktiken. Vårdnadsutredningens slutsats är visserligen att tingsrätterna i alla fall delvis redovisar en riskbedömning i domen i cirka två tredjedelar av fallen där det finns uppgifter om våld (SOU 2017:6, s. 338), och att tingsrätterna gjort en riskbedömning i tre fjärdedelar av de mål där någon form av övergrepp åberopats (SOU 2017:6, s. 339). Samtidigt konstateras i betänkandet att det många gånger

varit svårt för utredningen att avgöra om den som utfört socialtjänstens utredning respektive den som dömt i målet verkligen värderat risk på ett sådant sätt att man kan anse att en riskbedömning gjorts (SOU 2017:6, s. 337). Det påpekas att det till exempel är ovanligt att socialtjänstens riskbedömning genomförs med hjälp av en specifik metod. När det gäller tingsrätternas riskbedömning har den ofta bestått av en redogörelse och värdering av omständigheterna som liknar den som en domstol gör vid ställningstagande till bevisfrågorna i ett brottmål (SOU 2017:6, s. 340). Den bild som framträder ur 2014 års vårdnadsutredning ligger i linje med vad som framkommit i tidigare granskningar och även om läget förbättrats något var läget fortfarande att riskbedömningar i mål om vårdnad, boende eller umgänge varken är transparenta eller grundade på metoder med stöd i forskning.

Vidare dokumenterar 2014 års utredning en praktik där domstolen i vissa fall bortser från väl dokumenterade uppgifter om våld. Det finns även andra svenska studier som pekar på problem i domstolens praktik. I den ovan nämnda studien av domar från tre tingsrätter där det förts fram uppgifter om våld gick det till exempel inte att se något tydligt samband mellan uppgifterna om våld och tingsrättens beslut att begränsa barnets umgänge med den förälder som enligt framförda uppgift utövade våld. Skydd av barnet i form av ett begränsat umgänge hade i stället ett samband med att den våldsutövande föräldern – i dessa fall pappan – hade ett namn som indikerar utomnordisk bakgrund (Bruno, 2015).

Den sammantagna bilden av genomgångar av domstolens praktik tyder på att det varit svårt att få lagstiftarens intentioner om skydd för våldsutsatta barn och vuxna att få ett tydligt genomslag hos domstolarna. Utifrån forskningen kan dessa svårigheter delvis förstås mot bakgrund av den vidare politiska kontexten runt tvister om vårdnad, boende eller umgänge. Rättsvetenskapliga och rättssociologiska studier synliggör att uppgifter om våld ska hanteras inom ramen för en politik och lagstiftning där fokus sedan decennier tillbaka ligger på samarbete mellan föräldrar och där det ingår i både socialtjänstens och domstolens uppdrag att verka för överenskommelser mellan föräldrar (Rejmer, 2003, Schiratzki, 1997). Av tidigare studier av rättsprocessen framgår att i den här kontexten blir hanteringen av våld i vårdnads-, boende- och umgängeärenden en komplex fråga för såväl socialtjänstens utredare som för domstolen. Ett exempel är hur uppgifter som i ett annat sammanhang kan stärka en förälders trovärdighet som brottsoffer, som polisanmälan om våld, kan uppfattas på ett annat sätt i processer rörande vårdnad, boende eller umgänge. I familjerättsliga tvister kan uppgifter om exempelvis en polisanmälan i stället tolkas av socialtjänst och domstol som att det handlar om en förälders (i typfallet mamman) försök att framställa medföräldern (i typfallet pappan) i dålig dager för att få fördel i den rättsliga tvisten, inte som ett försök att skydda barnet eller föräldrarnas själv från våld. Att professionella i rättsprocesser kring vårdnad, boende och umgänge kan ha en tendens att tolka uppgifter om våld negativt, som en förälders sätt att försöka påverka rättsprocessen på ett otillbörligt sätt, rapporteras såväl i svenska (t.ex. Ingrid, 2014) som

internationella studier (t.ex. Fields 2008, Harrison 2008, Hiitola och Hautanen, 2016).

Socialtjänstens utredningar

När det gäller de vårdnads-, boende- och umgängesutredningar från socialtjänsten som ligger till grund för domstolens beslut används idag inte någon specifik metod eller modell. Det stöd som finns för utredare är allmänna råd, en handbok och ett handläggningsstöd avseende riskbedömningar som kompletterar de allmänna råden och handboken (HSLF-FS 2017:51; MFoF 2018; Socialstyrelsen, 2012).¹⁰⁷ Det finns däremot inte något mer detaljerat handläggningsstöd för själva utredningarna som motsvarar det handläggnings- och dokumentationssystem som används vid utredningar enligt Socialtjänstlagen om barns behov av skydd och stöd (Socialstyrelsen 2018a). Svenska studier pekar på att det i praktiken kan skilja sig stort mellan kommuner och handläggare hur vårdnads-, boende- och umgängesutredningarna genomförs och att det underlag domstolen får kan variera betydligt när det gäller struktur, innehåll och omfång (Rejmer, 2003; Rejmer, 2014). Så är även fallet i ärenden med våld. Det är inte givet att vårdnads-, boende-, umgängesutredaren tar del av tidigare utredningar inom socialtjänsten om barns behov av skydd och stöd (Rejmer 2014), det varierar mellan kommuner och handläggare i vilken grad och på vilket sätt utredarna efterfrågar och hanterar uppgifter om våld (Dahlkild-Öhman 2011; Eriksson 2003) samt hur våldet presenteras i underlaget till domstolen (Sundhall, 2012). Att variationer mellan handläggare och brister i att beakta risker förknippade med våld såväl i vårdnads-, boende- och umgängesutredningar som i de efterföljande besluten i domstol kan få allvarliga negativa konsekvenser för våldsutsatta föräldrar och barn framgår av såväl svensk (t.ex. Bruno, 2016, Ekbrand, 2006, Eriksson, 2003) som internationell forskning (t.ex. Francia et al. 2019; Khaw et al., 2021; Laing, 2017; Miller och Manzer, 2021; Rosen och O'Sullivan, 2005; Walker, 2020). Internationellt finns exempel på större studier om kunskapsnivå hos handläggare/ utredare i familjerättsliga tvister när det gäller våld i nära relationer (t.ex. Hans et al. 2014). Motsvarande aktuella och representativa studier om kunskapsnivån hos svenska vårdnads-, boende- och umgängesutredare inom socialtjänsten saknas.

De översikter som finns är kartläggningar av socialtjänstens praktik, vilka visar att 2006 års reformer fått ett tydligare genomslag hos utredarna i socialtjänsten, jämfört med tingsrätterna. En uppföljning av 2006 års reform som Socialstyrelsen genomförde 2010 visade att en riskbedömning fanns dokumenterad i 38 procent av utredningarna, vilket var en förbättring jämfört med 31 procent av utredningarna år 2005 (Socialstyrelsen, 2011). När 2014 års vårdnadsutredning gjorde sina undersökningar blev bedömningen att utredningen i mål där det finns uppgifter om

¹⁰⁷ Se <http://www.mfof.se/>

våld i cirka 9 fall av 10 i alla fall delvis innehåller en dokumenterad riskbedömning (SOU 2017:6, s.338). Här bör dock samtidigt uppmärksammas att dessa bedömningar sällan genomförts genom metoder med stöd i forskning (se vidare avsnittet nedan om riskbedömningar).

Umgängesstöd och våld

I vissa fall beslutar domstolen om att umgänge ska ske med umgängesstöd. Det saknas aktuella studier av i vilken grad domstolar fattar beslut om umgängesstöd i ärenden med våld, hur underlaget för dessa beslut ser ut och hur besluten följs upp. Socialstyrelsen gjorde relativt snart efter att lagändringen om umgängesstöd trädde i kraft en kartläggning av kommunernas arbete med umgängesstöd (Socialstyrelsen 2013). När det gäller våld framgår det av studien att av för de 1 400 barnen med interimistiska beslut och de 700 barnen med dom om umgänge med umgängesstöd har det uppskattningsvis förekommit uppgifter om våld i 700 ärenden som rör barn. Undersökningen visade att frågor om umgängesstöd är svåra att hantera både för domstolen och för socialnämnden, och i rapporten lyfts bland annat fram att det finns brister i hur domstolen efterfrågar underlag från socialnämnden inför ett beslut om umgängesstöd, och även brister rörande socialnämndens kontakt med barnet både före, under och efter beslut om umgängesstöd, att umgängesstödspersonens roll är ofta otydlig för alla involverade, att socialnämnden inte tydliggjort för alla involverade hur uppföljning under pågående uppdrag ska gå till samt att avslutat uppdrag sällan följs upp. Av undersökningen framgår också att alla socialnämnder inte har möjlighet att anpassa umgängesstödet till barnets behov vilket medför att rätten anpassar beslutet om umgängesstödet till de resurser socialnämnden har. Den typ av generella brister som Socialstyrelsen påtalar torde kunna innebära särskilda risker för barn i ärenden där det förekommer våld. Det framgår också av kartläggningen att särskilt för barn som upplevt våld kan umgänge med umgängesstöd innebära en stor otrygghet, tvärt emot vad som var avsikten med reformen om umgängesstöd.

Även en mindre studie av insatsen umgängesstöd pekar på att ärenden med våld kan utgöra en relativt stor del av den totala ärendemängden i en umgängesstödsverksamhet. Studien visar också att domstolar i vissa fall underskattar risker och påfrestningar för de utsatta i ärenden med väl grundade uppgifter om våld (Bergman och Eriksson, 2018). Här kan noteras att den här studien av umgängesstöd visar att den personal som finns i rummet till stöd för barnet kan ha en tendens att utgå från att de våldsutsatta föräldrarna (i dessa fall mammor) kommer med ogrundade påståenden om våld, snarare än att våldet är en realitet. Därmed kan den personal som ska finnas som ett stöd för våldsutsatta barn under umgänget underlåta att uppmärksamma dessa barns eventuella upplevelser av otrygghet och rädsla vid umgänge (ibid.).

Samarbetssamtal och våld

Ett led i hanteringen av tvister om vårdnad, boende eller umgänge kan vara samarbetsamtal efter remiss från domstol. Det finns idag inga effektstudier av de samarbetsamtal som genomförs i Sverige, vilket betyder att det finns begränsad kunskap om hur effektiva de är i att förebygga konflikter respektive om vilka positiva eller negativa effekter de får för barn och föräldrar. En kartläggning av föräldrars och samtalsledares erfarenheter av samarbetsamtal som genomförts av Socialstyrelsen och Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd visar å ena sidan att arbetet med att uppmärksamma våld i kontexten av samarbetsamtal har förbättrats, sett i förhållande till tidigare kartläggningar. Å andra sidan framgår att mindre än hälften av samtalsledarna har en längre vidareutbildning och att nästan hälften saknar utbildning för att arbeta med samarbetsamtal. Vidare saknar ett stort antal samarbetsamtalsledare utbildning i kris- och konflikthantering, barns behov och metoder för att samtala med barn. Kartläggningen visar också att en fjärdedel av kommunerna sällan gör någon inventering för att ta reda på om det är lämpligt med samarbetsamtal, att samtalsledarna i flertalet kommuner inte använder specifika modeller, metoder, verktyg eller bedömningsinstrument under samtalen samt att målet och effekten av samtalen sällan följs upp. Dessa resultat gäller även ärenden med våld. Det står också klart att barn sällan kommer till tals i samband med samarbetsamtal (MFoF, 2016). Samarbetssamtal är därmed ett område där det finns klara kvalitetsbrister i förhållande till att upptäcka, bedöma och hantera ärenden med våld. Möjliga konsekvenser av den typen av brister illustreras av resultat från en svensk doktorsavhandling om våld och skilsmässor. Studien pekar bland annat på våldsutsatta kvinnors dåliga ”förhandlingsläge” i samarbetsamtal och hur detta kan få till följd att den utsatta föräldern avstår både från att kräva ekonomisk ersättning och från att kräva vårdnads- och umgängesarrangemang som är tillräckligt trygga (Ekbrand 2006. Jfr t.ex Feresin et al. 2018).

Samarbetssamtal är den svenska formen av medling mellan ej sammanlevande föräldrar. I många länder avråds från medling i ärenden med våld vilket innebär att internationella studier om medlingens effekter utesluter ärenden med våld (Shaw, 2010). Det innebär att kunskapsunderlaget generellt är osäkert när det gäller medling i kontexten av våld. Det finns dock empiriska studier som pekar på att medlare ofta misslyckas att uppmärksamma ärenden där det förekommer våld, i upp till hälften av fallen med våld (till exempel. Johnson et al. 2005). Forskare har också påpekat att den lösnings- och framtidsorienterade inriktning som ligger i medlingsuppdraget gör att fokus tenderar att flyttas bort från historien med våld och de risker som våldet kan innebära. Även komplexiteten i tvistiga ärenden kan göra det svårt för medlare att hålla kvar fokus på våldet. Om våldet inte uppmärksammas leder medling till negativa konsekvenser för de föräldrar som utsatts för våld (Laing 2017).

Lösningar som tar hänsyn till våld och risk

Internationellt finns exempel på modeller med syfte att skapa bättre förutsättningar för socialtjänst och domstolar att fatta beslut som tar hänsyn till våld och grad av risk. En mer utvecklad och citerad modell för differentierade lösningar kommer från en forskargrupp i Kanada som utifrån befintlig forskning om våld, risk och föräldrasamarbete utvecklat ett antal kriterier att ta hänsyn till i bedömningen av lämpliga vårdnads- boende- eller umgängesarrangemang (Jaffe et al. 2008, s. 505, tabell 1). Det handlar om att utredare och domstol behöver ta hänsyn till både våldets allvarlighetsgrad (till exempel hur grovt våld det varit fråga om, hur farligt våldet varit och hur stor risk det finns för dödligt våld), det våldsmönster som präglar relationer (till exempel graden av ojämlikhet i relationen och utövande av makt och kontroll) och i vilken mån det går att urskilja en primär våldsutövare. De olika lösningar som forskarna föreslår utgår från en samlad bedömning av kriterierna och sträcker sig från delat föräldraskap (som kräver en hög grad av samarbete), till parallellt föräldraskap (som bygger på uppdelade ansvarsområden och minimal direktkontakt mellan föräldrar), till ensamt föräldraansvar och stöd till överlämning av barnet, samt ensamt föräldraansvar och ”övervakat” umgänge (Jaffe et al. 2008, s. 505, tabell 2).

Det har inte gått att identifiera motsvarande arbete från en svensk eller nordisk kontext. De exempel på utvecklingsarbete på familjerättsområdet som kan ses här har tenderat att ha fokus på föräldrars överenskommelser utan att särskilt uppmärksamma våld och risk (till exempel. *Konflikt och försoning*, se Blom, 2014; Gabrielsson 2014; Staberg, 2016). Ett undantag är ett utvecklingsarbete som genomförts i Gävle kommun för att utveckla en differentierad modell för samarbetsamtal i ärenden med våld vilken tar hänsyn till risk (Gävle kommun, 2005). Modellen är dock inte utvärderad och det är okänt i vilken grad den spridits till andra kommuner.

RISKBEDÖMNINGAR

Metoder för riskbedömningar

I en tidigare systematisk genomgång av det vetenskapliga stödet för riskbedömningar i samband med utredningar om vårdnad, boende och umgänge konstaterades att det saknas svensk forskning som ger ett tillräckligt vetenskapligt underlag för stöd till socialtjänstens riskbedömningar (Brännström, 2007). Slutsatsen var att det finns ett behov av ett långsiktigt utvecklings- och utvärderingsarbete av riskbedömningsinstrument som kan användas i förhållande till tvister om vårdnad, boende och umgänge. Socialstyrelsen fick i uppdrag att utveckla ett sådant stöd för socialtjänstens arbete, men i uppföljningsrapporten efter 2006 års reform konstaterades att den juridiska komplexiteten i uppdraget gjort att det efterfrågade stödet för riskbedömning dröjt (Socialstyrelsen, 2011:23). Senare övertog Myndighetens för familjerätt och föräldraskapsstöd uppdraget och

har utvecklat det ovan nämnda handläggningsstödet för socialnämndernas arbete med riskbedömningar i ärenden om vårdnad, boende och umgänge (MmFoF, 2018). Handläggningsstödet är dock inte en specifik metod, utan förutsätter att den som genomför en vårdnads-, boende- eller umgängesutredning samlar den information som ska ligga till grund för bedömningen på ett ostrukturerat sätt. Handläggningsstödet innehåller inte heller några specifika anvisningar till hur risk ska tolkas eller hur olika risker ska vägas mot varandra.

Både internationella (Appel & Holden, 1998; Edleson, 1999; Herrenkohl, Sousa, Tajima, Herrenkohl, & Moylan, 2008) och svenska studier (Annerbäck, Sahlqvist, Svedin, Wingren, & Gustafsson, 2012; Janson, Jernbro, & Långberg, 2011; Jernbro & Janson, 2017) visar att i familjer där det förekommer våld mellan vuxna är det vanligt att även barn utsätts för direkt våld. En riskbedömning behöver därför omfatta båda våldstyperna. Dessutom utsätts barnen som ser och hör våld mot sin förälder för en form av psykisk barnmisshandel (Prop. 2020/21:170; SOU 2001:72) och det är idag väl dokumenterat att barns upplevelser av våld kan innebära en rad olika risker ur ett utvecklingsperspektiv (Latzman et al., 2019). Vidare pekar forskningen på att det är viktigt att undersöka barnets strategier och agerande. Barn försöker på olika sätt hantera både sin livssituation och specifika situationer med våld. De kan agera för att skydda sig själva, syskon eller förälder, vilket kan innebära att de då blir direkt utsatta för våld (Edleson et al., 2007; Edleson et al., 2008; Överlien, 2010; Överlien, 2012).

Man kan dock konstatera att i de fall socialtjänsten använder sig av något mer strukturerat riskbedömningsinstrument, vilket generellt anses ge säkrare bedömningar (Brännström, 2007) handlar det i första hand om instrument utvecklade för att bedöma partnervåld och då *våldsutövarens farlighet* (som FREDÅ, SARA eller PATRIARK, se Socialstyrelsen, 2011). Riskbedömningen tenderar då att reduceras till farlighetsbedömning med fokus på partnervåld, medan riskbedömning med fokus på barnets direkta utsatthet för våld, barnet *upplevelser av rädsla* respektive *utvecklingsrisker* förknippade med exempelvis återupprepade upplevelser av våld och bristande möjligheter till återhämtning kan få mycket lite utrymme (Eriksson & Dahlkild Öhman, 2015). Konstruktörerna av en av de mer holistiska modeller för riskbedömningar som finns utvecklade och då specifikt för familjerättsområdet sammanfattar problemen med befintliga metoder och metodstöd med att de har en eller flera av följande brister: de är inriktade på en snäv definition av risk, är inte utvecklade för att hantera risk i kontexten av separation, är inriktade på subjektiva upplevelser snarare än beteenden som pekar på våld, de hanterar inte samexistensen av olika problem (som våld både mot vuxna och mot barn, beroende/missbruk, psykisk ohälsa) eller omgivningsfaktorer (som religiös betydelse av separation, brist på stöd) är inte utformade för att kunna användas i olika professionella kontexter och av olika professioner, är ofta inriktade på antingen offer eller förövare men mer sällan på båda, och ingen modell fångar de utvecklingsmässiga riskerna för barn

(McIntosh et al., 2016). Här kan tilläggas att inte heller *barnets agerande* uppmärksammas i tillräcklig utsträckning. Det är generellt få instrument, modeller eller metodstöd som integrerat ett barnperspektiv som tar hänsyn till såväl barnets agerande som till barnets upplevelse och utvecklingsrelaterade behov, vare sig det handlar om familjerättsliga tvister eller andra utredningar som rör barn.

I en relativt färsk genomgång av kunskapsläget när det gäller metoder för att bedöma risk ur ett barnperspektiv då det förekommer våld i nära relationer konstateras att det internationellt finns mer än tio olika riskbedömningsinstrument i bruk avseende partnervåld och att dessa har olika användningsområden (Hultmann & Broberg, 2018). De instrument som utvecklats specifikt för att förutsäga partnervåld har enligt några studier visat sig öka precisionen i bedömningarna, men då bara marginellt. Det saknas också longitudinella studier, studier som preciserar utfall (t.ex. handlar det om dödligt våld, återfall i våld och/eller allvarligt våld?) och studier där det tydligt framgår om instrumentet har använts så som konstruktörerna avsett att det ska användas. Flera av de instrument som hör till kategorin strukturerad bedömning som har översatts och används i Sverige inom kriminalvård och socialtjänst (DA [den amerikanska förlagan till FREDA], SARA, SAVRY, PATRIARK) har också visat sig ha måttlig prediktiv validitet när det gäller återfall (Belfrage et al., 2012; Kropp & Gibas, 2010). När det gäller riskbedömningsinstrument som fokuserar risken för barnmisshandel visar kartläggningen att det finns få studier på det området. Enligt några av de studier som genomförts finns det stöd för strukturerade riskbedömningar medan andra pekar i en annan riktning och inte tyder på att strukturerade bedömningar har några fördelar (Hultmann & Broberg, 2018). Författarna pekar också på det faktum att de instrument som utvärderats ofta inte har använts enligt konstruktörens rekommendationer, vilket gör det svårt att utvärdera dem. Det saknas också en professionell standard för exempelvis krav på bedömarens kvalifikationer respektive i utbildning i genomförande av riskbedömningen samt tolkningen av resultatet (se Nicholls et al., 2013).

Risken för dödligt våld

Separation och konflikter kring barnen utgör en bakgrund till dödligt våld mot både kvinnor och barn, i svenska såväl som internationella studier (Brå, 2007; Campbell et al., 2007; Olszowy et al. 2013; Socialstyrelsen, 2016; Socialstyrelsen, 2018b). Av Socialstyrelsens dödsfallsutredningar gällande dödligt våld mot barn framgår att det finns en grupp barn som dödat av en förälder som befunnit sig i en kris, som i flera fall orsakats av skilsmässa eller vårdnadstvist. I hälften av de fall där det enligt Socialstyrelsens utredningar av bakgrunden till och omständigheterna till det dödliga våldet mot barn framgått att motivet var hämnd eller altruistiskt, det vill säga omtanke om barnet, hade socialtjänstens familjerättsenhet varit inkopplad

för vårdnads- eller umgängesutredning eller samarbetsamtal (Socialstyrelsen 2016; Socialstyrelsen, 2018b). Relationsproblem, en nyväckt fråga om separation eller tidigare genomförd separation som orsakade stress och konflikter vid tiden för dödligt våld mot barn är omständigheter som identifierats i dödsfallsutredningarna. Mot denna bakgrund blir det viktigt att de riskbedömningsinstrument och metoder som används utformas för att också fånga risken för dödligt våld, såväl mot vuxna som mot barn.

Strukturerade riskbedömningar i Sverige med barnperspektiv

Det finns några olika exempel på modeller för riskbedömningar som används i Sverige vilka inkluderar något slags barnperspektiv. Det handlar åtminstone i två fall om en modell av typen strukturerat stöd till professionella bedömningar, där information av betydelse för bedömningen samlas in på ett strukturerat sätt och där det sedan är handläggaren som gör en samlad bedömning med hjälp av metodstödet. Den ena modellen är utvecklad i Australien, specifikt för att stödja handläggare i att upptäcka och bedöma risk i kontexten av skilsmässor och separationer, Family Law Detection of Overall Risk Screen (FL-DOORS, McIntosh & Raifs 2012a; McIntosh & Raifs, 2012b; McIntosh et al., 2016). FL-DOORS bygger på forskning om risker för barn och föräldrar i kontexten av skilsmässor och separationer och kombinerar standardiserade frågeformulär med metodstöd för fördjupade professionella bedömningar och säkerhetsplanering. Modellen fokuserar ett brett spektrum av möjliga risker för barn och professionella stöds i att ta in alla dessa aspekter i bedömningen av risk och barnets skyddsbehov. Hittills har föräldraversionen av FR-DOORS översatts och prövats i Sverige i en studie av genomförbarhet, medan barnversionen ännu inte finns tillgänglig (Eriksson et al., 2018).

Ett annat exempel är iRisk-intervjuer, som också är ett forskningsbaserat strukturerat stöd till professionella bedömningar av våld i nära relationer och barnmisshandel, vilket har utvecklats av en forskargrupp på uppdrag av Socialstyrelsen (Axberg et al., 2018; Broberg et al., 2015; Eriksson et al., 2020; Hultmann et al., 2020). Modellen är uppbyggd för att stödja handläggare vid informationsinsamling, genomförande av fördjupande risk- och skyddsintervjuer med våldsutsatta respektive våldsutövande föräldrar och barn 5–17 år, samt vid analys och riskbedömning utgående från fem riskområden: våldsutövarens farlighet, barnets agerande, barnets perspektiv, utvecklingsrisker samt akut risk och behov av omedelbara insatser. Hittills har modellen prövats när det gäller genomförbarhet och användbarhet i den sociala barnvården, men inte när det gäller utredningar om vårdnad-, boende- eller umgänge.

Ytterligare ett exempel är Signs of Safety som åtminstone delvis kan ge ett underlag riskbedömning med möjlighet att ställa frågor till barn (Lopéz et al., 2015). Signs of Safety har introducerats i Sverige men har inte prövats som metod

för riskbedömning i någon kontrollerad studie vare sig i Sverige eller internationellt (Socialstyrelsen, 2014; Wheeler & Hogg, 2011).

VÅLD OCH BARNETS PERSPEKTIV

Samtal med barn inom vårdnads-, boende- och umgängesutredningar har dubbla syften. Att barn kommer till tals i tvister om vårdnad, boende eller umgänge är enligt forskningen både en fråga om barns rättigheter och då specifikt rätten till delaktighet, och en fråga om ett tillräckligt kunskapsunderlag för bedömningen av barnets bästa. Socialtjänst och domstolen behöver kunskap dels om barnens åsikt, dels om hur barnen mår och hur deras livssituation ser ut i dagsläget, och barn är den enda tillförlitliga källan till kunskap om deras egna uppfattningar respektive upplevelser (Eriksson & Näsman, 2011). Dock saknas idag en forskningsbas som närmare anger hur samtal med barn bör genomföras inom ramen för vårdnads-, boende-, och umgängesutredningar för att utredningen ska generera den kunskap som behövs om barnets åsikter respektive livssituation och upplevelser. Det saknas generell studier av utredande barnintervjuer i socialtjänstens kontext. Forskningen på området utredande barnintervjuer domineras idag av studier av vittnesförhör i straffrättsliga processer, så kallade forensiska intervjuer. Med utgångspunkt i den här forskningen har vissa intervjuprotokoll pekats ut som evidensbaserade (Fängström, 2017). Det är dock inte givet att evidens utvecklad i ett straffrättsligt sammanhang direkt kan översättas till socialtjänsten. Straffrätten skiljer sig från socialtjänsten, och vittnesförhör skiljer sig på avgörande sätt från de utredande samtal som handläggare behöver föra med våldsutsatta barn för att inom ramen för en vårdnads-, boende- och umgängesutredning kunna bedöma inte bara våldets farlighet utan exempelvis risker ur ett utvecklingsperspektiv. Därför behövs metodutveckling på området, och en intervjumethodik som är anpassad till socialtjänstens sammanhang och uppdrag, inklusive vid vårdnads-, boende- och umgängesutredningar.

Barn som informationskällor om våld

När det gäller barnets livssituation och upplevelser av våld visar forskningen att det generellt sett är en ganska måttlig samstämmighet mellan barns och föräldrars uppgifter om våld mot barn och våld i parrelationer (Hungerford et al., 2010; Hultmann, 2015). Information från det berörda barnet är därför central för att utredare ska kunna bedöma både risken för våld och risken för att barnet inte får sina basala praktiska och känslomässiga behov tillgodosedda (Shlonsky & Wagner, 2005). Aktuella studier pekar på att även yngre barn bör ges möjlighet att komma till tals. Forskning inom forensisk psykologi har visat att barn från ungefär tre års ålder har förmåga att lämna tillförlitliga och trovärdiga uppgifter om övergrepp som de utsatts för (Goodman & Melinder, 2007). Samtidigt pågår debatter mellan forskare om hur man på bästa sätt bör samtala med barn i utredningssammanhang för att tillgodose utredningen syften och samtidigt möjliggöra för barn att komma

till tals om sina upplevelser. Å ena sidan har forskare med utgångspunkt i forensiska intervjuer pekat på risken med slutna intervjufrågor, i synnerhet när det gäller barn som upplevt trauma (Brown & Lamb 2015; Vagni et al. 2015). I linje med det har vissa forskare förespråkat helt öppna intervjufrågor, både vid forensiska intervjuer och vid socialtjänstens utredande samtal med barn i Sverige (Cederborg, 2010). Andra forskare, som detaljstuderat socialt samspel i strukturerade intervjuer med våldsutsatta barn menar dock att forskningsresultaten tyder på att barn kan hantera ledande element i frågor på ett kompetent sätt (Iversen, 2012; Iversen, 2014; Iversen, 2015; Iversen, 2019). Nyare forskning om forensiska intervjuer visar också att det finns problem med dessa, för att barn sällan berättar om våld och övergrepp som intervjuaren inte redan känner till (Goodman & Melinder 2007; Hershkowitz, Horowitz & Lamb, 2005; Hershkowitz, Lamb & Katz, 2014). Forensiska intervjuer fungerar inte heller så väl när det handlar om att få kunskap om barnets emotioner kopplade till misshandel i familjen (Ahern & Lyon, 2013; Lyon et al., 2012). Intervjumetoden fungerar därmed mindre väl när intervjun syftar till att fånga exempelvis barnets upplevelser av otrygghet och rädsla. Det finns också studier som visar att barn är mer benägna att berätta om emotionellt svåra upplevelser vid utvärderande frågor ("Hur kändes det?") än vid öppna frågor (Fängström et al., 2017; Fängström & Eriksson, 2020).

Sammantaget pekar tidigare studier av utredande samtal med barn på att det kan vara viktigt att använda en kombination av öppna, utvärderande och slutna intervjufrågor vid informationsinsamling, för att ett våldsutsatt barn ska få möjligheter att berätta om sina erfarenheter och upplevelser. Det saknas idag dock studier av vilken intervjumetodik som används av svenska vårdnads-, boende- och umgängesutredare vid utredande samtal med barn. Den forskning som finns om våldsutsatta barns möten med vårdnads-, boende- och umgängesutredare respektive medlare i verkställighetsmål tyder på att det varierar stort mellan professionella i vilken mån de samtalar med barn om våld (Dahlkild Öhman 2011; Eriksson och Näsman, 2011), och i vilken grad barnens upplevelser och beskrivningar av våld tillmäts betydelse i bedömningar och förslag till beslut (Röbäck, 2012; Sundhall, 2012).

Våldsutsatta barns åsikter och bedömningar

När det gäller socialtjänstens samtal med barn har Socialstyrelsen kartlagt barns delaktighet i utredningar om vårdnad, boende och umgänge (Socialstyrelsen, 2014). I rapporten konstateras att barns rätt att vara delaktiga är väl förankrad, men att barn i praktiken ändå får olika förutsättningar att komma till tals. Dessa skillnader är bland annat kopplade till ålder där särskilt de yngre barnen ges begränsade förutsättningar att komma till tals. Det är också en betydande grupp av barnen som inte haft något enskilt samtal med utredaren. Det är också värt att notera att medan barnets inställning oftast framgår i utredningen, dokumenterar

socialtjänsten inte i samma utsträckning hur barnets inställning påverkat bedömningen.

Av Socialstyrelsens kartläggning framgår också att drygt en fjärdedel av kommunerna inte använder metoder för att underlätta för barnen i samtalen och att inte alla kommuner anpassar samtalsmiljön till barnen (Socialstyrelsen, 2014). Generellt saknas idag studier av metoder vars syfte är att möjliggöra barns delaktighet, exempelvis genom att fånga barns åsikter om och bedömningar av sin situation (se dock Eriksson, 2018). Kunskapsbasen för metoder i socialtjänstens praktik som syftar till och möjliggör barns delaktighet är därmed begränsad.

I fråga om barns delaktighet och möjligheter att komma till tals i vårdads-, boende- och umgänges mål finns framförallt studier som berör barns delaktighet generellt, men färre som uppmärksammar våldsutsatta barn specifikt. I rättsliga tvister om vårdnad, boende eller umgänge kan det generellt vara en utmaning att balansera krav på att skydda barnet och krav på barns delaktighet (till exempel Dahlstrand, 2004; Singer, 2000). Denna utmaning accentueras ytterligare då det förekommer våld, vilket ställer professionella inför dilemman (Dahlkild Öhman, 2011) och motstridiga bilder av barnet som både utsatt och kompetent (Eriksson, 2011). Existerande studier tyder på att sådana utmaningar och dilemman kan få negativa konsekvenser för barns delaktighet och möjlighet att framföra sina åsikter och bedömningar till domstolen. I en studie av utredningstexter som innehåller uppgifter om våld konstaterar Sundhall (2012) att texten kan framställa barnen på ett sådant sätt att såväl deras utsatthet som deras kompetens och åsikter kan ifrågasättas av vuxna, exempelvis den domstol som tar del av utredningstexterna som underlag för sitt beslut. Ett annat exempel är en studie av professionellas framställningar av barn, barndom och barns bästa i verkställighetsmål där tingsrätten prövar beslut om umgänge (oftast med pappan) ska verkställas med tvång (Röbäck, 2012). Röbäck visar hur barnens vilja till umgänge tolkas som genuin av de professionella då den överensstämmer med de professionellas egna uppfattningar om vad barnet behöver, men att barnen tenderar att förstås som omogna eller manipulerade (av mamman) om deras vilja strider mot tingsrättens och socialtjänstens uppfattningar. Så kunde även vara fallet i ärenden med våld. Man kan notera att i den här studien var barns delaktighet något större i domar från 2007, jämfört med domar från 2001.

Det finns både svenska och internationella studier som pekar på att delaktighet kan vara av särskild betydelse för just barn som upplevt våld och annan utsatthet i familjen. De här studierna visar att barn som har erfarenheter av våld och utsatthet i högre grad betonar rätten att själva få vara med och bestämma var de ska bo eller hur umgänget ska se ut, jämfört med barn som inte har sådana erfarenheter. Medan barn som inte upplevt våld ofta beskriver att de vill komma till tals men inte bestämma, eller att de helst pratar direkt med sina föräldrar, önskar våldsutsatta barn i högre grad att de kan påverka beslut eller uttrycker att det skulle vara bäst om de kunde prata med domaren i stället för föräldrarna. En sådan studie som

dokumenterar att det är särskilt viktigt för våldsutsatta barn att kunna påverka sin situation är en svensk intervjustudie med barn som upplevt pappas våld mot mamma och gått igenom en vårdnads-, boende-, eller umgängesutredning (Eriksson & Näsman 2011). Ett annat exempel är en studie från Storbritannien om familjeliv efter skilsmässor och separationer (Smart et al., 2001). Studien fokuserade inte på våld, men en av slutsatserna som forskarna drog var att barn som upplevt "omsorgssvikt eller kränkningar" från en förälder starkt betonade barns möjligheter att välja var de ska bo och hur umgänget ska se ut (Neale, 2002, 469). Ett annat exempel är en studie i Australien där barn som upplevt våld till skillnad från andra barn i studien uttryckte att det skulle vara bäst om barnen kunde prata med domaren i stället för föräldrarna (Parkinson et al., 2007).

REFERENSER

Adhia, A. & JEONG, J. (2019). Fathers' perpetration of intimate partner violence and parenting during early childhood: Results from the Fragile Families and Child Wellbeing Study. *Child Abuse & Neglect*, 96, 104103.

Ahern, E.C. & Lyon, T. (2013). Facilitating Maltreated children's use of emotional language. *Journal of Forensic Social Work*, 3: 176–203.

Andersson, A., Andreasson, O., & Wahlsten, B. (2011). ””Jag kunde berätta om allt det svår””. En undersökning av våld och samarbetsamtal på Familjerättsbyrå i Göteborg. Göteborg: Göteborgs stad.

Annerbäck, E. M., Wingren, G., Svedin, C. G., & Gustafsson, P. A. (2010). Prevalence and characteristics of child physical abuse in Sweden—findings from a population-based youth survey. *Acta Paediatrica*, 99(8), 1229-1236.

Appel, Anne E. och Holden, George W. (1998) ”The co-occurrence of spouse abuse and physical child abuse: A review and appraisal”, *Journal of Family Psychology*, vol: 12, nr: 4, 578-599.

Axberg, U, Broberg, A, Eriksson, M, Hultmann, O, Iversen, C (2018). *Utveckling av bedömningsmetoder för barn som utsatts för våld i sin familj. Rapport från en fortsättningsstudie.* Göteborg: Göteborgs universitet, Psykologiska institutionen.

Bala, N. M. C., Mitnick, M., Trocme, N., Houston, Cl. (2007) Sexual abuse allegations and parental separation: Smokescreen or fire? *Journal of Family Studies* 13: 26-56

Ballard, R. H., Holtzworth-Munroe, A., Applegate, A. G., & Beck, C. J. A. (2011). Detecting intimate partner violence in family and divorce mediation: A randomized trial of intimate partner violence screening. *Psychology, Public Policy, and Law*, 17, 241–263.

Barnombudsmannen (2005) *När tryggheten står på spel*. Stockholm: Barnombudsmannen.

Beck, C. J. A., & Raghavan, C. (2010). Intimate partner abuse screening in custody mediation: The importance of assessing coercive control. *Family Court Review*, 48(3), 555–565

Belfrage, H., Strand, S., Storey, J. E., Gibas, A. L., Kropp, P. R., & Hart, S. D. (2012). Assessment and management of risk for intimate partner violence by police officers using the Spousal Assault Risk Assessment Guide. *Law and Human Behavior*, 36(1), 60-67.

Bergman, Ann-Sofie & Eriksson, Maria (2018) Supported visitation in cases of violence: Political intentions and local practice, *International Journal of Law, Policy and the Family* 32(3): 394-411

Bergman, A-S. & Rejmer, A. (2017): Parents in child custody disputes: Why are they disputing?, *Journal of Child Custody*, DOI: 10.1080/15379418.2017.1365320

Birnbaum, R. & Bala, N. (2010). Toward the Differentiation of High-Conflict families: An Analysis of Social Science Research and Canadian Case Law, *Family Court Review* 48(3), 403-416.

Blom, A (2014). Konflikt och försoning: uppföljning av en arbetsmodell vid komplicerade vårdnadskonflikter, I: *Tre perspektiv på Konflikt och försoning: en ny arbetsmodell vid komplicerade vårdnadskonflikter*, FoU-Södertörn, FoU-Södertörns Skriftserie nr 123/14.

Broberg, A., Almqvist, K., Eriksson, M., Cater, Å. K., Grip, K., Axberg, U., Hultmann, O., Iversen, C., Röbbäck de Souza, K., Draxler, H., Appel, P. & Hjärthag, F. (2015) *iRisK – Utveckling av bedömningsinstrument och stödsatser för våldsutsatta barn*. Rapport, Göteborg: Göteborgs universitet, Psykologiska institutionen.

- Brown, D.A. & Lamb, and M.E. (2015) Can children be useful witnesses? It depends how they are questioned. *Child Development Perspectives*, 9(4): p. 250-255.
- Bruno, L. (2015) Contact and Evaluations of Violence: An Intersectional Analysis of Swedish Court Orders. *International Journal of Law, Policy and The Family*, 29(2):167–182
- Bruno, L. (2016). *Ofridstid. Fäders våld, staten och den separerande familjen*. Uppsala: Sociologiska institutionen, Uppsala universitet.
- Brå (2007) *Utvecklingen av dödligt våld mot kvinnor i nära relationer*, rapport 2007:6. Stockholm: Brottsförebyggande rådet
- Brå (2014) *Brott i nära relationer. En nationell kartläggning*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet, Rapport 2014:8.
- Brå (2015) *Det dödliga våldet i Sverige 1990–2014*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet, Rapport 2015:24.
- Brå (2017c) *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2015*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet, Rapport 2017:5.
- Brännström, L. (2007). *Riskbedömningar i samband med utredningar om vårdnad, boende och umgänge*, Stockholm: Socialstyrelsen, Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete.
- Campbell, J.C., Glass, N., Sharps, P.W., Laughon, K., & Bloom, T. (2007). Intimate partner homicide: Review and implications of research and policy. *Trauma, Violence & Abuse*, 8, 246-269.
- Cederborg, A.-C. (2010). *Att intervjua barn – vägledning för socialsekreterare*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna barnhuset.
- Dahlkild-Öhman, G. (2011). *Att börja tala med barn om pappas våld mot mamma. Radikalt lärande i arbetet med vårdnad, boende och umgänge*. Uppsala: Uppsala universitet, Acta Universitatis Upsaliensis. *Studia Sociologica Upsaliensia* 58.
- Dahlstrand, L. (2004) *Barns deltagande i familjerättsliga processer*. Uppsala: Uppsala universitet, Juridiska institutionen.
- Diesen, E. (2016) *Våld och vårdnad*. Stockholm: ROKS
- Edleson, J.L., Ellerton, A.L., Seagren, E.A., Schmidt, S.O., Kirchberg, S.L. & Ambrose, A.T. (2007). Assessing child exposure to adult domestic violence. *Children and Youth Services Review*, 29, 961-971.
- Edleson, J.L., Shin, N. & Johnson Armendariz, K.K. (2008). Measuring children's exposure to domestic violence: The development and testing of the Child Exposure to Domestic Violence (CEDV) Scale. *Children and Youth Services Review*, 30, 502-521.
- Ekbrand, H. (2006). *Separationer och mäns våld mot kvinnor*. Göteborg: Göteborgs universitet, doktorsavhandling.
- Eriksson, M. (2003) *I skuggan av Pappa. Familjerätten och hanteringen av fäders våld*. Uppsala: Uppsala universitet / Stehag: Förlags AB Gondolin.
- Eriksson, M. (2011). Contact, Shared Parenting, and Violence. Children as Witnesses of Domestic Violence in Sweden, *International Journal of Law, Policy and the Family*, 25 (2), 165-183.
- Eriksson, M. (2018). *Användningen av BRA – Barns rätt som anhöriga*. Västerås: Mälardalens högskola.
- Eriksson, M, Bruno, L, Klingstedt, M-L (2018). Samverkansteam: Barn och föräldrars situation och upplevelser. I: *Slutrapport. Samverkansteam – för stöd till barn och föräldrar i samband med separation*. Stockholm: Allmänna Barnhuset.

- Eriksson, M. & Dahlkild-Öhman, G. (2015), Risk och riskbedömningar i familjerättstvister. I: Eriksson, M., Cater, Å. K., Näsman, E (red). *Barns röster om våld – att lyssna, tolka och förstå*. Malmö: Gleerups.
- Eriksson, M & Näsman, E (2011) *När barn som upplevt våld möter socialtjänsten – om barns perspektiv, delaktighet och giltiggörande*. Stockholm: Gothia.
- Eriksson, M., Axberg, U., Broberg, A., Hultmann, O., Iversen, C., Röbbäck de Souza, K., Svensson, E. (2020). *Införandeår för risk/skyddsintervju vid våld i familjen*. Göteborg: Göteborgs universitet, Psykologiska institutionen & Stockholm: Ersta Sköndal Bräcke högskola, Institutionen för socialvetenskap.
- Feresin, M., Folla, N., Lapierre, S., Romito, P. (2018). Family Mediation in Child Custody Cases and the Concealment of Domestic Violence, *Affilia: Journal of Women and Social Work* 33(4) 509-525
- Fields, M. D. (2008). Getting Beyond “What Did She Do to Provoke Him?” Comments by a Retired Judge on the Special Issue on Child Custody and Domestic Violence, *Violence Against Women*, 14(1), s. 93-99.
- Fleury, R. E.; Sullivan, C. M. och Bybee, D. I. (2000) ”Domestic abuse by ex-partners: When ending the relationship does not end the violence. Women’s experiences of violence by former partners”, *Violence Against Women*, 6 (12), 63-81.
- Franci, L.a, Milliar, P. & Sharman, R. (2019). Addressing family violence post separation – mothers and fathers’ experiences from Australia, *Journal of Child Custody*, 16(4), 211-235.
- Fängström, K. (2017). *‘I don’t even remember anything’: Optimising the choice of method when interviewing preschoolers*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Fängström, K & Eriksson, M (2020) The feasibility of the In My Shoes computer assisted interview for eliciting evaluative content in interviews with young children, *Children & Youth Services Review*, <https://doi.org/10.1016/j.chidyouth.2020.105522>
- Fängström, K, Sarkadi, A, Lucas, S, Calam, R, Eriksson, M (2017). “And they gave me a shot, it really hurt” – Evaluative content in investigative interviews with young children, *Children and Youth Services Review* 82, 434-443
- Gabrielsson, M. (2014), Konflikt och försoning: uppföljning med domare och förälder, I: *Tre perspektiv på Konflikt och försoning: en ny arbetsmodell vid komplicerade vårdnadskonflikter*, FoU-Södertörn 2014, FoU-Södertörns Skriftserie nr 123/14.
- Goodman, G.S. & A. Melinder, (2007). Child witness research and forensic interviews of young children: A review. *Legal and Criminological Psychology* 12: 1-19.
- Gävle kommun (2005). *Våld i nära relationer och samarbetsamtal. Ett metodutvecklingsprojekt vid Familjerätten i Gävle*. Gävle: Gävle kommun, Kvalitet och uppföljning, 2005:10.
- Hans, J. D., Haresty, J. L. Haselschwerdt, M. L., Frey, L. M. (2014). The effects of domestic violence allegations on custody evaluators’ recommendations, *Journal of Family Psychology* 28(6), 957
- Harrison, C. (2008). Implacably hostile or appropriately protective? Women managing child contact in the context of domestic violence, *Violence Against Women*, 14(4), s. 381-405.
- Herrenkohl, T.I., Sousa, C., Tajima, E.A., Herrenkohl, R.C., & Moylan, C.A. (2008). Intersection of child abuse and children’s exposure to domestic violence. *Trauma, Violence, & Abuse*, 9(2), 84-99
- Hershkowitz, I., Horowitz, D., & Lamb, M. E. (2005). Trends in children’s disclosure of abuse in Israel: A national study. *Child Abuse & Neglect*, 29, 1203–1214.

- Herkowitz, I., Lamb, M.E. & Katz, C. (2014). Allegation rates in forensic child abuse investigations: Comparing the revised and standard NICHD protocols, *Psychology, Public Policy & Law*, 20(3): 336-344.
- Hiitola, J. & Hautanen, T. (2017) Assessing violence in the family – social work, courts, and discourses, *Nordic Social Work Research*, 7(1), 30-41.
- HSLF-FS 2017:51. *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds allmänna råd om socialnämndens ansvar för vissa frågor om vårdnad, boende och umgänge.*
- Hultmann, O. (2015) *Child Psychiatric Patients Affected by Intimate Partner Violence and Child Abuse – Disclosure, Prevalence and Consequences*. Göteborg: Göteborgs universitet, Psykologiska institutionen.
- Hultmann, O. & Broberg, A. (2018). Riskbedömningsintervjuer med förövare av partnervåld och våld mot barn – en litteraturgenomgång. Bilaga 2 i: Axberg, U, Broberg, A, Eriksson, M, Hultmann, O, Iversen, C (2018). *Utveckling av bedömningsmetoder för barn som utsatts för våld i sin familj. Rapport från en fortsättningsstudie*. Göteborg: Göteborgs universitet, Psykologiska institutionen.
- Hultmann, O., Axberg, U., Broberg, A., Eriksson, M., Iversen, C. (2020). *Användbarhet och genomförbarhet av en strukturerad risk- och skyddsintervju med våldsutövande pappor*. Göteborg: Göteborgs universitet, Psykologiska institutionen.
- Hungerford, A., Ogle, R. L. & Clements, C. M. (2010) Childre's exposure to intimate partner violence: relations between parent-child concordance and childre's adjustment. *Violence & Victims*. 25(2): 185-201.
- Ingrids, H. (2014) *Dilemmas in child custody disputes. The child's best interests in courtroom discourse*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Iversen, C. (2012). Recordability: Resistance and collusion in psychometric interviews with children, *Discourse Studies* 14(6) 691–709.
- Iversen, C. (2014). 'I don't know if I should believe him': knowledge and believability in interviews with children, *British Journal of Social Psychology*, 53(2), 367-386
- Iversen, C. (2015). Samtalsanalys av risk/skyddsintervjuer med barn, i Broberg, A., et al. *iRisk – Utveckling av bedömningsinstrument och stödsatser för våldsutsatta barn*. Rapport, Göteborg: Göteborgs universitet, Psykologiska institutionen
- Iversen, C. (2019) Beyond accessing information: Claiming to understand in child social welfare interviews, *British Journal of Social Psychology* 58, 550–568.
- Jaffe, P. G., Johnston, J. R., Crooks, C. V., & Bala, N. (2008). Custody disputes involving allegations of domestic violence: Toward a differentiated approach to parenting plans. *Family Court Review*, 46(3), 500-522. doi:10.1111/j.1744-1617.2008.00216.x
- Jaffe, P. G., Scott, K., Jenney, A., Dawson, M., Straatman, A-L. and Campbell, M., (2014). *Risk Factors for Children in Situations of Family Violence in the Context of Separation and Divorce*, Department of Justice Canada (<https://www.justice.gc.ca/> [2017-11-24])
- Janson, S., Jernbro, C., & Långberg, B. (2011). *Kroppslig bestraffning och annan kränkning av barn i Sverige: en nationell kartläggning 2011*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Jernbro, C. & Janson, S. (2017). *Våld mot barn 2016. En nationell kartläggning*. Stockholm: Allmänna Barnhuset.
- Johnson, N. E., Saccuzzo, D. P, Koen, W. J. (2005). Child Custody Mediation in Cases of Domestic Violence: Empirical Evidence of a Failure to Protect, *Violence Against Women* 11 (8): 1022-1053.

- Khaw, L., Bermea, A. M., Hardesty, J. L., Saunders, D., Whittaker, A. M., (2021). "The System Had Choked Me Too": Abused Mothers' Perceptions of the Custody Determination Process That Resulted in Negative Custody Outcomes, *Journal of Interpersonal Violence* 36(9-10), 4310-4334.
- Kropp, P. R., & Gibas, A. L. (2010). The spousal assault risk assessment guide. In R. K. Otto & K. S. Douglas (Eds.), *Handbook of violence risk assessment*. New York: Routledge.
- Laing, L. (2017) Secondary Victimization: Domestic Violence Survivors Navigating the Family Law System, *Violence Against Women* 23(11) 1314-1335
- Latzman, N. E., Casanueva, C., Brinton, J., Forman-Hoffman, V. L. (2019). *The promotion of well-being among children exposed to intimate partner violence: A systematic review of interventions*, Campbell Systematic Reviews 15(3), <https://doi.org/10.1002/cl2.1049>
- Lyon, T.D. et al. (2012). "How did you feel?": Increasing child sexual abuse witnesses' production of evaluative information. *Law and Human Behavior*, 36: 448-457.
- McIntosh, J. Well, Y., & Lee, J. (2016). Development and validation of the Family Law DOORS, *Psychological Assessment* 28(11):1516-1522.
- McIntosh, J.E., & Ralfs, C. (2012a). *The FL-DOORS Detection of Overall Risk Screen Framework*. Canberra, Australia: Attorney-General's Department.
- McIntosh, J.E., & Ralfs, C. (2012b). *The Family Law FL-DOORS Handbook*. Canberra, Australia: Attorney General's Department.
- mFoF (2016). *Samarbetssamtal. Kartläggning av föräldrars och samtalsledares erfarenheter*. Stockholm: Myndigheten fr Familjerätt och Föräldraskapsstöd.
- mFoF (2018). *Riskbedömning i utredningar om vårdnad, boende och umgänge Ett stöd för familjerättens handläggning*. Stockholm: Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd.
- Miller, S. L., Manzer, J. L. (2021), Safeguarding Children's Well-Being: Voices From Abused Mothers Navigating Their Relationships and the Civil Courts, *Journal of Interpersonal Violence* 36(9-19), 4545-4569.
- NCK (2014). *Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns utsatthet samt kopplingen till hälsa*. NCK-rapport 2014:1. Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid.
- Neale, B. (2002) "Dialogues with Children. Children, divorce and citizenship", *Childhood*, vol: 9, nr: 4, 445-475.
- Nicholls, T. L., Pritchard, M. M., Reeves, K. A., & Hilterman, E. (2013). Risk Assessment in Intimate Partner Violence: A Systematic Review of Contemporary Approaches. *Partner Abuse*, 4(1), 76-168.
- Northcott, M. (2008). *Intimate Partner Violence Risk Assessment Tools: A Review: Research and Statistics Division*. Department of Justice Canada.
- Olszowy, L., Jaffe, P. G., Campbell, M., & Hamilton, L. H. A. (2013). Effectiveness of risk assessment tools in differentiating child homicides from other domestic homicide cases. *Journal of Child Custody: Research, Issues, and Practices*, 10(2), 185-206
- Parkinson, P., Cashmore, J. & Single, J. (2007). Parents' and children's views on talking to judges in parenting disputes in Australia, *International Journal of Law, Policy and the Family*, 21(1), 84-107.
- Prop. 2020/21:170. *Barn som bevittnar brott*.
- Rejmer, A. (2003) *Vårdnadstvister. En rättssociologisk studie av tingsrätts funktion vid handläggning av vårdnadskonflikter med utgångspunkt från barnets bästa*. Lund: Lunds universitet, Lund Studies in Sociology of Law 16.

- Rejmer, A. (2014). Barnets bästa i vårdnadstvister. I: Cederborg, A-C. & Warnling-Nerup, W. (red.). *Barnrätt. En antologi*. Stockholm: Norstedts juridik.
- Rosen, L. N., & O'Sullivan, C. (2005). Outcomes of Custody and Visitation Petitions When Fathers Are Restrained by Protection Orders. The Case of the New York Family Courts, *Violence Against Women* 11(8), 1054-1075
- Saunders, D. G., Tolman, R. M. and Faller, K. C. (2013) Factors Associated With Child Custody Evaluators' Recommendations in Cases of Intimate Partner Violence, *Journal of Family Psychology* 27 (3), 473–483
- Saunders, D. G., Faller, K. C., & Tolman, R. M. (2016). Beliefs and recommendations regarding child custody and visitation in cases involving domestic violence: A comparison of professionals in different roles. *Violence Against Women*, 22(6), 722–744.
- Schiratzki, J. (2019) *Barnrättens grunder*. Lund: Studentlitteratur.
- Shaw, L. A. (2010). Divorce Mediation Outcome Research: A Meta-Analysis, *Conflict Resolution Quarterly*, 27 (4):447-467.
- Shlonsky, A. C. & Friend, C. (2007) Double jeopardy: Risk assessment in the context of child maltreatment and domestic violence. *Brief Treatment and Crisis Intervention* 7(4), 253-274.
- Singer, A. (2000) *Föräldraskap i rättslig belysning [Parentood according to the law]*. Uppsala: Iustus förlag.
- Smart, C.; Bren N. och Wade, A. (2001) *The changing experience of childhood. Families and Divorce*. Cambridge: Polity.
- Socialstyrelsen (2011). *Familjerätten och barnet i vårdnadstvister. Uppföljning av hur 2006 års vårdnadsreform slagit igenom i socialtjänstens arbete*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2012). *Vårdnad, boende och umgänge Handbok – stöd för rättstillämpning och handläggning inom socialtjänstens familjerätt*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2013). *Familjerätt. Kommunernas arbete med umgängesstöd*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2014). *Barns delaktighet i utredningar om vårdnad, boende och umgänge*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2016). *Dödsfallsutredningar 2014-2015. Barn och vuxna som avlidit med anledning av brott*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen. (2018a). *Grundbok i BBIC. Barns behov i centrum*, Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2018b). *Dödsfallsutredningar 2016-2017*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- SOU 2001:72 *Barnmisshandel: att förebygga och åtgärda*. Slutbetänkande av Kommittén mot barnmisshandel.
- SOU 2005:43 *Vårdnad – boende – umgänge: barnets bästa, föräldrars ansvar*. Betänkande av 2002 års vårdnadskommitté.
- SOU 2017:6 *Se barnet!* Betänkande av 2014 års vårdnadsutredning.
- Staberg, J. (2016). *Konflikt och försoning. Barnperspektivet och maktförhållandena*. Göteborg: Handelshögskolan, Juridiska institutionen, Examensarbete.
- Söderberg, H. (2013). *Vårdnadstvister i praktiken. En studie av tingsrätternas rättstillämpning efter 2006 års reform av vårdnadsreglerna*. Uppsala: Uppsala universitet, Juridiska institutionen, Examensarbete i civilrätt, särskilt familjerätt.

Trocme, N., & Bala, N. (2005). False allegations of abuse and neglect when parents separate. *Child Abuse & Neglect*, 29(12), 1333–1345

Vagni, M., Maiorano, T., Pajardi, D., Gudjonson, G. (2015). Immediate and delayed suggestibility among suspected child victims of sexual abuse. *Personality and Individual Differences*. 79: p. 129-133.

Van Rooij, F.B., Aalken van der Schuur, W., Steketee, M., Mak, J., Pels T. (2015). Interparental Violence: Similarities and Discrepancies Between Narratives of Mothers and Their Children, *Journal of Child and Family Studies* 24:3350–3362

Walker, L. E. A. (2020) Nonjudicial Influence on Family Violence Court Cases, *American Behavioral Scientist*, 64(12) 1749–1767

Wheeler, J. and Hogg, V. (2011). Signs of safety and the child protection movement, I Franklin, C., Trepper, T. S., McCollum, E. E., Gingerich, W. J. (red.), *Solution-focused brief therapy: a handbook of evidence-based practice*, New York: Oxford University Press USA.

Øverlien, C. (2010). Children Exposed to Domestic Violence. Conclusions from the Literature and Challenges Ahead, *Journal of Social Work* 10(1): 80–97

Överlien, C. (2012) *Våld i hemmet – Barns strategier*. Malmö: Gleerups.

BILAGA 2

UTFORMNING AV KARTLÄGGNINGSMALL

Som utgångspunkt vid utformandet av granskningsmallen har Checklista 1, bilaga 4 s.585 i SOU 2017:6 använts. Checklistan har kompletterats med några frågor och en del frågor har sorterats bort.

Barnrättsperspektivet lyftes in i kartläggningssmallen genom utformning av frågor som berör barnkonventionens artiklar 2, 3, 12, 19, 24, 34 och 39 samt de rättigheter för barn som framgår av föräldrabalken.

De variabler för våld eller övergrepp mot barn som lyfts in i kartläggningssmallen har utgått från artikel 19 barnkonventionens definition av våld, psykiskt våld, fysiskt våld, sexuellt våld och försummelse.¹⁰⁸ Barn som bevittnat våld har i granskningsmallen kategoriserats som psykiskt våld.

För att särskilt synliggöra ett jämställdhetsperspektiv, hbtqi-perspektiv och funktionshinderperspektiv lyftes bakgrundsvariablerna man, kvinna och icke-binär in i kartläggningssmallen samt frågor om föräldern identifierar sig som hbtqi-person. Frågor omeventuell funktionsnedsättning hos föräldrar och/eller barn lades även till.

De variabler för våld eller övergrepp mot förälder eller partner som lyfts in i kartläggningssmallen är psykiskt våld, materiellt/ekonomiskt våld, fysiskt våld, sexuellt våld, våld i en hederskontext, variabler för våld som riktar sig mot personens sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck och våld som har samband med funktionsnedsättning.

Utöver förekomst av våld granskades handlingarna för att kartlägga om det fanns uppgifter om våldets omfattning och multipel utsatthet.

¹⁰⁸ Enligt Barnrättskommittén Allmänna kommentar nr 13 (2011) Barns rätts till frihet från alla former av våld, ska barnet skyddas från alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp.

KARTLÄGGNINGSMALL

Mål

Domstol:

Målnummer:

Part i målet och föremålet för talan

De mål där svaret på frågorna 1–2 inte är ”ja” ska inte granskas längre och sorteras bort för statistik.

1. Har en förälder fört talan mot en annan förälder?
 - a. Ja
 - b. Nej

2. Finns tvistigt yrkande om vårdnad, boende eller umgänge?
 - a. Ja
 - b. Nej

Uppgifter om våld i målet

Samtliga mål där det inte finns uppgifter om våld ska sorteras för statistik. Jämställdhetsmyndigheten har valt att använda den definition av våld som konstateras i artikel 19 i barnkonventionen, vilken anges i Barnrättskommitténs (2011) Allmänna kommentar nr 13: Barns rätt till frihet från alla former av våld: “Våld innebär alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försummelse, misshandel eller utnyttjande, däribland sexuella övergrepp”.

3. Finns uppgifter om våld eller andra övergrepp i målet?
 - a. Ja
 - b. Nej

De mål där svaret på frågan 3 är b sorteras bort för statistik.

4. Borttagen

Beslut i målet

Mål där parterna har kommit överens under processen sorteras separat för att kartlägga hur vanligt det är att överenskommelser görs i mål där det framkommer uppgifter om våld och övergrepp.

5. Meddelades domstolen beslut i målet efter huvudförhandling?
 - a. Ja
 - b. Nej

6. Gjorde föräldrarna i målet en överenskommelse som fastställdes i domstolens beslut?
 - a. Ja, under pågående process
 - b. Ja, under huvudförhandling
 - c. Nej

Förälders kön/HBTQI

I de fall båda parter är käreande och svarande används genomgående uttrycket käreande för den av parterna som först lämnade in stämning.

7. Vilket kön hade käreande?
 - a. Kvinna
 - b. Man
 - c. Icke-binär

8. Vilket kön hade svarande?
 - a. Kvinna
 - b. Man
 - c. Icke-binär

9. Framkommer det om någon av föräldrarna i målet identifierar sig som hbtqi-person?
 - a. Ja, käreande
 - b. Ja, svarande
 - c. Nej

Hedersrelaterat våld och förtryck

10. Finns uppgifter i målet som tyder på förekomst av hedersrelaterat våld och förtryck?
 - a. Ja
 - b. Nej

De mål där det finns uppgifter om hedersrelaterat våld och förtryck ska granskas särskilt och sorteras separat.

Funktionsnedsättning

11. Har barnet/barnen i målet någon funktionsnedsättning?
- Ja, rörelsenedsättning
 - Ja, psykisk
 - Ja, neuropsykiatrisk
 - Ja, intellektuell
 - Ja, sensorisk
 - Nej
 - Framkommer inte

Flera svarsalternativ kan skrivas in i Excel-filen.

12. Har någon av föräldrarna och/eller partner i målet någon funktionsnedsättning?
- Ja, mamma
 - Ja, pappa
 - Ja, icke-binär förälder
 - Båda föräldrarna
 - Nej

Om nej gå till fråga 14.

13. Vilken typ av funktionsnedsättning har föräldern/föräldrarna och/eller partnern?
- Ja, rörelsenedsättning
 - Ja, psykisk
 - Ja, neuropsykiatrisk
 - Ja, intellektuell
 - Ja, sensorisk
 - Nej
 - Framkommer inte

Flera svarsalternativ kan skrivas in i Excel-filen.

Antal barn, ålder och kön

14. Hur många barn rörde målet?

Ange antal i Excel-filen

15. Hur gammalt var barnet när domstolen meddelade dom?
- 0–2 år
 - 3–5 år
 - 6–8 år
 - 9–11 år
 - 12–18 år

Ange ålder i Excel-filen utifrån ovan kategorier. Om det är flera barn fyll i flera kategorier.

Ålderskategorierna är inhämtade från SOU 2017:6 som har hämtat ålderskategorierna från tabellen på s. 750 i SOU 2005:43. Uppgifter om ålder inhämtas för att bl.a. kartlägga barnet/barnens delaktighet i målet och hur barnet/barnens bästa beaktas. Uppgifterna ska knytas till ålder. Materialet som inhämtas sorteras in i fem olika grupper utifrån respektive ålderskategori ovan.

16. Vilket kön har barnet/barnen i målet?
- Flicka
 - Pojke
 - Icke-binär

Om det är flera barn i målet skriv in alla barnens kön i Excel-filen

Vad handlade målet om?

Vad handlade målet om?

- Vårdnad
- Boende
- Umgänge

Flera svarsalternativ kan skrivas in i Excel-filen.

Vårdnad, boende och umgänge när målet inleddes

17. Vem av föräldrarna hade vårdnaden om barnet/barnen när målet inleddes?
- Föräldrarna hade gemensam vårdnad
 - Modern
 - Fadern
 - Icke-binär förälder

Boende när målet inleddes

18. Vem var barnet/barnens boendeförälder när målet inleddes?
- Föräldrarna hade växelvist boende
 - Modern
 - Fadern
 - Icke-binär förälder

Om svaret är a gå till fråga 21.

Umgänge när målet inleddes

Hade barnet/barnen umgänge med umgängesföräldern när målet inleddes?

- e. Ja, helgumgänge
- f. Ja, dagumgänge
- g. Ja, sporadiskt umgänge
- h. Ja, umgänge med umgängesstöd
- i. Ja, kontakt via t.ex. telefon och mail
- j. Ja, annat umgänge
- k. Nej

Om ja gå till fråga 22

19. Under hur lång tidsperiod har barnet/barnen inte haft umgänge med föräldern som inte är boendeförälder när målet inleddes?

- a. 0–3 månader
- b. 3–6 månader
- c. 6 månader–1 år
- d. Mer än ett år

Tidigare tvist i domstol

20. Har föräldrarna tidigare haft en eller flera tvister i domstol där det framkommer uppgifter om våld och/ eller övergrepp?

- a. Ja
- b. Nej
- c. Uppgifter finns om tidigare tvist men framgår ej om det finns uppgifter om våld och/eller övergrepp
- d. Framgår inte av materialet

Skriv in i Excel-filen tid mellan tidigare dom och granskad dom och vilka uppgifter som framkommer.

Interimistiskt beslut

Fattade domstolen något interimistiskt beslut i frågorna om vårdnad, boende och/eller umgänge?

- e. Ja
- f. Nej

Om nej gå till fråga 25.

21. Ändrades det interimistiska beslutet i domstolen?

- a. Ja
- b. Nej

Målets handläggning i domstolen

22. Hur handlades målet av domstolen?
- Domstolen begärde upplysningar enligt FB 6 kap. 20 §
 - Domstolen begärde upplysningar enligt FB 6 kap. 19 § 2 st.
 - Domstolen begärde utredning enligt FB 6 kap. 19 § 3st
 - Målet handlades enligt metoden konflikt och försoning
 - Domstolen förordnade om samarbetsamtal
 - Domstolen förordnade om medling
 - Annat

Flera svarsalternativ kan skrivas in i Excelfilen

Beslut om vårdnad i domen

23. Vem av föräldrarna beslutade domstolen att vårdnaden skulle tillfalla?
- Gemensam vårdnad
 - Modern
 - Fadern
 - Icke-binär förälder
24. Beslutade domstolen om en överflyttning av vårdnaden från en förälder till den andra föräldern?
- Ja, från en ensam vårdnadshavare till en annan ensam vårdnadshavare
 - Ja, från gemensam vårdnad till ensam vårdnad
 - Nej

De mål där en domstol, med hänvisning till att en förälder inte tillgodoser barnet behov av en nära god kontakt med den andra föräldern, gör en ändring i vårdnaden eller boendet sorteras separat och granskas särskilt.

Beslut om boende i domen

24. Hos vem av föräldrarna beslutade domstolen att barnet/barnen skulle ha sitt stadigvarande boende?
- Växelvist boende hos båda föräldrarna
 - Modern
 - Fadern
 - Icke-binär förälder
25. Beslutade domstolen om en överflyttning av boendet från en förälder till den andra föräldern?
- Ja, från en boendeförälder till den andra boende föräldern
 - Ja, från växelvist boende till en boendeförälder
 - Nej

De mål där en domstol, med hänvisning till att en förälder inte tillgodoser barnet behov av en nära god kontakt med den andra föräldern, gör en ändring i vårdnaden eller boendet sorteras separat och granskas särskilt.

Beslut om umgänge i domen

26. Hur beslutade domstolen att umgänget skulle utformas?
- Att inte fastställa något umgänge
 - Helgumgänge
 - Dagumgänge
 - Umgänge med umgängesstöd
 - Succesiv upptrappning av umgänge
 - Kontakt via t.ex. telefon och mail
 - Annat

Uppgifter om våld och/eller övergrepp mot föräldern och/eller partner som grund för yrkandena

27. Åberopar kärke våld och/eller övergrepp mot föräldern och/eller partner som grund för yrkandena i målet?
- Ja, som grund för yrkandet om vårdnad
 - Ja, som grund för yrkandet om boendet
 - Ja, som grund för yrkandet om umgänge
 - Nej

Om nej gå till fråga 34.

28. Vilken form av våldsutsatthet åberopar kärke?
- Psykiskt våld
 - Materiellt och/eller ekonomisk utsatthet
 - Fysiskt våld
 - Sexuellt våld
 - Våld som har samband med funktionsnedsättning
 - Våld som har samband med könsidentitet, könsuttryck och/eller sexuell läggning
 - Våld i en hederskontext
29. Om svaret är ja på fråga 32 i vilken omfattning var föräldern och/ eller partnern utsatt för våld och/ eller övergrepp av den andra föräldern enligt yrkandena?
- Enstaka tillfällen
 - Upprepat och systematiskt våld
 - Våldets omfattning framkommer inte
30. Åberopar svarande våld och/eller övergrepp mot föräldern och/eller partner som grund för yrkandena i målet?
- Ja, som grund för yrkandet om vårdnad
 - Ja, som grund för yrkandet om boendet
 - Ja, som grund för yrkandet om umgänge
 - Nej

Om nej gå till fråga 37.

31. Vilken form av våldsutsatthet åberopar svarande?
- Psykiskt våld
 - Materiellt och/eller ekonomiskt våld
 - Fysiskt våld
 - Sexuellt våld
 - Våld som har samband med funktionsnedsättning
 - Våld som har samband med könsidentitet, könsuttryck eller sexuell läggning
 - Våld i en hederskontext
32. Om svaret är ja på fråga 35 i vilken omfattning har föräldern och/eller partnern utsatts för våld och/eller övergrepp av den andra föräldern och/eller partnern enligt yrkandena?
- Enstaka tillfällen
 - Upprepat och systematiskt våld
 - Våldets omfattning framkommer inte

Barns våldsutsatthet

33. Åberopar någon av föräldrarna att barnet/barnen utsatts för våld och/eller övergrepp av den andra föräldern och/eller förälderns partner som grund för yrkandena i målet?
- Ja, som grund för yrkandet om vårdnad
 - Ja, som grund för yrkandet om boendet
 - Ja, som grund för yrkandet om umgänge
 - Nej
34. Vem av parterna i målet åberopar våld och/ eller övergrepp mot barnet/barnen i yrkandena i målet?
- Kärande
 - Svarande
 - Båda parter i målet
35. Vilken form av våld och/ eller övergrepp mot barnet/barnen åberopas i yrkandena?
- Psykiskt våld
 - Fysiskt våld
 - Sexuellt våld
 - Försummelse
 - Våld som har samband med funktionsnedsättning
 - Våld som har samband med könsidentitet, könsuttryck och/eller sexuell läggning
36. Om svaret är ja på någon av frågorna 37 och 39 i vilken omfattning var barnet/barnen utsatt för våld och/eller övergrepp enligt yrkandena i målet?
- Enstaka tillfällen
 - Upprepat och systematiskt
 - Våldets omfattning framkommer inte

Hedersrelaterat våld och förtryck

37. Åberopar någon av parterna i målet våld och/eller övergrepp mot barnet/barnen i yrkandena i målet som kan kopplas till en hederskontext?
- Ja, som grund för yrkandet om vårdnad
 - Ja, som grund för yrkandet om boendet
 - Ja, som grund för yrkandet om umgänge
 - Nej

Om nej gå till fråga 45

38. Vem av parterna i målet åberopar våld och/eller övergrepp mot barnet/barnen som kan kopplas till en hederskontext?
- Kärande
 - Svarande
 - Båda parter i målet
39. Vilken form av våld och/eller övergrepp mot barnet/barnen framkommer i yrkandena i målet som kan kopplas till en hederskontext?
- Könsstympning av barnen
 - Kontroll av barnet/barnens livsutrymme och klädsel
 - Krav att utöva kontroll på syskon och/eller släktingar
 - Bortförande av barnet/barnen för t.ex. uppfostringsresor eller annat
 - Krav på att barnet/barnen är oskuld
 - Krav på barnet att inte få välja partner
 - Bortgifte av barnet/barnen
 - Annan form av hedersrelaterat våld och förtryck
40. Om svaret är ja på fråga 41, i vilken omfattning var barnet/barnen utsatt för våld och/eller övergrepp som kan härledas till en hederskontext enligt yrkandena i målet?
- Enstaka tillfällen
 - Upprepat och systematiskt våld
 - Våldets omfattning framkommer inte

Våldsrelaterade brott

41. Framkommer det i målet att föräldern och/eller partnern är dömda för våldsrelaterade brott och/eller övergrepp?
- Ja, kärande
 - Ja, svarande
 - Ja, båda parter i målet
 - Ja, partner
 - Nej

Om nej gå till fråga 47

42. Vilket våldsrelaterat brott är föräldern och/eller partnern dömd för?
- Våldsrelaterade brott eller övergrepp mot den andra föräldern och/eller partner
 - Våldsrelaterade brott eller övergrepp mot barnet/barnen
 - Våldsrelaterat brott och/eller övergrepp mot ett syskon eller ett annat barn
 - Brott som har samband med att upprätthålla familjens heder
 - Annat våldsrelaterat brott

46a. Skriv en sammanfattning av de uppgifter om våld som framkommit i frågorna 31–46. Beskriv våldets omfattning, hur våldet tagit sig uttryck samt konsekvenser för den våldsutsatta och/eller barnet/barnen om det framkommer.

Skyddat boende

43. Finns uppgifter i målet att någon av föräldrarna i bor i skyddat boende på grund av utsatthet för våld och/eller övergrepp?
- Ja, kärande
 - Ja, svarande
 - Ja, kärande och svarande
 - Nej
44. Finns uppgifter i målet att barnet/barnen bor på det skyddade boendet med föräldern?
- Ja
 - Nej
45. Finns det uppgifter i målet att barnet/barnen bor på skyddat boende på grund av utsatthet för våld och/eller övergrepp.
- Ja
 - Nej

49 a. Skriv in i Excelfilen vilket typ av skyddat boendeföräldern och/ eller barnet/barnen bor på, hur länge de bott på det skyddat boende samt vilken myndighet som fattat beslut om boendet.

Skyddade personuppgifter

46. Finns uppgifter i målet att någon av föräldrarna har skyddade personuppgifter på grund av våldsutsatthet?
- Ja, kärande
 - Ja, svarande
 - Ja, både kärande och svarande
 - Nej
47. Finns det uppgifter i målet att barnet/barnen har skyddade personuppgifter?
- Ja
 - Nej

Övriga grunder för yrkanden

48. Åberopade kärkeande något av följande som grund för sina yrkanden i målet?
- Kontaktprincipen
 - Kontinuitetsprincipen
 - Samarbetssvårigheter
 - Olovligen kvarhållande och/eller bortförande av barnet/barnen
 - Föräldern motarbetet barnet/barnens kontakt med föräldern
 - Föräldern har inte följt tidigare beslut/överenskommelser
 - Föräldern bäst främjar en god kontakt mellan barnet/barnen och den andra föräldern
 - Förälder bäst tillgodoser barnet behov
 - Funktionsnedsättning
 - Missbruk
 - Barnets vilja
 - Annat

52 a. Om svaret är l. skriv in yrkandet i Excelfilen

49. Åberopade svarande något av följande som grund för sina yrkanden i målet?
- Kontaktprincipen
 - Kontinuitetsprincipen
 - Samarbetssvårigheter
 - Olovligen kvarhållande och/eller bortförande av barnet/barnen
 - Föräldern motarbetet barnet/barnens kontakt med föräldern
 - Föräldern har inte följt tidigare beslut/överenskommelser
 - Föräldern bäst främjar en god kontakt mellan barnet/barnen och den andra föräldern
 - Föräldern bäst tillgodoser barnet behov
 - Funktionsnedsättning
 - Missbruk
 - Barnets vilja
 - Annat

53 a. Om svaret är l skriv in yrkandet i Excelfilen

53 b. Skriv in i Excelfilen en sammanfattning av de övriga grunderna som gjorts gällande i målet i punkterna 52–53 och hur de tagit sig uttryck. Beskriv hur konsekvenser för barnet/barnen beskrivs i yrkandena.

Domstolens riskbedömning

50. Framkommer det i domen att domstolen gjort en riskbedömning?
- De gjorde en egen riskbedömning
 - De anslöt sig till hela eller delar av riskbedömning i utredningen enligt FB 6 kap. 19 § 3st
 - De anslöt sig till hela eller delar av riskbedömningen i utredning enligt SoL eller LVU
 - De anslöt sig till hela eller delar av riskbedömning från annan myndighet
 - Nej

Om svaret är nej, gå till fråga 63

Riskbedömning om våld och/eller övergrepp mot familjemedlem annan än barnet

51. Bedömer domstolen att våld och/eller övergrepp mot en förälder och/eller partner är en risk för barnet/barnen i målet?
- Ja, psykiskt våld
 - Ja, materiellt och ekonomiskt våld
 - Ja, fysiskt våld
 - Ja, sexuellt våld
 - Våld som har samband med funktionsnedsättning
 - Våld som har samband med könsidentitet, könsuttryck och/eller sexuell läggning
 - Våld i en hederskontext
 - Ingen risk framkommer
 - Nej

Domstolens riskbedömning våld och/eller övergrepp mot barn

52. Bedömer domstolen att våld och/eller övergrepp mot barnet/barnen är en risk för barnet/barnen i målet?
- Ja, psykiskt våld
 - Ja, fysiskt våld
 - Ja, sexuellt våld
 - Ja försummelse
 - Ja, våld som har samband med funktionsnedsättning
 - Ja, våld som har samband med könsidentitet, könsuttryck och/ eller sexuell läggning
 - Ingen risk framkommer
 - Nej

Domstolens riskbedömning hedersrelaterat våld och förtryck

53. Bedömer domstolen att hedersrelaterat våld och förtryck en risk för att barnet/barnen i målet?
- Ja, könsstympning av barnen
 - Ja, kontroll av barnet/barnens livsutrymme och klädsel
 - Ja, krav att utöva kontroll på syskon och/eller släktingar
 - Ja, bortförande av barnet/barnen för t.ex. uppfostringsresor eller annat
 - Ja, krav på att barnet/barnen är oskuld
 - Ja, krav på barnet att inte få välja partner.
 - Ja, bortgifte av barnet/barnen
 - Ja, annan form av hedersrelaterat våld och förtryck
 - Ingen risk framkommer
 - Nej

Domstolens riskbedömning våldsrelaterade brott

54. Bedömer domstolen att våldsrelaterade brott är en risk för barnet/barnen i målet och eller annan familjemedlem och/ eller partner?
- Ja, våldsrelaterade brott och/eller övergrepp mot den andra föräldern och/ eller partner
 - Ja, våldsrelaterade brott och/eller övergrepp mot barnet
 - Ja, våldsrelaterat brott och/eller övergrepp mot syskon eller ett annat barn
 - Ja, brott för att upprätthålla familjens heder
 - Ingen risk framkommer

Skyddat boende

55. Om svaret är ja på fråga 47 och/eller 48, att förälder och/eller förälder och barn bor på skyddat boende, beaktar domstolen boende i skyddat boende i riskbedömningen?
- Ja
 - Delvis
 - Nej

59 a. *Skriv in i Excel-filen vilka överväganden som gjorts*

56. Om svaret är ja på fråga 50, att en eller båda föräldrarna och/eller barnet har skyddade personuppgifter, beaktar domstolen skyddade personuppgifter i riskbedömningen?
- Ja
 - Delvis
 - Nej

Domstolens bedömning övriga risker

57. Bedömer domstolen några övriga risker för barnet/barnen i målet?
- Ja, samarbetssvårigheter mellan föräldrar
 - Ja, olovligen kvarhållande och/eller bortförande av barnet/barnen
 - Ja, föräldern motarbetet barnet/barnens kontakt med föräldern
 - Ja, föräldern har inte följt tidigare beslut/överenskommelser
 - Föräldern kan inte tillgodose barnet/barnens behov
 - Ja, förälders funktionsnedsättning
 - Ja, förälders missbruk
 - Ja, annan risk
 - Nej

61 a. Sammanfatta de risker som framkommer i fråga 55-61 Om risk framkommer skriv in i Excel-filen vilka överväganden som gjorts i bedömning, med vilken allvarlighetsgrad risken bedöms, utfallet av riskbedömningen och om det framkommer vilka konsekvenser risken bedöms få för barnet barnen.

Om det framkommer uppgifter som inte bedöms vara en risk för barnet skriv in hur det motiveras i domen och vilka överväganden som gjorts i bedömning.

Uppgifter som lagts till stöd för riskbedömningen

58. Vilka uppgifter och/eller utredningar har domstolen lagt som stöd för riskbedömning?
- Kärandes uppgifter
 - Svarandes uppgifter
 - Barnets uppgifter
 - Utredningen enligt FB 6 kap. 19 § 3st
 - Upplysningar enligt FB 6 kap. 20 §
 - Upplysningar enligt FB 6 kap. 19 § 2 st.
 - Uppgifter/utredning från socialtjänsten
 - Annan utredning/underlag
 - Polisregister/brottmålsdomar
 - Vittnesmål professionella
 - Vittnesmål privatpersoner
 - Annat

62 a. Om svaret är h eller l skriv in vilka uppgifter och/ eller utredningar.

62.b Skriv in i Excel-filen hur uppgifter och utredningar beaktas i riskbedömningen vid bedömning av risk.

Barns delaktighet/barns bästa

59. Har domstolen haft enskilt personligt samtal med barnet/barnen?
- Ja
 - Nej

60. Redovisades barnet/barnens inställning i domen?
- Ja, i fråga om vårdnad
 - Ja, i fråga om boende
 - Ja, i fråga om umgänge
 - Nej

Flera svarsalternativ kan skrivas in i Excelfilen.

61. Anges det i domen att domstolen gjorde en bedömning av barnet/barnens bästa?
- Ja utifrån barnets individuella omständigheter
 - Ja men standardskrivning med lågt beaktade av barnets individuella omständigheter
 - Nej

Om nej gå till fråga 71. Skriv in i Excelfilen vilka grunder som beaktades vara barnets bästa

62. Tog domstolen hänsyn till barnet/ barnens vilja vid bedömning av barnet/ barnens bästa?
- Ja
 - Nej

Om svaret är a skriv in i Excelfilen vad som beaktades. Om svaret är b skriv in i Excelfilen vilka uppgifter som inte togs hänsyn till och om det motiverades varför uppgifterna inte togs hänsyn till.

63. Tog domstolen hänsyn till de risker som framkommit i riskbedömning vid bedömning av barnet/barnens bästa?
- Ja
 - Delar av riskerna
 - Nej

Om svaret är a eller b skriv in i Excelfilen vilka risker domstolen tog hänsyn till. Om svar b eller c skriv in i Excelfilen vilka risker som inte togs hänsyn till.

64. *Struken*

65. *Skriv en sammanfattning av fråga 63-68 hur domstolen beaktade barnet/barnens rätt till delaktighet och vilka grunder domstolen utgick ifrån vid bedömning av barnet/barnens bästa.*

66. Tog domstolen hänsyn till konsekvenserna för barnet/barnen av det våld och/eller övergrepp som framkommer i målet i domen?
- Ja, i den aktuella livssituationen
 - Ja, i ett utvecklingsperspektiv
 - Delvis
 - Nej

70a. Om ja skriv in i Excel-filen vilka konsekvenser som framkom.

70b. Om delvis eller nej skriv in i Excel-filen vad som inte beaktades.

67. Beaktade domstolen barnkonventionen vid riskbedömning/bedömning av barnets bästa i målet?
- Ja
 - Nej

Om svaret är ja, skriv in i Excel-filen vilka artiklar som hänvisades till.

Målets avgörande

Vårdnad

68. Beaktade domstolen uppgifter i målet om våld och/eller övergrepp mot föräldern och/eller partner vid avgörande av vårdnadsfrågan?
- Ja, psykiskt våld
 - Ja, materiellt och/eller ekonomiskt våld
 - Ja, fysiskt våld
 - Ja, sexuellt våld
 - Ja, våld som har samband med funktionsnedsättning
 - Ja, våld som har samband med könsidentitet, könsuttryck och/eller sexuell läggning
 - Ja, våld i en hederskontext
 - Det beaktades men lades inte till grund för avgörandet
 - Inga uppgifter om våld och/eller övergrepp mot förälder och/eller partner har framkommit i målet
 - Nej

69. Beaktade domstolen uppgifter i målet om våld och/eller övergrepp mot barnet/barnen vid avgörande av vårdnadsfrågan?
- Ja, psykiskt våld
 - Ja, fysiskt våld
 - Ja, sexuellt våld
 - Ja, försummelse
 - Ja, bortförande
 - Våld som har samband med funktionsnedsättning
 - Våld som har samband med könsidentitet, könsuttryck och/eller sexuell läggning
 - Det beaktades men lades inte till grund för avgörandet
 - Inga uppgifter om våld och/ eller övergrepp mot barnet/ barnen har framkommit i målet
 - Nej
70. Beaktade domstolen uppgifter i målet om hedersrelaterat våld och förtryck mot barnen/barnet vid avgörande av vårdnadsfrågan?
- Ja, könsstympning av barnet/barnen
 - Ja, kontroll av barnet/barnens livsutrymme och klädsel
 - Krav att utöva kontroll på syskon och/ eller släktingar
 - Ja, bortförande av barnet för t.ex. uppfostringsresor eller annat
 - Kontrollerade av barnet/barnens oskuld
 - Kontroll av barnet/barnens val av partner
 - Ja, bortgifte av barnet/barnen
 - Annan form av hedersrelaterat våld och förtryck
 - Det beaktades men lades inte till grund för avgörandet
 - Inga uppgifter om hedersrelaterat våld och förtryck har framkommit i målet
 - Nej
71. Beaktade domstolen våldsrelaterade brott som avgörande för vårdnadsfrågan?
- Ja, våldsrelaterade brott och/eller övergrepp mot den andra föräldern och/eller partner
 - Ja, våldsrelaterade brott och/eller övergrepp mot barnet
 - Ja, våldsrelaterat brott och/eller övergrepp mot syskon eller ett annat barn
 - Ja, brott för att upprätthålla familjens heder
 - Det beaktades men lades inte till grund för avgörandet
 - Inga uppgifter om våldsrelaterade brott har framkommit i målet
 - Nej
72. Om svaret är ja på fråga 47 och eller 47 och 48, att en eller båda föräldrarna och eller barnet/ barnen bor på skyddat boende beaktades det vid avgörande av vårdnadsfrågan?
- Ja
 - Nej

73. Om svaret är ja på fråga 50, att en eller båda föräldrarna och/eller barnen har skyddade personuppgifter beaktades det vid avgörande av vårdnadsfrågan?
- Ja
 - Det beaktades men lades inte till grund för avgörandet
 - Nej
74. Lades något av följande till grund för avgörandet n vårdnadsfrågan?
- Kontinuitetsprincipen
 - kontaktprincipen
 - Samarbetsvårigheter
 - Olovligen kvarhållande och/eller bortförande av barnet/barnen
 - Föräldern motarbetet barnet/barnens kontakt med föräldern
 - Föräldern har inte följt tidigare beslut/överenskommelser
 - Föräldern bäst främjar en god kontakt mellan barnet/barnen och den andra föräldern
 - Föräldern bäst tillgodoser barnet/barnens behov
 - Funktionsnedsättning
 - Missbruk
 - Barnets vilja
 - Annat
 - Inga övriga uppgifter/grunder har framkommit i målet
 - Nej
75. Struken

Boende

76. Beaktade domstolen uppgifter i målet om våld mot föräldern och/eller partner vid avgörande av boendefrågan?
- Ja, psykiskt våld
 - Ja, materiellt och/ekonomiskt våld
 - Ja, fysiskt våld
 - Ja, sexuellt våld
 - Ja, våld som har samband med funktionsnedsättning
 - Ja, våld som har samband med könsidentitet, köns uttryck eller sexuell läggning
 - Ja, våld i en hederskontext
 - Det beaktades men lades inte till grund för avgörandet
 - Inga uppgifter om våld mot förälder och/eller partner har framkommit i målet
 - Nej

77. Beaktade domstolen uppgifter i målet om våld och/eller övergrepp mot barnet/barnen vid avgörande av boendefrågan?
- Ja, psykiskt våld
 - Ja, fysiskt våld
 - Ja, sexuellt våld
 - Ja, försummelse
 - Ja, våld som har samband med funktionsnedsättning
 - Ja, våld som har samband med könsidentitet, köns uttryck eller sexuell läggning
 - Det beaktades men lades inte till grund för avgörandet
 - Inga uppgifter om våld och/ eller övergrepp mot barnet/barnen har framkommit i målet
 - Nej
78. Beaktade domstolen uppgifter i målet om hedersrelaterat våld och förtryck vid avgörande av boendefrågan?
- Ja, könsstympning av barnet/barnen
 - Ja, kontroll av barnet/barnens livsutrymme och klädsel
 - Ja, krav att utöva kontroll på syskon och/ eller släktingar
 - Ja, bortförande av barnet för t.ex. uppfostringsresor eller annat.
 - Ja, kontrollerade av barnet/barnens oskuld
 - Ja, kontroll av barnet/barnens val av partner
 - Ja, bortgifte av barnet/barnen
 - Det beaktades men lades inte till grund för avgörandet
 - Inga uppgifter om hedersrelaterat våld och förtryck har framkommit i målet
 - Nej
79. Beaktade domstolen våldsrelaterade brott som avgörande för boendefrågan?
- Ja, våldsrelaterade brott och/eller övergrepp mot den andra föräldern och/eller annan familjemedlem eller partner
 - Ja, våldsrelaterade brott och/eller övergrepp mot barnet
 - Ja, våldsrelaterat brott och/eller övergrepp mot syskon eller ett annat barn
 - Ja, brott för att upprätthålla familjens heder
 - Det beaktades men lades inte till grund för avgörandet
 - Inga uppgifter om våldsrelaterade brott har framkommit i målet
 - Nej
 -
 - Ja, våld som har samband med könsidentitet, könsuttryck
80. Om svaret är ja på fråga 47 och/eller 47 och 48, att en eller båda föräldrarna och/eller barnet/ barnen, bor på skyddat boende beaktades det vid avgörande av boendefrågan?
- Ja
 - Det beaktades men lades inte till grund för avgörandet.
 - Nej

81. Om svaret är ja på fråga 50, att en eller båda föräldrarna och/eller barnen har skyddade personuppgifter beaktades det vid avgörande av boendefrågan?
- Ja
 - Det beaktades men lades inte till grund för avgörandet.
 - Nej
82. Lades något av följande till grund för avgörandet av boendefrågan?
- Kontinuitetsprincipen
 - kontaktprincipen
 - Samarbetsvårigheter
 - Olovligen kvarhållande och/eller bortförande av barnet/barnen
 - Föräldern motarbetet barnet/barnens kontakt med föräldern
 - Föräldern har inte följt tidigare beslut/överenskommelser
 - Föräldern bäst främjar en god kontakt mellan barnet/barnen och den andra föräldern
 - Föräldern bäst tillgodoser barnet/barnens behov
 - Funktionsnedsättning
 - Missbruk
 - Barnets vilja
 - Annat
83. Struken

Umgänge

84. Beaktade domstolen uppgifter i målet om våld mot föräldern och/eller partner vid avgörande av umgängesfrågan?
- Ja, psykiskt våld
 - Ja materiellt och ekonomiskt våld
 - Ja, fysiskt våld
 - Ja, sexuellt våld
 - Ja, våld som har samband med funktionsnedsättning
 - Ja, våld som har samband med könsidentitet, könsuttryck eller sexuell läggning
 - Ja, våld i en hederskontext
 - Det beaktades men lades inte till grund för avgörandet
 - Inga uppgifter om våld mot förälder och/eller partner har framkommit i målet
 - Nej
85. Beaktade domstolen uppgifter i målet om våld och/eller övergrepp mot barnet/barnen vid avgörande av umgängesfrågan?
- Ja, psykiskt våld
 - Ja, fysiskt våld
 - Ja, sexuellt våld
 - Ja, försummelse
 - Ja, bortförande
 - Ja, våld som har samband med funktionsnedsättning
 - Ja, våld som har samband med könsidentitet, könsuttryck eller sexuell läggning
 - Ja, våld i en hederskontext

- i. Det beaktades men lades inte till grund för avgörandet
 - j. Inga uppgifter om våld och/eller övergrepp har framkommit i målet
 - k. Nej
86. Beaktade domstolen uppgifter i målet om hedersrelaterat våld och förtryck vid avgörande av umgängesfrågan?
- a. Ja, könsstympning av barnet/barnen
 - b. Ja, kontroll av barnet/barnens livsutrymme och klädsel
 - c. Ja, krav att utöva kontroll på syskon och/eller släktingar
 - d. Ja, bortförande av barnet för t.ex. uppfostringsresor eller annat.
 - e. Kontrollerade av barnet/barnens oskuld
 - f. Kontroll av barnet/barnens val av partner
 - g. Ja, bortgifte av barnet/barnen
 - h. Det beaktades men lades inte till grund för avgörandet
 - i. Inga uppgifter om hedersrelaterat våld och/ förtryck har framkommit i målet
 - j. Nej
87. Beaktade domstolen våldsrelaterade brott som avgörande för umgängesfrågan?
- a. Ja, våldsrelaterade brott och/eller övergrepp mot den andra föräldern och/eller annan familjemedlem eller partner
 - b. Ja, våldsrelaterade brott och/eller övergrepp mot barnet
 - c. Ja, våldsrelaterat brott och/eller övergrepp mot syskon eller ett annat barn
 - d. Ja, brott för att upprätthålla familjens heder
 - e. Det beaktades men lades inte till grund för avgörandet
 - f. Inga uppgifter om våldsrelaterade brott har framkommit i målet
 - g. Nej
88. Om svaret är ja på fråga 47 och/eller 47 och 48 att en eller båda föräldrarna och barnet/barnen, bor på skyddat boende beaktades det vid avgörande av umgängesfrågan?
- a. Ja
 - b. Det beaktades men lades inte till grund för avgörandet
 - c. Nej
89. Om svaret är ja på fråga 50 att en eller båda föräldrarna och/eller barnet/barnen, har skyddade personuppgifter beaktades det vid avgörande av umgängesfrågan?
- a. Ja
 - b. Det beaktades men lades inte till grund för avgörandet.
 - c. Nej

90. Lades något av följande som grund för avgörandet av umgängesfrågan
- Kontinuitetsprincipen
 - kontaktprincipen
 - Samarbetsvårigheter
 - Olovligen kvarhållande och/eller bortförande av barnet/barnen
 - Föräldern motarbetet barnet/barnens kontakt med föräldern
 - Föräldern har inte följt tidigare beslut/överenskommelser
 - Föräldern bäst främjar en god kontakt mellan barnet/barnen och den andra föräldern
 - Funktionsnedsättning
 - Missbruk
 - Barnets vilja
 - Annat

Flera svarsalternativ kan skrivas in i Excel-filen.

91. Vilka uppgifter och/eller utredningar har domstolen lagt fram som stöd för avgörandet av umgängesfrågan?
- Mamman uppgifter
 - Pappans uppgifter
 - Icke-binär förälders uppgifter
 - Barnets uppgifter
 - Utredningen enligt FB 6 kap. 19 §
 - Upplysningar enligt FB 6 kap. 20 §
 - Upplysningar enligt FB 6 kap. 19 § 2 st.
 - Uppgifter/utredning från socialtjänsten
 - Annan utredning
 - Polisregister/brottmålsdomar
 - Vittnesmål professionella
 - Vittnesmål privatpersoner
 - Annat

95a. Skriv en sammanfattning i Excel-filen av vilka uppgifter och/eller utredningar som beaktades och inte beaktades för avgörande av vårdnad, boende och umgängesfrågan.

Sammanfattning

92. Enligt din bedömning som granskare, hur har domstolen beaktat uppgifterna om våld och/eller övergrepp i de mål där våld och/eller övergrepp förekommer?
- Inte alls
 - I någon omfattning
 - I stor omfattning

96a. Skriv in eventuella kommentarer i Excel-filen.

Barns delaktighet och barns bästa vid avgörandet i målet

93. Beaktade domstolen barnets vilja vid avgörande av vårdnad, boende och/eller umgängesfrågan?
- Ja, vid avgörande av vårdnadsfrågan
 - Ja, vid avgörande av boendefrågan
 - Ja vid avgörande av umgängesfrågan?
 - Nej

Om ja gå till fråga 99

94. Vilka skäl uppgav domstolen till att de inte följde barnets vilja vid målets avgörande?
- Barnets låga ålder
 - Barnets omognad
 - Barnet hade vacklade inställning
 - Annan anledning
 - Inga skäl

98a. Om svaret är a-d skriv in skälen i Excellfilen

95. Beaktade domstolen barnet/barnens bästa vid avgörande av vårdnad, boende och umgängesfrågan?
- Ja, vid avgörande av vårdnadsfrågan
 - Ja, vid avgörande av boendefrågan
 - Ja vid avgörande av umgängesfrågan?
 - Det beaktades delvis/i liten grad
 - Nej

96. Struken fråga

97. Beaktades barnkonventionens artiklar vid avgörande av vårdnad, boende och/eller umgängesfrågan?
- Ja, vid avgörande av vårdnadsfrågan
 - Ja, vid avgörande av boendefrågan
 - Ja, vid avgörande av umgängesfrågan
 - Nej

101a. Skriv in i Excellfilen vilka artiklar som beaktades och i vilken fråga de beaktades

98. Utgår domen från det enskilda barnets behov?
- Ja, det enskilda barnets behov belystes i domen
 - Nej, den utgår från generella antaganden om barns behov och generell utvecklingspsykologi
 - Nej, barns behov belyses inte alls i domen

Skriv in i Excellfilen hur barnets behov belystes i domen.

Utredningsunderlag i målet

99. Vilka utredningsunderlag finns i målet?
- Upplysningar enligt FB 6 kap. 20 §
 - Upplysningar enligt FB 6 kap. 19 § 2 st.
 - Utredning enligt FB 6 kap. 19 § 3st
 - Utredning enligt SoL
 - Utredning enligt LVU
 - Annan utredning
 - Nej

103a. Skriv in i Excel-filen vilka utredningar som finns bilagda i målet.

100. Framkommer uppgifter i utredningen om våld och/eller övergrepp mot föräldern och/eller partnern som inte framkommer i domen?
- Uppgifter om psykiskt våld
 - Uppgifter om fysiskt våld
 - Uppgifter om sexuellt våld
 - Uppgifter om materiellt och ekonomiskt våld
 - Våld som har samband med funktionsnedsättning.
 - Våld som har samband med könsidentitet, könsuttryck eller sexuell läggning.
 - Våld i en hederskontext
 - Inga uppgifter framkommer
101. Framkommer uppgifter i utredningen om våld och/eller övergrepp mot barnet/barnen som inte framkommer i utredningen?
- Uppgifter om psykiskt våld
 - Uppgifter om fysiskt våld
 - Uppgifter om sexuellt våld
 - Uppgifter om försummelse
 - Våld som har samband med funktionsnedsättning
 - Våld som har samband med könsidentitet, könsuttryck eller sexuell läggning
 - Inga uppgifter framkommer
102. Framkommer uppgifter i utredningen som tyder på att barnet/barnen är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck som inte framkommer i domen?
- Uppgifter om könsstympning av barnet/barnen
 - Uppgifter om kontroll av barnet/barnens livsutrymme och klädsel
 - Krav på att utöva kontroll på syskon och/eller släktingar
 - Uppgifter om bortförande av barnet/barnen för t.ex. uppfostringsresor eller annat.
 - Uppgifter om krav på att barnet/barnen är oskuld
 - Uppgifter om krav på att barnet inte får välja partner
 - Uppgifter om bortgifte av barnet/barnen
 - Annan form av hedersrelaterat våld och förtryck
 - Inga uppgifter framkommer

103. Framkommer uppgifter i utredningen att föräldrarna eller partner är dömda för våldsrelaterade brott som inte framkommer i domen?
- Uppgifter om våldsrelaterade brott och/eller övergrepp mot den andra föräldern eller partner
 - Uppgifter om våldsrelaterade brott och/eller övergrepp mot barnet
 - Uppgifter om våldsrelaterat brott och eller övergrepp mot syskon eller ett annat barn
 - Uppgifter om brott
 - Inga uppgifter om våldsrelaterade brott finns.

104. Framkommer uppgifter i utredningen om föräldrarnas och/eller barnet/barnens vistelse på skyddat boende som inte framkommer i domen?
- Ja
 - Nej

108a. *Skriv in en sammanfattning av de uppgifter om våld och/eller övergrepp som framkommer i frågorna 104–108 utifrån våldets och/eller övergreppens omfattning, uttryck och konsekvenserna för barnet/barnen.*

105. Framkommer några övriga uppgifter i utredningen som inte framkommer i domen som är av vikt för målets avgörande?
- Ja
 - Nej

Om ja, skriv in i Excelfilen en sammanfattning de uppgifterna.

Riskbedömning i utredningen

106. Gjordes en riskbedömning i utredningen?
- Ja
 - Nej

Om nej gå till fråga 112.

107. Har en standardiserad riskbedömningsmetod använts för att bedöma risken i utredningen?
- Ja
 - Nej

111a. Om ja, skriv in i Excelfilen vilken.

108. Om svaret är ja på fråga 54, att domstolen gjort en riskbedömning, är riskbedömningen överensstämmande med riskbedömningen i utredningen?
- Ja
 - Delvis
 - Nej

109. Görs en bedömning av risk för barnet/barnen i utredningen utifrån våld och/eller övergrepp mot en förälder från den andra föräldern och/eller partner som inte bedöms vara en risk i domen?
- Ja psykiskt våld
 - Ja, fysiskt våld
 - Ja, sexuellt våld
 - Ja, materiellt och ekonomiskt våld
 - Ja, våld som har samband med funktionsnedsättning
 - Ja, våld som har samband med könsidentitet, köns uttryck eller sexuell läggning
 - Ja, våld i en hederskontext
 - Nej
110. Görs en bedömning av risk för barnet/barnen i utredningen utifrån våld och/eller övergrepp mot barnet/barnen som inte bedöms vara en risk i domen?
- Ja, psykiskt våld
 - Ja, fysiskt våld
 - Ja, sexuellt våld
 - Ja, försummelse
 - Ja, våld som har samband med funktionsnedsättning
 - Ja, våld som har samband med könsidentitet, könsuttryck och/eller sexuell läggning
 - Nej
111. Görs en bedömning av risk för barnet/barnen i utredningen utifrån hedersrelaterat våld och förtryck som inte bedöms vara en risk i domen?
- Ja, könsstympning av barnet/barnen
 - Ja, bortgifte av barnet/barnen
 - Ja, krav på att utöva kontroll på syskon och släktingar
 - Ja, kontroll av barnet/barnens livsutrymme och klädsel
 - Ja, bortförande av barnet/barnen för t.ex. uppfostringsresor eller annat.
 - Ja, krav på barnet/barnens oskuld.
 - Ja, krav på barnet/barnen att inte få välja sin partner
 - Ingen risk framkommer
112. Görs en bedömning av risk för barnen i utredningen utifrån våldsrelaterade brott som inte bedöms vara en risk i domen?
- Ja, våldsrelaterade brott och/eller övergrepp mot den andra föräldern eller partner
 - Ja, våldsrelaterade brott och/eller övergrepp mot barnet
 - Ja, våldsrelaterat brott och/eller övergrepp mot syskon eller ett annat barn
 - Brott för att upprätthålla familjens heder
 - Nej

113. Görs en bedömning av risk för barnen i utredningen utifrån ytterligare områden som inte framkommer i domen?
- Kvarhållande/utestängd från kontakt med en förälder
 - Samarbetssvårigheter
 - Förälder motarbetar barnet/barnen kontakt med föräldern
 - Olämplig som vårdnadshavare
 - Att barnet annars far illa
 - Funktionsnedsättning
 - Missbruk
 - Inga övriga risker framkommer
114. Om svaret är ja på fråga. Bedöms konsekvenser för barnet/barnen utifrån den risk/de risker som framkommer i utredningen likvärdigt med hur den bedöms i domen?
- Ja
 - Nej
 - Delvis

Skriv in i Excel-filen vad som skiljer bedömningarna åt.

115. Bedöms allvarlighetsgraden av risken/riskerna som framkommer i utredningen som likvärdigt med hur den bedöms i domen?
- Ja
 - Delvis
 - Nej

119a. Skriv en sammanfattning av frågorna 113–119 utifrån vad som skiljde riskbedömningar åt.

Barns bästa i utredningen

116. Gjordes en bedömning av barnet/barnens bästa i utredningen?
- Ja
 - Nej

Om nej gå till fråga 123

117. Hur motiverades barnet/barnens bästa i utredningen?
- Barns rätt till en nära god kontakt med båda föräldrarna
 - Barns rätt till skydd
 - Barns rätt till trygghet
 - Barns rätt att få sina behov tillgodosedda
 - Svårt att utläsa av utredningen
 - Det motiverades inte
 - Annat

121a. Skriv in i Excel-filen hur barnet/barnens bästa bedömdes i utredningen

118. Var bedömningen av barns bästa överensstämmande med domstolens bedömning av barnet/ barnens bästa?

- a. Ja
- b. Nej
- c. Delvis

122a. Om svaret är b eller c skriv in i Excel-filen vad som skiljer bedömningarna åt

119. Hänvisade utredningen till barnkonventionen i bedömningen?

- a. Ja
- b. Nej

123a. Skriv in i Excel-filen vilka artiklar som hänvisades till.

Om utredningen inkom från socialtjänstens familjerätt gå till fråga 126

120. Borttagen

121. Borttagen

Barns delaktighet i utredningsunderlag från socialtjänstens familjerätt

122. Har socialnämnden haft ett personligt enskilt samtal med barnet/ barnen inom ramen för upplysningen enligt FB 6 kap. 20§ och/eller vårdnadsutredningen enligt FB 6 kap. § 19 3st.?

- a. Ja, i upplysningarna enligt FB 6 kap. 20§
- b. Ja, i upplysningar enligt FB 6 kap. 19§ 2st
- c. Ja, i utredningen enligt FB 6 kap. 19§ 3st
- d. Ja i både upplysningar enligt FB 6 kap. 20§ och utredning enligt FB 6 kap. 19§ 3st.
- e. Nej

Om svaret är a, b, c eller d gå till fråga 128.

123. Hur motiverades att barnsamtal inte genomförts i upplysningen enligt FB 6 kap. 20 § och/eller vårdnadsutredningen enligt FB 6 kap. 19 § 3st.?

- a. Ingen motivering
- b. Ålder
- c. Mognad
- d. Annan myndighet har samtalat med barnet
- e. Pågående polisutredning gör att det inte är lämpligt
- f. Annat

127a. Utveckla svaret i Excel-filen. Om svaret är d skriv in i Excel-filen hur barnsamtalet redovisades och vad som framkom i barnsamtalet.

Gå till fråga 134.

124. Användes ett metodstöd vid samtal med barnet/barnen i upplysningen enligt FB 6 kap. 20 § och/eller vårdnadsutredningen enligt FB 6 kap. 19 § 3st. anpassat efter, barnet/barnens särskilda behov?

- a. Ja
- b. Nej

128a. Om svaret är a skriv in i Excelfilen vilket metodstöd som användes.

125. Framkommer det i upplysningen enligt FB 6 kap. 20 § och/eller vårdnadsutredningen enligt FB 6 kap. 19 § 3st. att barnet/barnen fick tillgång till relevant information och kunskap inför barnsamtalet för att kunna vara delaktiga?

- a. Ja
- b. Delvis
- c. Nej

129a. Om svaret är a eller b. Skriv in i Excelfilen hur barnet informerades och om ett metodstöd användes.

126. Framkommer det i upplysningen enligt FB 6 kap. 20 § och/eller vårdnadsutredningen enligt FB 6 kap. 19 § 3st. att socialnämnden samtalade med barnet/barnen om de uppgifter om våld som framkommit i utredningen?

- a. Ja
- b. Delvis
- c. Nej

Om nej gå till fråga 139

127. Redovisas barnets erfarenhet av våldet och/eller övergreppen i upplysningen enligt FB 6 kap. 20 § och/eller vårdnadsutredningen enligt FB 6 kap 19 § 3st.?

- a. Ja
- b. Delvis
- c. Nej

131a. Om a eller b skriv in barnets upplevelse av våldet i Excelfilen.

128. Om svaret är a eller b på fråga 131, redovisas barns upplevelse av våldet i domen?

- a. Ja
- b. Delvis
- c. Nej

129. Struken

130. Framkommer barnet/barnens vilja i aktuell vårdnad, boende och/eller umgängesfråga på annat sätt än genom barnsamtal i upplysningen enligt FB 6 kap. 20 § och/eller vårdnadsutredningen enligt FB 6 kap. 19 § 3st.?

- a. Ja
- b. Nej

134a. Skriv in i Excel-filen på vilket annat sätt barnet/barnens vilja framkommer.

131. Redovisades barnet/ barnen vilja i vårdnad, boende och umgängesfrågan i upplysningen enligt FB 6 kap. 20 § och/eller vårdnadsutredningen enligt FB 6 kap. 19 § 3st.?
- a. Ja i vårdnadsfrågan
 - b. Ja i boendefrågan
 - c. Ja i umgängesfrågan
 - d. Nej
132. Togs barnets vilja hänsyn till vid bedömning av vårdnad, boende och/eller umgängesfrågan i utredning enligt FB 6 kap 19 § 3st.?
- a. Ja, vid bedömning av vårdnad
 - b. Ja, vid bedömning av boende
 - c. Ja, vid bedömning av umgänge
 - d. Nej

Flera svarsalternativ kan skrivas in i Excel-filen Om a, b eller c gå till fråga 138.

133. Framkommer det i utredningen enligt FB 6 kap 19 § 3st. varför socialnämnden inte följde barnet vilja i bedömningen.
- a. Ja
 - b. Nej

137 a. Om ja skriv in motiveringen i Excel-filen.

134. Är barnets vilja som redovisas i upplysningen enligt FB 6 kap. 20 § och/eller utredning enligt FB 6 kap 19 § 3st. överensstämmande med den som redovisas i domen?
- a. Ja
 - b. Delvis
 - c. Nej

138 a. Skriv in i Excel-filen vad som är överensstämmande och vad som inte är det.

Förslag på beslut i utredning enligt FB 6 kap. 19 § 3st.

135. Lämnade utredningen enligt FB 6 kap 19 § 3st. förslag på beslut?
- a. Ja
 - b. Nej
136. Var domstolen beslut i enlighet med utredningens förslag?
- a. Ja i vårdnadsfrågan
 - b. Ja i umgängesfrågan
 - c. Ja i boendefrågan
 - d. Nej

140 a. Om svaret är b eller c skriv in i Excelfilen vad som skilde bedömningarna åt.

137. Lämnade utredningen förslag på beslut att överflytta vårdnaden och/eller boendet från en förälder till den andra föräldern?
- a. Ja
 - b. Nej

141 a. Om ja, skriv in i Excelfilen hur beslut förslaget motiverades.

138. Överensstämde utredningens förslag på beslut i fråga 141 med domstolens beslut?
- a. Ja
 - b. Nej

BILAGA 3

BARNSAMTAL

Inför barnsamtalen utformades ett frågeformulär med sex frågeområden med utgångspunkt från olika nivåer av delaktighet. Vid barnsamtalen närvarade två utredare med många års erfarenhet att samtala med barn som utsatts för eller upplevt våld. Barnens tankar och erfarenheter ger en bild av hur det kan vara för barn som har erfarenhet av uppdragets frågeställningar. Då metoden är kvalitativ går det inte att generalisera till alla barn och unga som utsatts för våld eller övergrepp och har erfarenhet av en vårdnadstvist i domstol.

FRÅGEFORMULÄR

Inledning samtal med barn

- *Vi heter Xx och Xx arbetar på Jämställdhetsmyndigheten.*
- *Vet du varför du är här?*

Jämställdhetsmyndigheten är en myndighet som hjälper regeringen, de som bestämmer i Sverige, med kunskap om olika saker. Nu vill regeringen veta mer om barn till föräldrar som tagit hjälp av en domstol för bestämma vart barnen ska bo och hur de ska träffa den andra föräldern. Det vill särskilt veta mer om de barn som har en förälder som varit elak mot någon i familjen genom att till exempel säga elaka saker, vara hotfull eller slåss.

Det är viktigt för regeringen att få veta vad barn tänker och tycker så att det kan bli bättre för barn i Sverige. Då dina föräldrar tagit hjälp av en domstol vill vi veta vad du tänker om det. Om du tycker du blivit lyssnad på och om fick berätta det du ville. Hur det blev för dig efter domstolens beslut? Vi vill också veta vad du tänker om domstolen, de som är med och bestämmer om vart barn ska bo.

Är det något du vill fråga oss om?

Informera om frågeområden

Informera att barnet kan ställa frågor och inte behöver inte svara på alla frågor.

Frågeområden

Inledning

Skulle du vilja berätta något om dig själv? Tex något du tycker om?

Skulle du vilja berätta hur du bor? Vilka bor du tillsammans med?

Hur skulle du beskriva föräldern du bor med?

Skulle du vilja berätta om du träffar din andra förälder?

Vad tänker du om att du träffar/ inte träffar din andra förälder?

Skulle du vilja beskriva din andra förälder?

Minns du hur det var när dina föräldrar bodde tillsammans? Skulle du vilja säga något om det?

Samtal familjerätten

Vet du vad familjerätten är?

Ev. förklara familjerätten

Kommer du ihåg att du varit på samtal på familjerätten?

Vet du varför du var på samtal på familjerätten? Skulle du vilja säga något om det?

Information

Vet du vad information är?

Ev. Förklara information

Vilken information fick du när du var på samtal på familjerätten? Vad berättade de du samtalade med om varför du var på samtal?

Var det lätt att förstå informationen?

Fick du veta något om domstolen och vad som händer när två föräldrar inte är överens om var barn ska bo och hur de ska träffa den andra förälder?

Fick du veta något om barnrättigheter?

Vilken information hade du velat ha? Vad hade du velat veta?

Fick du ställa frågor?

Hur tycker du att vuxna ska informera barn?

Samtalet och frågorna

Vad tycker du om samtalet du hade (på familjerätten)?

Fick du berätta allt du hade velat?

Vad tycker du om frågorna du fick?

Vad är det viktigt att prata med barn om?

Ställde familjerätten frågor om någon förälder var elak mot någon i familjen genom att till exempel säga elaka saker, vara hotfull eller slåss?

Vad är viktigt att prata med barn om som upplevt att en förälder var elak mot någon i familjen genom att till exempel säga elaka saker, vara hotfull eller slåss.

Vad är viktigt att tänka på för att barn ska berätta hur de har det?

Vad är viktigt att tänka på för att barn ska berätta hur de vill ha det?

Vem tycker du ska prata med barn när deras föräldrar är oeniga i vårdnad, boende eller umgängesfrågor när en förälder var elak mot någon i familjen genom att till exempel säga elaka saker, vara hotfull eller slåss?

Vad tänker du om att prata med domaren direkt? Vad ska domaren tänka på i så fall, så att det blir bra för barnet?

Vad tänker du om att barn har en egen representant som företräder dem i domstolen?

Utredningen/ återkoppling

Vet du vad personen du pratade med skrev till domstolen? Hur fick du veta det?

Vad tänker du om det som skrevs?

Hade du velat veta vad som skrevs i utredningen?

Dom

Vet du vad en dom är? Ev. förklara.

Vet du vad domstolen bestämde? Vem berättade det för dig?

Vad tycker du om det domstolen bestämde om vart du skulle bo och träffa den andre föräldern?

Tycker du att domstolen lyssnade på det du ville?

Vad hade du velat att de bestämde?

Vad tycker du att det borde stå i en dom som rör barn?

Har du några tankar vad domstolen kan göra för att förstå vad som är bäst för barn?

Hur tycker du det blev efter domstolens beslut?

Syskon

Har du något syskon som också varit i en tvist i domstolen?

Vad tänker du om domstolens beslut om vart ditt syskonet/syskonen ska bo och träffa den andre föräldern?

Förstod domstolen vad som var bäst för ditt syskonet/syskonen? Vad hade domstolen kunnat göra för att förstå vad som är bäst för syskonet?

Hur tycker det blev för ditt/dina syskon efter domstolens beslut? Hur har ditt syskon det idag?

Vad tycker du det skulle bestämt?

Barnets egna tankar hur det kan bli bättre

Vad tycker du är domstolen ska tänka på när de bestämmer hur barn ska bo och träffa den andra föräldern när en förälder säger elaka saker, vara hotfull eller slåss mot någon i familjen ska utformas?

Vad skulle du eller barnen vilja säga till regeringen, de som bestämmer i Sverige om vad domstolen behöver tänka på?

Är det något du skulle vilja berätta/säga som vi inte frågat om som du tycker är viktigt att regeringen vet?

Avslutning

Sammanfatta det barnet har berättat.

APPENDIX

Diagram 1. Uppgifter om våld och övergrepp i målet

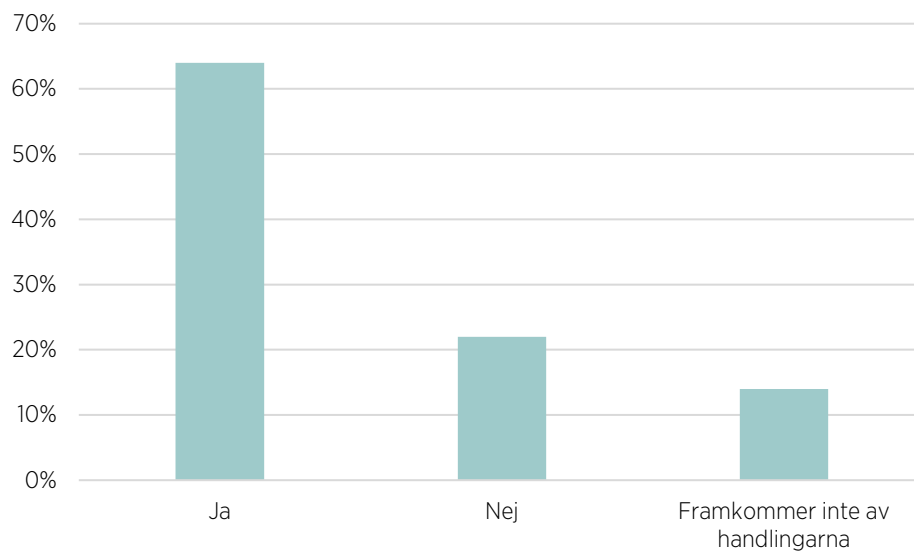

Diagram 2. Antal överenskommelser som fastställdes i beslut av domstolen

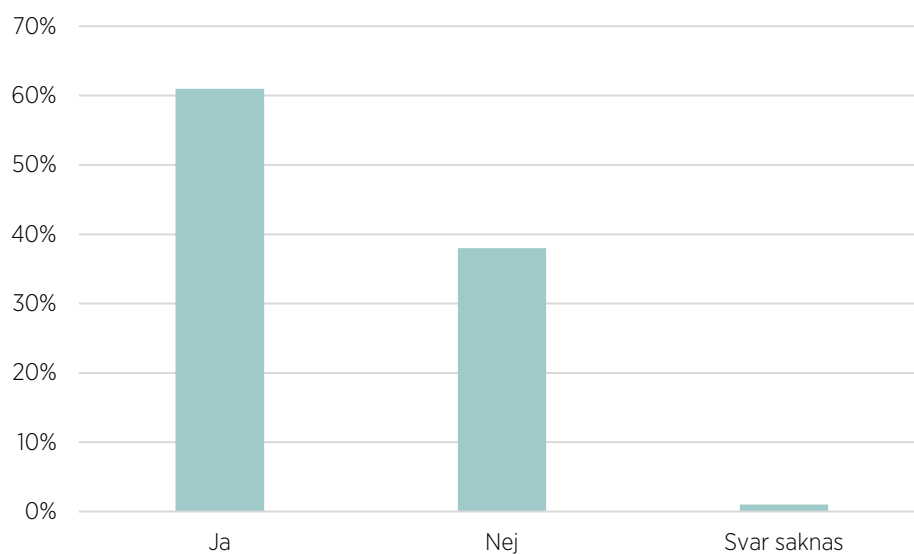

Diagram 3. Funktionsnedsättning hos barnet/barnen i målen

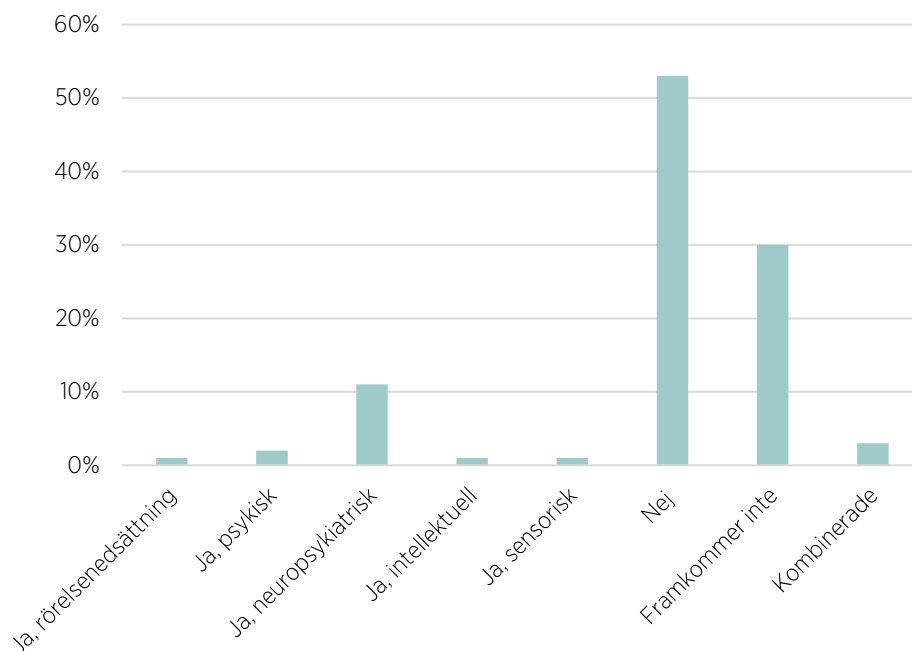

Diagram 4. Vårdnad när målet inleddes

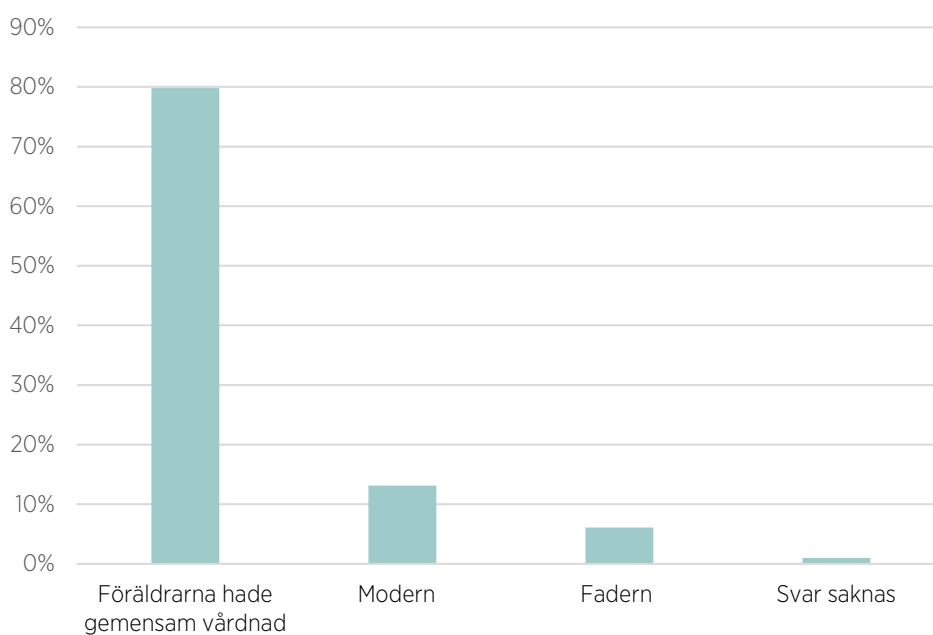

Diagram 5. Boende när målet inleddes

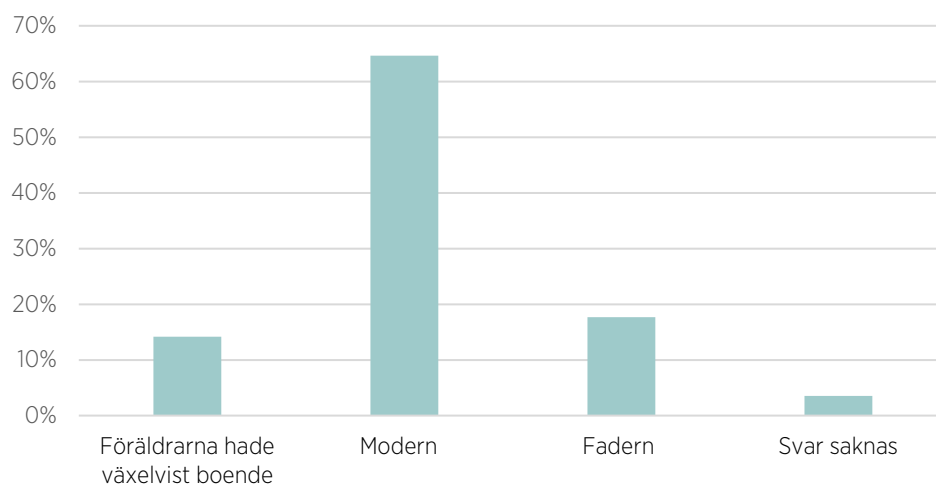

Diagram 6. Umgänge med umgängesföräldern när målet inleddes

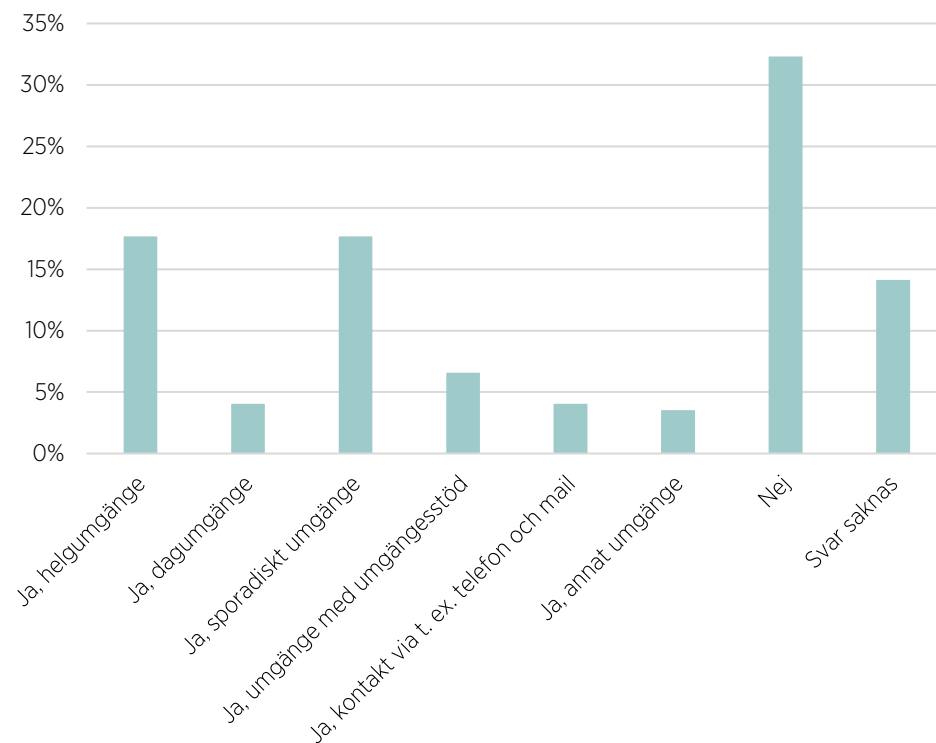

Diagram 7. Har föräldrarna tidigare haft en eller flera tvister i domstol där det framkommer uppgifter om våld och/ eller övergrepp?

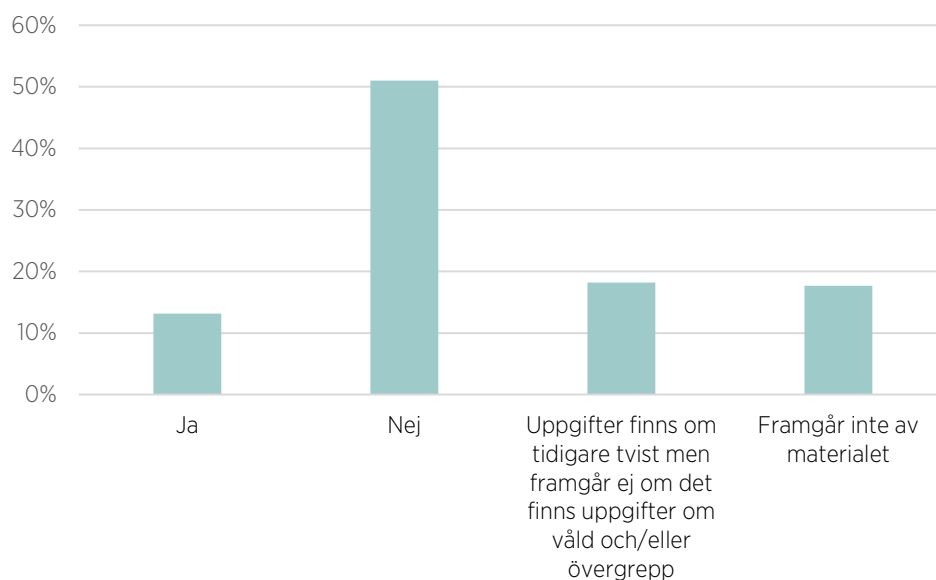

Diagram 8. Åberopar kärke uppgifter om våld eller andra övergrepp som grund för yrkandena i målet?

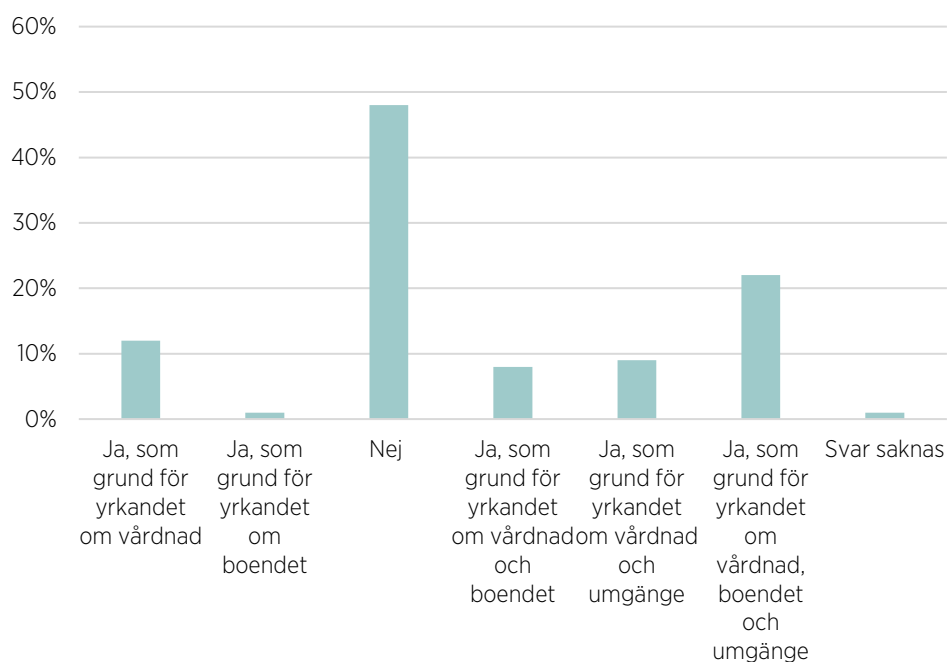

Diagram 9. Åberopar svarande uppgifter om våld eller andra övergrepp som grund för yrkandena i målet?

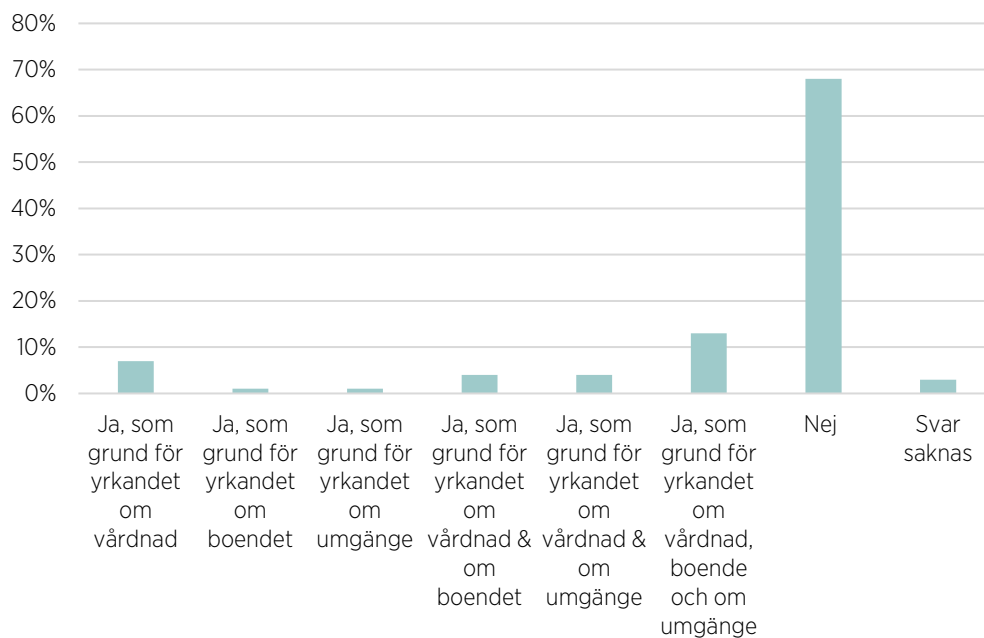

Diagram 10. Parter i målet som åberopar våld och/eller övergrepp mot barnet/barnen

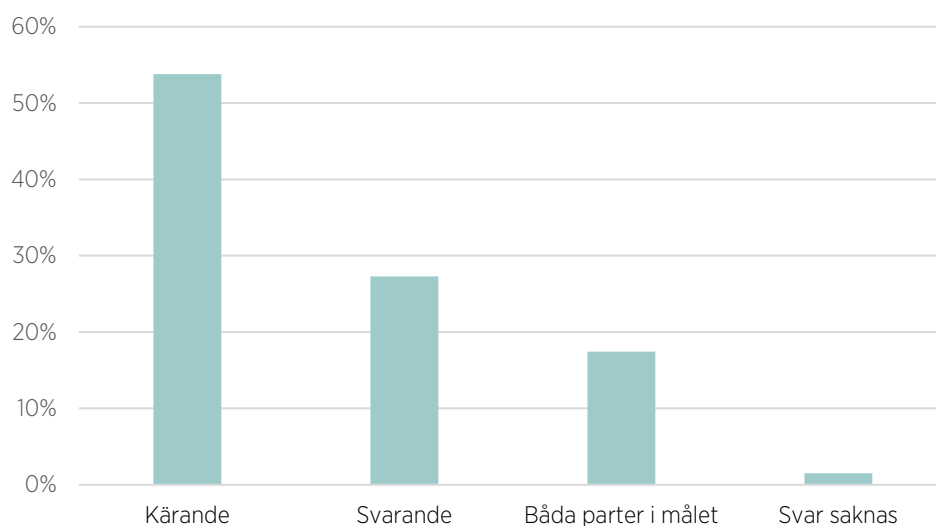
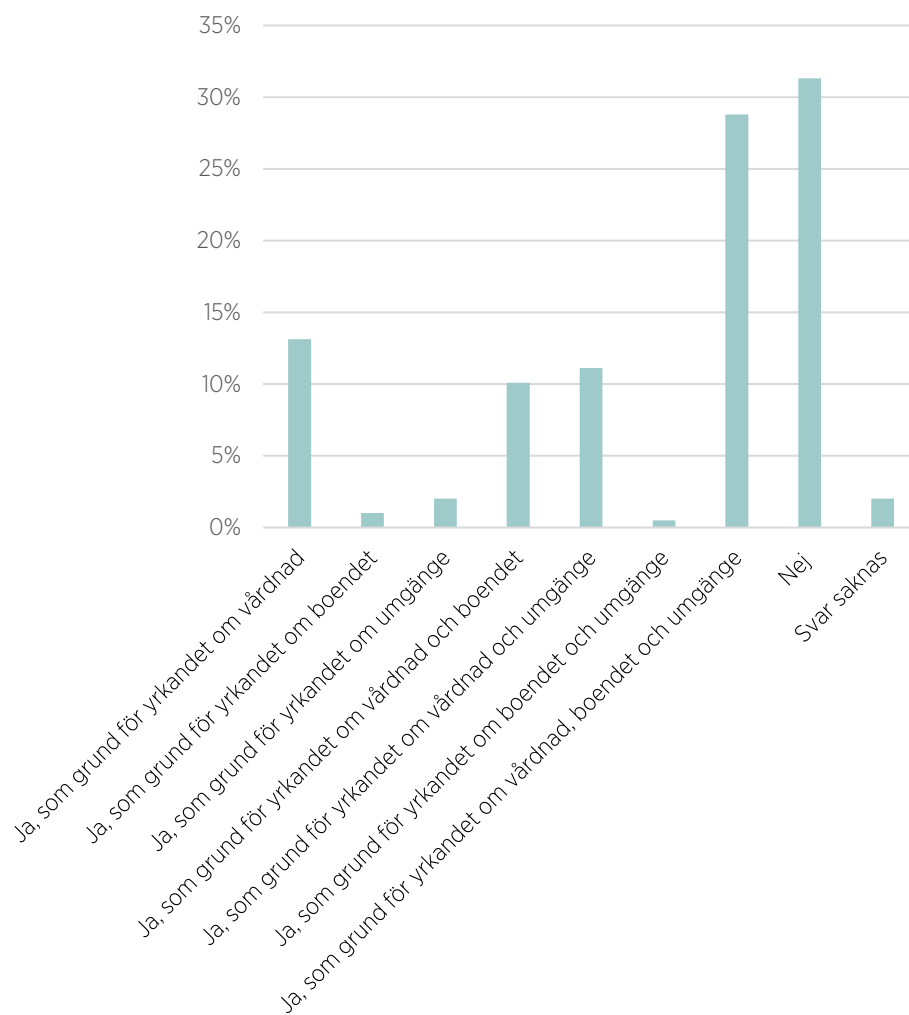

Diagram 11. Åberopar någon av parterna i målet att barnet/barnen utsatts för våld och/eller övergrepp av den andra föräldern och/eller förälderns partner som grund för yrkandena i målet?

Tabell 1. Vilken typ av funktionsnedsättning har föräldern/föräldrarna och/eller partnern i målen?

Ja, rörelsenedsättning	4 %
Ja, psykisk	22 %
Ja, neuropsykiatrisk	46 %
Ja, intellektuell	2 %
Framkommer inte under utredning	7 %
Fler än en funktionsnedsättning	20 %
Summa	100 %

Tabell 2. Våldsrelaterade brott som framkommer i målen

Våldsrelaterade brott per typ av brott	Antal personer
Våldsrelaterade brott eller övergrepp mot den andra föräldern eller partner	16
Våldsrelaterade brott eller övergrepp mot barnet/barnen	5
Våldsrelaterat brott eller övergrepp mot ett syskon eller ett annat barn	3
Våldsrelaterade brott eller övergrepp mot den andra föräldern eller partner samt våldsrelaterade brott eller övergrepp mot barnet/barnen	2
Våldsrelaterade brott eller övergrepp mot den andra föräldern eller partner samt annat våldsrelaterat brott	4
Annat våldsrelaterat brott (bl.a. olaga hot, ofredande)	11
Summa	41

Tabell 3. Utredningsunderlag som inkommit i målen.

Utredningar i målet	Antal
Upplysningar enligt FB 6 kap. 20 §	129
Upplysningar enligt FB 6 kap 19 § 2st	14
Utredning enligt FB 6 kap 19 § 3st	148
Utredning enligt SoL 11 kap. 1 §	29
Utredning och vårdansökan enligt LVU	4
Annan utredning	11

Tabell 4. Uppgifter i utredningen att föräldrarna eller partner är dömda för våldsrelaterade brott som inte framkommer i domen.

Uppgifter om brott	Antal
Uppgifter om våldsrelaterade brott eller övergrepp mot den andra föräldern eller partner	11
Uppgifter om våldsrelaterade brott eller övergrepp mot barnet	2
Uppgifter om våldsrelaterat brott eller övergrepp mot syskon eller ett annat barn	2
Uppgifter om brott mot närstående	17

Tabell 5. Det framkommer att tingsrätten har gjort en riskbedömning

	Antal mål	Andel
Ja	136	69 %
<ul style="list-style-type: none"> • Varav egen riskbedömning • Varav anslöt sig till hela eller delar av de riskbedömningar som finns i utredningsunderlagen i målet 	60	
Nej	55	28 %
Svar saknas	7	
Totalt	198	100 %

Tabell 6. Görs en bedömning av risk för barnet/barnen i utredningen utifrån våld och/eller övergrepp mot en förälder från den andra föräldern och/eller partner som inte bedöms vara en risk i domen?

Ja, psykiskt våld	48
Ja, fysiskt våld	44
Ja, sexuellt våld	8
Ja, materiellt och ekonomiskt våld	7
Ja, våld som har samband med funktionsnedsättning	1

Tabell 7. Görs en bedömning av risk för barnet/barnen i utredningen utifrån våld och/eller övergrepp mot barnet/barnen som inte bedöms vara en risk i domen?

Ja, psykiskt våld	42
Ja, fysiskt våld	40
Ja, sexuellt våld	6
Ja, försummelse	20

Tabell 8. Bedöms allvarlighetsgraden av risken/riskerna som framkommer i utredningen likvärdigt med hur den bedöms i domen?

	Antal	Andel
Ja	50	34 %
Nej	55	38 %
Delvis	39	27 %
Svar saknas	2	1 %
Summa	146	100 %

Diagram 12. I vilken utsträckning barnet/ barnens vilja redovisas i dom fördelat på ålderskategori

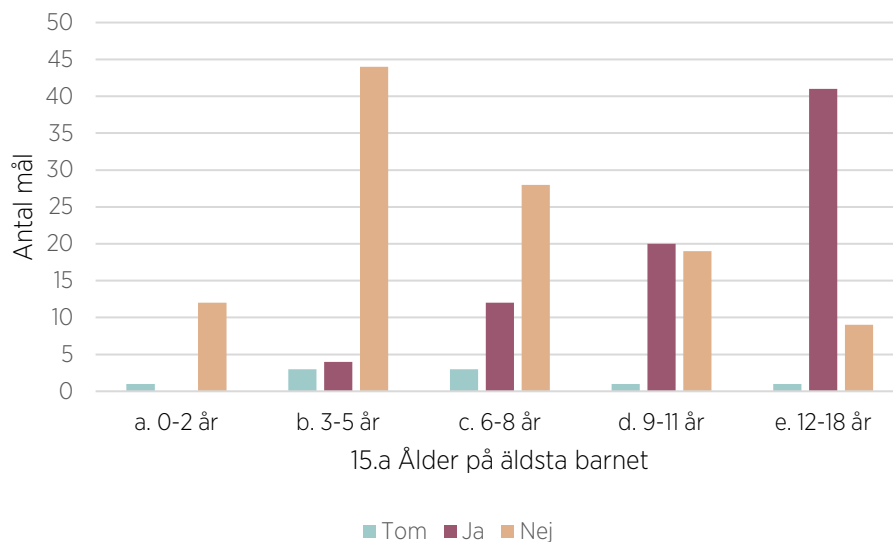
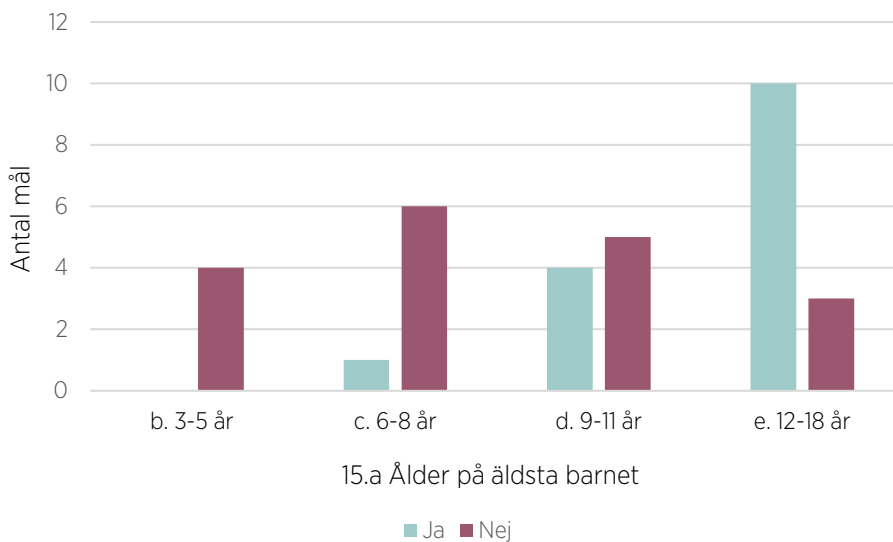

Diagram 13. I vilken utsträckning barnet/ barnens vilja redovisas i dom fördelat på ålderskategori för de barn som har en eller flera funktionsnedsättningar

Tabell 9. De frågor där barnet/barnens inställning redovisas i domen

	Antal	Antal mål som berör frågan	Procent
Ja, i fråga om vårdnad	36	188	19 %
Ja, i fråga om boende	44	115	38 %
Ja, i fråga om umgänge	54	153	35 %
Nej	112		57 %
Svar saknas	9		

Tabell 10. Mål där barnet vilja framkommer och där domstolen beaktar barnets vilja vid avgörande av vårdnad, boende och/eller umgägesfrågan.

	Antal	Andel	Procent
Ja, vid avgörande av vårdnadsfrågan	36	188	19 %
Ja, vid avgörande av boendefrågan	31	115	27 %
Ja vid avgörande av umgägesfrågan?	46	153	30 %
Nej	127		65 %
Svar saknas	5		

Tabell 11. Skäl som domstolen uppgav till att de inte beaktades/följde barnets vilja vid målets avgörande

Skäl	Antal	Andel
Barnets låga ålder	15	11 %
Barnets omognad	3	2 %
Barnet hade vacklande inställning	2	2 %
Annan anledning	14	11 %
Inga skäl	95	73 %
Svar saknas	2	2 %
Summa	131	100 %

Tabell 12. Anges det i domen att domstolen gjorde en bedömning av barnet/barnens bästa?

	Antal	Andel totalt	Barn med en eller flera funktionsnedsättningar
Ja utifrån barnets individuella omständigheter	76	38 %	42 %
Ja men standardskrivning utan beaktande av barnets individuella omständigheter	103	52 %	48 %
Nej	12	6 %	5 %
Svar saknas	7	4 %	
Summa	198	100 %	

Diagram 14. Tog domstolen hänsyn till barnet/barnens vilja vid bedömning av barnet/barnens bästa?

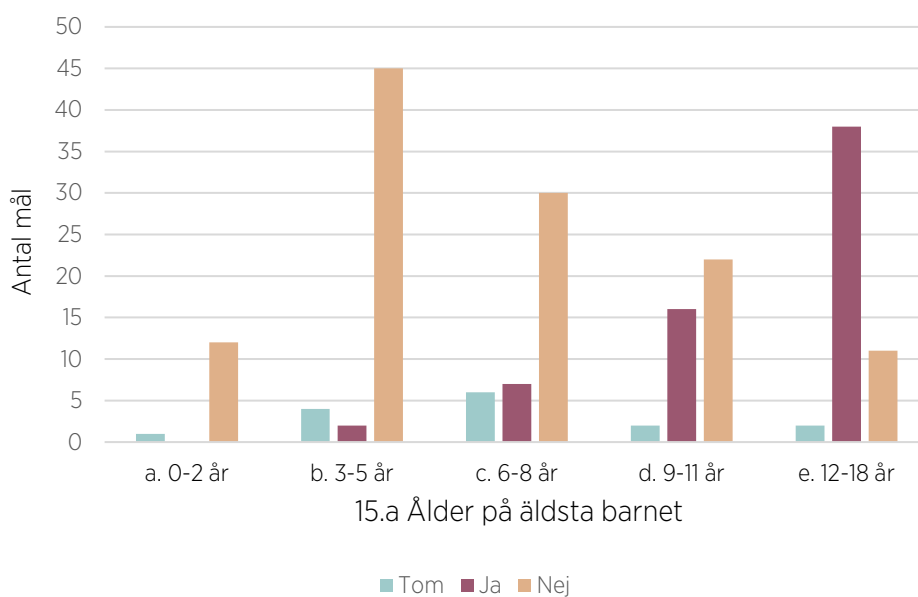
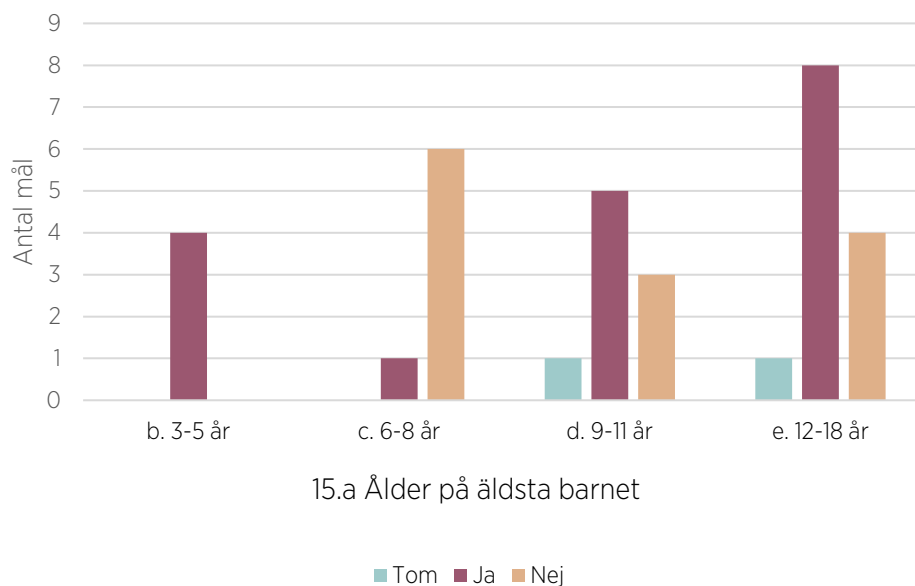

Diagram 15. Tog domstolen hänsyn till barnet/barnens vilja vid bedömning av barnet/barnens bästa för barn med funktionsnedsättning

Tabell 13. Tog domstolen hänsyn till konsekvenserna för barnet/barnen av det våld och/eller övergrepp som framkommer i målet i domen?

	Antal	Andel
Ja, i den aktuella livssituationen	24	13 %
Ja, i ett utvecklingsperspektiv	10	6 %
Delvis	53	30 %
Nej	89	50 %
Svar saknas	3	2 %
Summa	179	100 %

Tabell 14. Utgår domen från det enskilda barnets behov?

	Antal	Andel
Ja, det enskilda barnets behov belystes i domen	49	25 %
Nej, den utgår från generella antaganden om barns behov och generell utvecklingspsykologi	111	56 %
Nej, barns behov belyses inte alls i domen	32	16 %
Svar saknas	6	3 %
Summa	198	100 %

Tabell 15. Om det framkommer i utredningen att metodstöd använts vid barnsamtal

	Antal	Procentandel	Procentandel barn med funktionsnedsättning
Ja	34	30 %	33 %
Nej, barns behov belyses inte alls i domen	20	18 %	13 %
Framkommer inte av materialet	57	50 %	54 %
Svar saknas	3	3 %	0 %
Summa	114	100 %	

Tabell 16. Det framkommer att barnets rätt till information tillgodosetts vid barnsamtalet

	Antal	Procentandel	Procentandel barn med funktionsnedsättning
Ja	46	40 %	38 %
Delvis	14	12 %	17 %
Nej	51	45 %	42 %
Svar saknas	3	3 %	0 %
Summa	114	100 %	

Tabell 17. Det framkommer att barnet under barnsamtalet fått samtala om våld eller övergrepp

	Antal	Andel
Ja	33	29 %
Delvis	24	21 %
Nej	57	50 %
Summa	114	100 %

Tabell 18. Framkommer barnens vilja i vårdnad, boende eller umgängesfrågan?

	Antal	Andel
Ja	81	71 %
Nej	13	11 %
Delvis	13	11 %
(tom)	7	6 %
Summa	114	100 %

Tabell 19. Övriga uppgifter i målet som lades till grund för avgörandet av vårdnadsfrågan, boende och umgänge

	Beaktas vid avgörande om vårdnad	Beaktas vid avgörande om boende	Beaktas vid avgörande om umgänge
Kontinuitetsprincipen	27	24	9
Kontaktprincipen	11	4	51
Samarbetssvårigheter	108	43	11
Olovligen kvarhållande och/ eller bortförande av barnet/ barnen	10	6	4
Föräldern motarbetet barnet/ barnens kontakt med föräldern	17	6	5
Föräldern har inte följt tidigare beslut/ överenskommelser	11	4	7
Föräldern bäst främjar en god kontakt mellan barnet/ barnen och den andra föräldern	9	9	6
Föräldern bäst tillgodoser barnet/barnens behov	37	28	6
Funktionsnedsättning	8	4	6
Missbruk	21	4	11
Barnets vilja	26	15	29
Annat	33	25	44
Inga övriga uppgifter/ grunder har framkommit i målet	18	18	17
Nej	6		

Tabell 20. Enligt din bedömning som granskare, hur har domstolen beaktat uppgifterna om våld och/eller övergrepp i de mål där våld och/eller övergrepp förekommer?

Svar	Antal	Andel
Inte alls	59	30 %
I någon omfattning	91	46 %
I stor omfattning	42	21 %
Svar saknas	6	3 %
Summa	198	100 %

Tabell 21. Om skyddat boende beaktas i riskbedömningen

	Antal
Ja	6
Delvis	4
Nej	11
Svar saknas	2
Summa	23

Tabell 22. Form av våld och/eller övergrepp mot barnet/barnen framkommer i yrkandena/uppgifter från förälder i målet som kan kopplas till en hederskontext

Uppgifter som tyder på hedersrelaterat våld och förtryck	Antal
Könsstympning av flicka	1
Kontroll av barnet/barnens livsutrymme och klädsel	1
Bortförande av barnet/barnen för till exempel uppfostringsresor eller annat, bortgifte av barnet/barnen samt annan form av hedersrelaterat våld och förtryck	1
Bortförande av barnet/barnen för till exempel uppfostringsresor eller annat samt annan form av hedersrelaterat våld och förtryck	1
Bortförande av barnet/barnen för till exempel uppfostringsresor eller annat	8
Annan form av hedersrelaterat våld och förtryck	4
Svar saknas	1
Summa	17

Tabell 23. Beaktades HRV vid avgörande av vårdnad, boende och umgängesfrågan

HRV	Vårdnad	Boende	Umgänge
Ja, könsstympning av barnet/barnen	1		
Ja, bortförande av barnet för till exempel uppfostringsresor eller annat	4	2	1
Ja, bortgifte av barnet/barnen	1	1	1
Annan form av hedersrelaterat våld och förtryck	3		
Det beaktades men lades inte till grund för avgörandet	1	5	5

Diagram 16. Vad beslutade domstolen i vårdnadsfrågan?

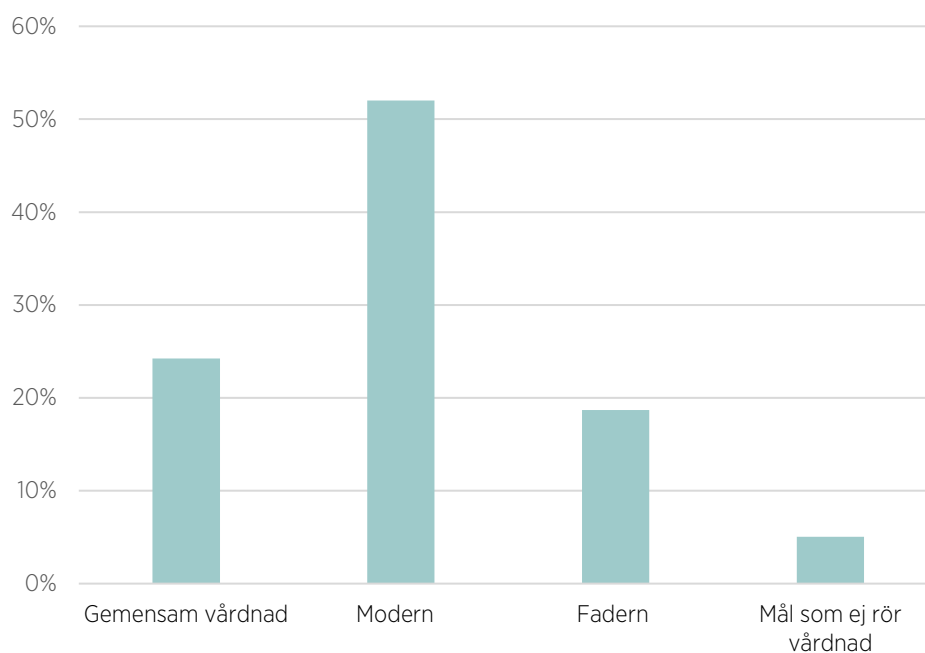

Diagram 17. Vad beslutade domstolen i boendefrågan?

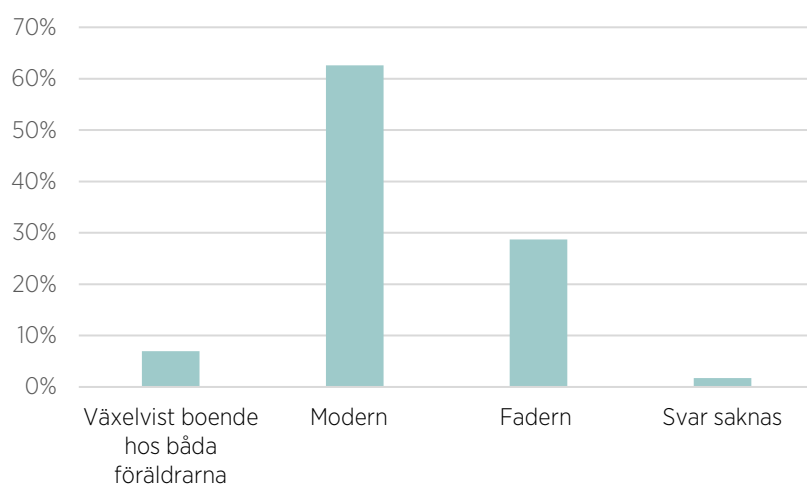
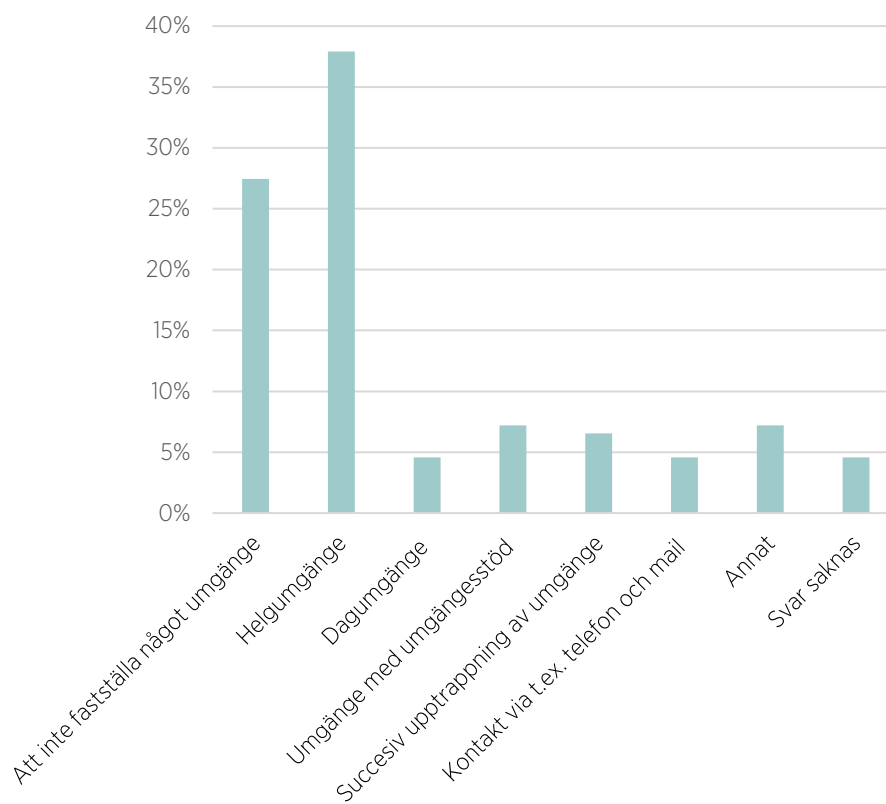

Diagram 18. Vad beslutade domstolen i umgängesfrågan?

Box 73, 424 22 Angered
Besöksadress: Angereds torg 9
Tel: 031-392 90 00
www.jamstalldhetsmyndigheten.se

**JÄMSTÄLLDHETS
MYNDIGHETEN**